

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

Nr 9/2019

ISSN 1731-030X

W numerze:

Urszula Moszczyńska

Areszt statku w polskim i w norweskim porządku prawnym. Zagadnienia podstawowe

Grzegorz Wolak

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r. (III CZP 60/18)

CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. zw. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. zw. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Prof. dr Elena Borisova

Prof. zw. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. dr Vladimir Yarkov

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Dr Mariusz Sorysz

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. nadzw. dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. zw. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Prof. nadzw. dr hab. Izabella Gil

Dr hab. Andrzej Jarocho

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 600 egz.

Sopot 2019

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl

www.currenda.pl/przeglاد

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 5 **Areszt statku w polskim i w norweskim porządku prawnym. Zagadnienia podstawowe**

Arrest of Ship in Polish and Norwegian Legal Order. Basic Issues

dr Urszula Moszczyńska, asystent w Sądzie Rejonowym w Słupsku

- 37 **Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej przeprowadzanej przez komornika sądowego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**

Sale in E-Auction by Bailiff after Amendment to the Code of Civil Procedures with the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs

Agnieszka Domoń, doktorantka w Zakładzie Postępowania Cywilnego WPiA Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; referendarz sądowy w III Wydziale Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Wieliczce

GLOSY

- 69 **Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r. (III CZP 60/18)**

Gloss to Resolution of the Supreme Court 12th of July 2018 (III CZP 60/18)

dr hab. Grzegorz Wolak, adiunkt w Katedrze Prawa Prywatnego Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Społeczeństwie KUL w Stalowej Woli, wiceprezes i zastępca Przewodniczącego I Wydziału Cywilnego Sądu Rejonowego w Stalowej Woli

KOMENTARZE

- 86 **Właściwość komornika sądowego, kompetencje Policji i skarga na czynności komornika. Komentarz do art. 763³, 765 i 767 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**

Local Competence of Bailiff, Competences of Police, and Complaint about Bailiff's Action. Comment on art. 763³, 765, and 767 Code of Civil Procedures, Modified with the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs

dr hab. prof. UŁ Ireneusz Kunicki, Katedra Postępowania Cywilnego II WPiA Uniwersytetu Łódzkiego

STRESZCZENIE **Areszt statku w polskim i w norweskim porządku prawnym. Zagadnienia podstawowe**

Przedmiotem artykułu jest przedstawienie procedury aresztu statku w polskim i norweskim porządku prawnym. Areszt statku to instytucja prawa międzynarodowego polegająca na jego zajęciu i zatrzymaniu w porcie. Dokonano porównania rozwiązań przyjętych w obu krajach w aspektach kluczowych dla sprawnego i skutecznego dokonania zabezpieczenia we wskazany sposób. Zarówno Polska, jak i Norwegia są stronami tej samej konwencji międzynarodowej dotyczącej aresztu statku. Konwencja ta określa ramy dla instytucji aresztu statków morskich, w ramach których zastosowanie znajdują przepisy krajowych porządków prawnych. Nie oznacza to jednak, że w obu krajach obowiązuje całkowicie tożsama procedura aresztu. Zastosowana metoda analityczna i prawnoporównawcza, z położeniem akcentu na praktykę stosowania prawa, ma na celu pobudzenie refleksji nad efektywnością rozwiązań stosowanych w polskim porządku prawnym i umożliwienie spojrzenia na nie z szerszej, niż tylko krajowa, perspektywy.

Słowa kluczowe: areszt statku, statek morski, Norwegia

SUMMARY **Arrest of Ship in Polish and Norwegian Legal Order. Basic Issues**

The article presents the procedure of ship arrest in the Polish and Norwegian legal order. The arrest of a ship is an institution of international law that involves its seizure and detention in a port. Moreover, solutions adopted in both countries have been compared in aspects that are crucial for the effective and efficient security in an indicated manner. Both Poland and Norway are parties of the same international convention concerning the arrest of ships. The convention determines the framework for the institution of arresting sea-going ships, in which regulations of domestic legal orders apply. It does not mean, however, that in both countries the same arrest procedure applies. The used analytic and legal-comparing methods, with emphasis on the practice of law application, are aimed at inviting reflection on the effectiveness of solutions applied in the Polish legal order and enabling to look at them from a broader perspective, beyond domestic boundaries.

Keywords: ship arrest, sea-going vessel, Norway

Areszt statku w polskim i w norweskim porządku prawnym. Zagadnienia podstawowe¹

1. Wprowadzenie

Areszt statku (norw. *arrest i skip*), polegający na jego zajęciu i zatrzymaniu w porcie, to uniwersalna instytucja prawa międzynarodowego². Jak słusznie wskazuje się w polskiej doktrynie, wyjątkowość zabezpieczenia roszczeń poprzez areszt statku morskiego wynika nie tyle ze specyficznego charakteru tej rzeczy, co po pierwsze z okoliczności, że w przeważającej liczbie przypadków zabezpieczenie dotyczy mienia stanowiącego własność osoby zagranicznej znajdującego się jedynie czasowo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a po drugie z okoliczności, że areszt jest przedmiotem specjalnej konwencji międzynarodowej o areszcie statku morskiego,

¹ Tłumaczenie norweskich aktów prawnych, literatury przedmiotu i tekstów publicystycznych powstało we współpracy z panią tłumacz mgr Dobrosławą Aleksandrą Ludwiczak.

² M. Adamowicz, *Areszt statku morskiego jako forma zabezpieczenia wierzytelności morskiej*, Gdańskie Studia Prawnicze 2018, nr 1, s. 458.

której Polska jest stroną³. Jako przykład ogólnej uwagi w norweskiej doktrynie dotyczącej roli aresztu, w tym aresztu statku, można wskazać wypowiedź chociażby F.A.S. Gundersen: „arrest er derfor et sikringssmiddel kreditorene bør ha kunnskaper om og (...) være klar over, for å kunne vurdere risikoen ved unnlatt oppgjør av betalingsforpliktelser”⁴.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest przedstawienie procedury aresztu statku w Polsce i w Norwegii, przy porównaniu rozwiązań przyjętych w obu krajach w aspektach kluczowych dla sprawnego i skutecznego dokonania zabezpieczenia we wskazany sposób. Co istotne, zarówno Polska, jak i Norwegia są stronami tej samej konwencji międzynarodowej dotyczącej aresztu statku. Nie oznacza to jednak, że w obu krajach obowiązuje całkowicie tożsama procedura aresztu. Już na wstępie należy zaznaczyć, że zgodnie z poglądami praktyki norweskiej, areszt statku w świetle prawa norweskiego „jest względnie prostą sprawą, którą można załatwić szybko przy rozsądnych kosztach”⁵. Z kolei na gruncie rodzimego porządku prawnego dostrzega się szereg rozwiązań nieprzystających do realiów związanych z działalnością statków morskich⁶.

Wybór tematu wypływa z zainteresowań naukowych autorki, dotyczących skandynawskich porządków prawnych, w tym w szczególności w zakresie postępowania egzekucyjnego. Sięgając do zagadnienia aresztu statku, miano przy tym na uwadze, że wiążąca Norwęgę i Polskę konwencja międzynarodowa stwarza wspólne obu krajom ramy dla przepisów krajowych. Zachęca to do zgłębienia kwestii przyjętych w tych państwach rozwiązań szczegółowych. Zastosowana metoda analityczna i prawnoporównawcza, z położeniem akcentu na praktykę stosowania prawa, ma na celu

³ K. Kochanowski, *Wpływ nowelizacji KPC na sytuację armatora statku morskiego*, MoP 2007, nr 10, Legalis/el.

⁴ „Areszt jest zatem środkiem zabezpieczenia, o którym wierzyciele powinni mieć wiedzę i (...) której powinni być świadomi, aby móc ocenić ryzyko nieuregulowania zobowiązań pieniężnych” – F.A.S. Gundersen, *Arrest i boreplattform*, Oslo 2013, s. 2.

⁵ S.V. Wiig, *Ship arrest in Norway*, 2013, s. 3, źródło: http://www.sjoretsforeningen.no/site/wp-content/uploads/2013/04/svw_ship-arrest-in-norway_web.pdf (dostęp: 25.02.2019).

⁶ Szeroko na ten temat zob. K. Kochanowski, *Areszt i egzekucja ze statku morskiego. Uwagi de lege ferenda*, Prawo Morskie, Tom XXVII, s. 97–115.

pobudzenie refleksji nad efektywnością rozwiązań stosowanych w polskim porządku prawnym i umożliwienie spojrzenia na nie z szerszej, niż tylko krajowa, perspektywy. Jednocześnie w literaturze polskiej nie analizowano dotychczas szerzej zagadnień związanych z postępowaniem egzekucyjnym w Norwegii w ogóle, w tym związanych z aresztem statku, co czyni badania nad tamtejszym porządkiem prawnym interesującymi.

Celem autorki niniejszego opracowania nie jest całkowite wyczerpanie zagadnienia aresztu statków w obu porządkach prawnych, a jedynie przybliżenie niektórych jego aspektów.

2. Podstawowe akty prawne i kluczowe pojęcia

Zarówno Polska, jak i Norwegia są stronami międzynarodowej konwencji w sprawie aresztu statków morskich sporządzonej w Brukseli dnia 10 maja 1952 r.⁷ Konwencja ta określa ramy dla instytucji aresztu statków morskich, w ramach których zastosowanie znajdują przepisy krajowych porządków prawnych. Polska nie ratyfikowała przy tym konwencji w sprawie aresztu statków morskich sporządzonej w Genewie dnia 12 marca 1999 r. (dalej: konwencja z 1999 r.). Norwegia jest stroną tej umowy międzynarodowej (podpisała ją dnia 12 kwietnia 2000 r.⁸), lecz także jej jak dotąd nie ratyfikowała i nic nie wskazuje na to, by miała to uczynić w najbliższej przyszłości⁹.

Analizując zagadnienie, czy konkretny statek może być aresztowany, należy mieć również na uwadze konwencję o ujednoliceniu niektórych zasad dotyczących immunitetów statków państwowych sporządzoną w Brukseli dnia 10 kwietnia 1926 r.¹⁰, którą zarówno Polska, jak i Norwegia ratyfikowały¹¹. Jak wskazuje się w doktrynie, przystąpienie

⁷ Dz.U. z 1976 r. Nr 39 poz. 229; dalej: konwencja z 1952 r.

⁸ Źródło: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XII-8&chapter=12&clang=_en (dostęp: 25.02.2019).

⁹ K.W. Kielland, A.L. Bollerud, *Ship arrest in Norway* [w:] F. Arizon i in. (red.), *Ship arrests in practice*, Malaga (Hiszpania) 2018, s. 303.

¹⁰ Dz.U. z 1977 r. Nr 7, poz. 27.

¹¹ *Comite Maritime International*, Yearbook 2016 Annuaire, Nowy Jork 2016, s. 386.

Polski do tej konwencji jest dowodem na uznawanie zasady *par in parem non habet imperium seu iurisdictionem*¹².

Porównując pokrótce konwencję z 1999 r. oraz konwencję z 1952 r., można zauważyć, że utrzymano zasadę, w świetle której statek może być aresztowany jedynie dla zabezpieczenia wierzytelności morskich. Zmieniono jednak listę wierzytelności – usunięto nieużywaną obecnie pożyczkę bodmeryjną, wprowadzono natomiast nowe wierzytelności (zorientowane na ochronę środowiska naturalnego i inne¹³). Z uwagi na to, że ani w Norwegii, ani w Polsce konwencja z 1999 r. nie obowiązuje, nie będzie tu szerzej omawiana.

W Polsce zastosowanie znajdują, obok konwencji z 1952 r., przede wszystkim przepisy ustawy z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski¹⁴ oraz ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego¹⁵. Należy zauważyć, że postanowienia konwencji z 1952 r. nie zostały wprowadzone do Kodeksu postępowania cywilnego. W konsekwencji należy odróżnić sytuację, gdy ma dojść do zajęcia statku podnoszącego banderę państwa będącego stroną konwencji (wówczas znajduje ona zastosowanie) od zajęcia statku podnoszącego banderę państwa niebędącego stroną konwencji (wówczas zastosowanie konwencji z 1952 r. nie wchodzi w grę)¹⁶.

Analizując z kolei areszt statku w Norwegii, należy mieć na uwadze przede wszystkim norweską ustawę z dnia 24 czerwca 1994 r. kodeks morski¹⁷ (*lov om sjøfarten, sjøloven* oraz norweską ustawę z dnia 17 czerwca 2005 r. kodeks postępowania cywilnego¹⁸ (*lov om mekling og rettergang i sivile tvister, tvisteloven*).

Zgodnie z art. 2 § 1 k.m., **statkiem morskim** jest każde urządzenie pływające przeznaczone lub używane do żeglugi morskiej. Kodeks morski wprowadza w art. 3 § 2 także definicję **morskiego statku handlowego**, którym jest

¹² Z. Knypl, *Zajęcie statków morskich* [w:] *Idem, Postępowanie zabezpieczające*, Sopot 2011, Lex/el.

¹³ M. Adamowicz, *Areszt...*, *op. cit.*, s. 464.

¹⁴ T.j. z dnia 25 października 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 2175); dalej: k.m.

¹⁵ T.j. z dnia 14 czerwca 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 1360 ze zm.); dalej: k.p.c.

¹⁶ Tak: Z. Knypl, *Zajęcie...*, *op. cit.*

¹⁷ LOV-2018-06-15-32 z dnia 1 lipca 2018 r.; dalej: n.k.m.

¹⁸ LOV-2018-06-22-79 z dnia 1 października 2018 r.; dalej: n.k.p.c.

statek przeznaczony lub używany do prowadzenia działalności gospodarczej, a w szczególności do przewozu ładunku lub pasażerów, rybołówstwa morskiego lub pozyskiwania innych zasobów morza, holowania, ratownictwa morskiego, wydobywania mienia zatopionego w morzu, pozyskiwania zasobów mineralnych dna morza oraz zasobów znajdującego się pod nim wnętrza Ziemi.

Zgodnie z art. 10 § 1 k.m., **statkiem o polskiej przynależności** jest:

- statek stanowiący polską własność, o którym mowa w art. 73 § 1 i 2 k.m., tj. statek będący własnością Skarbu Państwa, osoby prawnej mającej siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej lub obywatela polskiego zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej albo wchodzący w skład majątku spółki osobowej wpisanej do polskiego rejestru przedsiębiorców;
- statek uważany za stanowiący polską własność, o którym mowa w art. 73 § 3 k.m., tj. statek:
 - będący co najmniej w połowie własnością Skarbu Państwa, osoby prawnej mającej siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej lub obywatela polskiego zamieszkałego w Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli armator tego statku ma w Rzeczypospolitej Polskiej miejsce zamieszkania albo siedzibę swojego zakładu głównego lub oddziału, a statek, na wniosek wszystkich współwłaścicieli, został wpisany do polskiego rejestru okrętowego w księdze rejestru stałego,
 - będący własnością spółki kapitałowej mającej siedzibę za granicą, w której Skarb Państwa, osoba prawna mająca siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej lub obywatel polski zamieszkały w Rzeczypospolitej Polskiej ma udział kapitałowy, jeżeli armator tego statku ma w Rzeczypospolitej Polskiej miejsce zamieszkania albo siedzibę swojego zakładu głównego lub oddziału, a statek, na wniosek właściciela, został wpisany do polskiego rejestru okrętowego w księdze rejestru stałego;
- statek niestanowiący polskiej własności, który uzyskał polską przynależność zgodnie z rozporządzeniem nr 613/91 (EWG) z dnia 4 marca 1991 r. w sprawie transferu statków z jednego rejestru do drugiego wewnątrz Wspólnoty¹⁹;

¹⁹ Dz.Urz. WE L 68 z dnia 15 marca 1991 r. ze zm. Warto zauważyć, że wskazany akt prawny został uchylony na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady

- statek niestanowiący polskiej własności, który czasowo uzyskał polską przynależność, o którym mowa w art. 13 § 1 k.m., tj. statek, który uzyskał polską przynależność na czas oznaczony, gdy wnioskodawca spełnił określone w przepisie wymogi.

Norweski kodeks morski nie zawiera legalnej definicji „statku morskiego”, wprowadza natomiast definicję **norweskiego statku** (norw. *et norsk skip*). Zgodnie z podstawowym w tej mierze § 1 ust. 1 i 2 powołanego aktu prawnego, statek jest uważany za norweski, jeśli nie jest wpisany do rejestru okrętowego innego państwa i stanowi własność:

- obywatela Norwegii;
- okrętowej spółki osobowej lub innej spółki norweskiej, której członkowie ponoszą nieograniczoną odpowiedzialność za zobowiązania spółki, pod warunkiem że obywatele norwescy posiadają co najmniej sześć dziesiątych udziałów w tej spółce;
- spółki komandytowej, pod warunkiem że obywatele Norwegii posiadają co najmniej sześć dziesiątych kapitału zainwestowanego przez komplementariuszy i co najmniej sześć dziesiątych kapitału zainwestowanego przez komandytariuszy;
- spółki kapitałowej innej niż wymieniona w pkt. 3, pod warunkiem, że główna siedziba spółki i biuro zarządu znajdują się w Norwegii, a większość osób zarządzających spółką, w tym prezes zarządu, to obywatele norwescy, którzy są rezydentami w Norwegii i mieszkają w tym kraju od co najmniej dwóch lat, przy czym obywatele Norwegii posiadają akcje lub udziały odpowiadające co najmniej sześciu dziesiątym części kapitału zakładowego i są uprawnieni do wykonywania co najmniej sześciu dziesiątych głosów w spółce.

Za statek norweski uznaje się także statek, który jest własnością państwa, instytucji, funduszu zarządzanego przez państwo norweskie, gminy, przedsiębiorstwa spełniającego ww. warunki, norweskiego banku,

(WE) nr 789/2004 z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie transferu statków towarowych i pasażerskich z jednego rejestru do drugiego wewnątrz Wspólnoty i uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 613/91 (Dz. Urz. WE L 138 z dnia 30 kwietnia 2004 r.), lecz nie pociągnęło to za sobą stosownej zmiany przepisu art. 10 k.m.

fundacji lub stowarzyszenia, pod warunkiem że siedziba jego zarządu znajduje się w Norwegii, a większość zarządu to obywatele norwescy zamieszkujący w Norwegii. Norweski kodeks morski rozszerza pojęcie norweskiego statku także na statki będące własnością innych podmiotów, lecz nie jest to istotne z punktu widzenia niniejszych rozważań²⁰.

W Norwegii, podobnie jak w Polsce, nie wprowadzono legalnej definicji „aresztu statku”. Pełne zastosowanie ma w obu krajach definicja zawarta w art. 1 ust. 2 konwencji z 1952 r., zgodnie z którą „**areszt**” **statku** oznacza zajęcie statku w drodze postępowania sądowego w celu zabezpieczenia wierzytelności morskiej, ale nie obejmuje zajęcia statku w wykonaniu lub w zaspokojeniu wyroku. Z kolei pod pojęciem **wierzytelności morskiej** (norw. *et sjørettslig krav*) należy, zgodnie z art. 1 ust. 1 konwencji z 1952 r., rozumieć wierzytelność z jednego lub z kilku następujących tytułów:

- szkoda wyrządzona przez jakikolwiek statek wskutek zderzenia lub w jakikolwiek inny sposób;
- utrata życia lub uszkodzenie ciała spowodowane przez jakikolwiek statek lub w związku z eksploatacją jakiegokolwiek statku;
- pomoc i ratownictwo;
- umowa o używanie lub wynajęcie jakiegokolwiek statku zawarta w formie czarteru bądź w jakiegokolwiek innej formie;
- umowa o przewóz ładunku na jakimkolwiek statku zawarta w formie czarteru lub w jakiegokolwiek innej formie;
- utrata lub uszkodzenie ładunku i bagażu przewożonego na jakimkolwiek statku;
- awaria wspólna;
- pożyczka bodmeryjna²¹;
- holowanie;

²⁰ Por. § 2–6 n.k.m.

²¹ Obecnie pożyczka bodmeryjna jest już niespotykana i została zastąpiona instytucją hipoteki morskiej (G. Blicharz, *Pożyczka morska. Ślepa uliczka zachodniej tradycji prawnej?*, Forum Prawnicze 2013, nr 1, s. 30).

- pilotaż;
- rzeczy lub materiały dostarczone na statek w związku z jego eksploatacją lub utrzymaniem;
- budowa, remont lub wyposażenie jakiegokolwiek statku albo opłaty za korzystanie z doku;
- wynagrodzenie za pracę kapitanów, oficerów lub członków załogi;
- wydatki kapitana, włączając w to wydatki załadowców, czarterujących lub agentów, poniesione w imieniu statku lub jego właściciela;
- spory co do własności jakiegokolwiek statku;
- spory między współwłaścicielami jakiegokolwiek statku co do jego własności, posiadania, eksploatacji lub korzyści z tego statku;
- zastaw hipoteczny typu „mortgage” lub hipoteka morska jakiegokolwiek statku²².

Przedstawiony katalog ma charakter zamknięty²³.

3. Jurysdykcja krajowa oraz właściwość miejscowa sądu w zakresie aresztu statku morskiego oraz orzekania co do istoty sprawy odnośnie do zabezpieczanego roszczenia w Polsce i w Norwegii

Pod pojęciem **jurysdykcji krajowej** w doktrynie rozumie się prawo, kompetencję, upoważnienie bądź władzę przysługującą państwu na płaszczyźnie międzynarodowej do stosowania prawa i utrzymywania porządku prawnego na swoim terytorium we wszystkich dziedzinach²⁴.

²² Warto odnotować, że w świetle orzecznictwa wykładnia przedstawionego pojęcia **wierzytelności morskiej** powinna być zwężająca i niedopuszczalne jest rozszerzenie tego pojęcia np. na uprzywilejowane wierzytelności, nawet ściśle związane z eksploatacją statku, powstającego powszechnie w następstwie umów o świadczenie usług w porcie i zabezpieczone uprawnieniem o zbliżonym charakterze (postanowienie SN z dnia 28 lutego 2014 r., IV CSK 202/13, Lex/el. nr 1477451).

²³ Tak też SN w postanowieniu z dnia 15 lipca 2010 r., IV CNP 6/10, Legalis/el. nr 393933. Sąd Najwyższy zwrócił przy tym uwagę, że wykładnia terminu „wierzytelność morska” nie powinna być rozszerzona o uprzywilejowane wierzytelności, o których mowa w art. 91 k.m. (por. także art. 51 n.k.m.).

²⁴ Zob. P. Grzegorczyk, *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej*, Warszawa 2007, Lex/el. i powołana tam literatura.

W świetle art. 2 konwencji z 1952 r., statek podnoszący banderę jednego z umawiających się państw może być zajęty w obrębie jurysdykcji jakiegokolwiek z umawiających się państw wyłącznie w związku z jakąkolwiek wierzytelnością morską; jednakże żadne z postanowień niniejszej konwencji nie oznacza rozszerzenia lub ograniczenia jakichkolwiek praw lub uprawnień rządów lub ich organów, władz publicznych, władz doków lub portów posiadanych przez nie na mocy obowiązujących ich ustaw lub przepisów dotyczących zajęcia, zatrzymania lub innego przeszkodzenia w żegludze statku w obrębie ich jurysdykcji.

Stosownie do art. 1110³ § 1 k.p.c., przepisy o podstawach jurysdykcji krajowej zawarte w tytule III i tytule IV stosuje się odpowiednio w postępowaniu zabezpieczającym²⁵. Umowa, o której stanowi art. 1105 § 1 k.p.c., jest jednak bezskuteczna, jeżeli wyłącza jurysdykcję sądów polskich jedynie w postępowaniu zabezpieczającym. Zgodnie z § 2 powołanego artykułu, **jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym** istnieje także wtedy, gdy zabezpieczenie może być wykonane w Rzeczypospolitej Polskiej lub wywołać skutek w Rzeczypospolitej Polskiej. Z kolei zgodnie z art. 1110⁴ § 1 k.p.c., do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą sprawy egzekucyjne, jeżeli egzekucja ma być wszczęta lub jest prowadzona w Rzeczypospolitej Polskiej. Przepis ten – na podstawie art. 1110⁴ § 1 k.p.c. – stosuje się odpowiednio do wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

Ponadto należy wskazać, że zgodnie z art. 734 k.p.c., do udzielenia zabezpieczenia właściwy jest sąd, do którego należy rozpoznanie sprawy w pierwszej instancji. Jeżeli nie można ustalić takiego sądu, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma być wykonane postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, a z braku tej podstawy lub w przypadku, w którym postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia miało być wykonane w okręgach różnych sądów – sąd rejonowy dla miasta Warszawy.

²⁵ Odpowiednie zastosowanie znajduje więc w szczególności art. 1103 k.p.c., zgodnie z którym sprawy rozpoznawane w procesie należą do jurysdykcji krajowej, jeżeli pozwany ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu albo siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej.

Wniosek o udzielenie zabezpieczenia zgłoszony w toku postępowania rozpoznaje sąd tej instancji, w której toczy się postępowanie, z wyjątkiem przypadku, gdy sądem tym jest Sąd Najwyższy. Wtedy o zabezpieczeniu orzeka sąd pierwszej instancji.

Zgodnie z § 95 ust. 1 n.k.m., areszt statku może być dokonany tylko wówczas, gdy statek znajduje się lub ma przybyć na teren jurysdykcji sądu lub do okręgu organu egzekucyjnego, jeżeli to ten organ ma wyznaczyć obiekt podlegający aresztowi. Areszt może zostać orzeczony tylko wtedy, gdy statek znajduje się w Norwegii. Jednakże areszt może zostać dokonany, mimo że statek znajduje się na obszarze innej jurysdykcji niż ta, w której orzeczono areszt. Areszt można orzec i wykonać także wtedy, gdy statek prowadzi działalność na norweskim szelfie kontynentalnym.

Na podstawie § 32-4 ust. 1 *in principio* n.k.p.c., wniosek o zabezpieczenie składa się przed sądem pierwszej instancji w okręgu właściwym dla dłużnika. Wniosek o areszt można również złożyć w sądzie pierwszej instancji w innym okręgu, w którym znajduje się majątek dłużnika lub w którym można się spodziewać, że majątek ruchomy należący do dłużnika znajdzie się w najbliższej przyszłości.

Jeśli zaś chodzi o jurysdykcję w zakresie orzekania co do istoty sprawy, należy wskazać, że zgodnie z art. 7 ust. 1 konwencji z 1952 r., sądy państwa, w którym dokonano zajęcia statku morskiego, będą właściwe do orzekania o istocie sprawy, jeżeli **prawo wewnętrzne tego państwa przyznaje tym sądom taką właściwość** bądź w którymkolwiek z **przypadków wymienionych w konwencji**.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do przepisów krajowych porządków prawnych, należy wskazać, że w świetle ogólnego przepisu art. 1103 k.p.c., sprawy rozpoznawane w procesie należą do jurysdykcji krajowej, jeżeli pozwany ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu albo siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej. W kontekście prezentowanego tematu warto zwrócić uwagę także na art. 1103⁷ k.p.c., zgodnie z którym sprawy rozpoznawane w procesie, inne niż wymienione w art. 1103¹–1103⁶, należą do jurysdykcji krajowej także wtedy, gdy dotyczą:

- zobowiązania wynikającego z czynności prawnej, które zostało wykonane albo ma lub miało być wykonane w Rzeczypospolitej Polskiej;
- zobowiązania niewynikającego z czynności prawnej, które powstało w Rzeczypospolitej Polskiej;
- działalności znajdującego się w Rzeczypospolitej Polskiej zakładu lub oddziału pozwanego;
- roszczenia o prawo majątkowe, a pozwany ma majątek w Rzeczypospolitej Polskiej lub przysługują mu prawa majątkowe w Rzeczypospolitej Polskiej o znacznej wartości w stosunku do wartości przedmiotu sporu;
- przedmiotu sporu znajdującego się w Rzeczypospolitej Polskiej;
- spadku po osobie, która w chwili śmierci miała miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie z § 4-3 ust. 2 n.k.p.c., jeżeli dłużnik posiada majątek w Norwegii, który może zostać wykorzystany na zaspokojenie roszczenia wierzyciela, roszczenie może być zgłoszone w miejscu, w którym znajduje się majątek dłużnika.

Na podstawie art. 7 konwencji z 1952 r., niezależnie od tych podstaw, sąd państwa, w którym dokonano aresztu, jest właściwy do orzekania o istocie sprawy w którymkolwiek z następujących przypadków:

- jeżeli wierzyciel ma miejsce zamieszkania lub główną siedzibę przedsiębiorstwa w państwie, w którym dokonano zajęcia statku;
- jeżeli wierzytelność wynikła w państwie, w którym dokonano zajęcia;
- jeżeli wierzytelność wynikła z podróży statku, podczas której dokonano zajęcia;
- jeżeli wierzytelność wynikła ze zdarzenia lub w okolicznościach przewidzianych w artykule 13 międzynarodowej konwencji o ujednoliceniu niektórych zasad dotyczących zderzeń, podpisanej w Brukseli dnia 23 września 1910 r.²⁶ (zarówno Polska, jak i Norwegia są stronami tej konwencji²⁷);

²⁶ Dz.U. z 1938 r. Nr 101, poz. 670. W świetle art. 13 tej konwencji, obejmuje ona wynagrodzenie szkód, które statek spowodował bądź innemu statkowi, bądź mieniu lub osobom znajdującym się na statkach, czy to przez wykonanie lub zaniechanie jakiegoś manewru, czy to przez nieprzestrzeganie przepisów, nawet wówczas, gdy zderzenie nie nastąpiło.

²⁷ *Comite Maritime International, Yearbook...*, *op. cit.*, s. 369.

- jeżeli wierzytelność wynikała z niesienia pomocy lub ratownictwa;
- jeżeli wierzytelność wynikała z zastawu hipotecznego typu „mortgage” lub z hipoteki morskiej zajętego statku.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 10 lipca 2009 r.²⁸: „Z treści art. 7 tej Konwencji [z 1952 r.] wynika wyraźnie, że ten akt prawny dopuszcza możliwość takich sytuacji, w których kompetencja do wydawania postanowienia o zajęciu statku należeć będzie do sądu innego niż sąd właściwy do orzekania o istocie sprawy²⁹. Ze względu na przemieszczanie się statków, rozwiązanie takie stosowane jest bardzo często. Jak to wyjaśnił Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 18 lutego 1993 r., I CRN 6/93 (OSNC 1993, nr II, poz. 204), brak jurysdykcji krajowej nie stanowi przeszkody do rozpoznania wniosku o zabezpieczenie roszczenia i wydanie zarządzenia tymczasowego przez sąd polski”. Ugruntowanie tego stanowiska wydaje się przyczyną, dla której w polskim Kodeksie postępowania cywilnego przez długi czas nie było – *expressis verbis* – mowy o sytuacji, gdy sądem właściwym dla rozstrzygnięcia sprawy w postępowaniu rozpoznawczym jest sąd zagraniczny, a uprawniony żąda zabezpieczenia roszczenia przez sąd polski³⁰. Obecnie pewnego rodzaju wysłowienie tej kwestii stanowi treść przedstawionego już art. 1110³ § 2 k.p.c.³¹, w świetle którego jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym istnieje także wtedy, gdy zabezpieczenie może być wykonane w Rzeczypospolitej Polskiej lub wywołać skutek w Rzeczypospolitej Polskiej. Jak słusznie wskazano w doktrynie, „w sprawach z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego wystąpienie do sądu polskiego z wnioskiem o zabezpieczenie może być skutecznym sposobem ochrony interesów wierzyciela

²⁸ Postanowienie SN z dnia 10 lipca 2009 r., II CZ 32/09, Legalis/el. nr 274053.

²⁹ Tymczasem w doktrynie przyjmowano, że o dopuszczalności orzekania w postępowaniu zabezpieczającym decyduje istnienie jurysdykcji krajowej w postępowaniu rozpoznawczym (tak np. J. Jagieła, *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym*, PiP 2003, nr 4, s. 68).

³⁰ Tak też: K. Kochanowski, *Wpływ..., op. cit.*; *Idem*, *Areszt..., op. cit.*, s. 102.

³¹ Przepis ten został wprowadzony do polskiego porządku prawnego od dnia 1 lipca 2009 r. na mocy ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. Nr 234, poz. 1571).

w sytuacji, gdy brakuje podstaw do wytoczenia w Polsce powództwa przeciw dłużnikowi i konieczne jest pozwanie go w państwie obcym, zaś na terenie Polski dłużnik ten ma wystarczające aktywa do zaspokojenia roszczenia w przyszłości³².

4. Areszt statku w świetle konwencji z 1952 r.

Jak już wskazano, konwencja z 1952 r. nie zawiera kompleksowej regulacji dotyczącej aresztu statku i jest jedynie ogólną podstawą dla przeprowadzenia stosownego zajęcia. W ramach niniejszego artykułu przedstawiono podstawowe na gruncie omawianego zagadnienia przepisy powołanej umowy międzynarodowej.

Statek podnoszący banderę państwa-strony konwencji może być zajęty w obrębie jurysdykcji jakiegokolwiek z państw-stron wyłącznie w związku z jakąkolwiek wierzytelnością morską (art. 2 konwencji z 1952 r.), jedynie na podstawie decyzji sądu lub innej właściwej władzy sądowej tego państwa, w którym zajęcie ma być dokonane (art. 4 konwencji z 1952 r.). Na podstawie art. 8 konwencji z 1952 r., jej postanowienia mają zastosowanie do wszystkich statków podnoszących banderę któregoś z państw-stron w obrębie jurysdykcji tych państw.

Co do zasady, na podstawie art. 3 ust. 1 konwencji z 1952 r., wierzyciel (rozumiany jako osoba, która twierdzi, że istnieje wierzytelność morską na jej korzyść – art. 1 ust. 4 konwencji z 1952 r.) może zająć bądź statek, wobec którego powstała wierzytelność morską, bądź jakiegokolwiek inny statek będący własnością osoby, która w chwili powstania wierzytelności morskiej była właścicielem statku, wobec którego wierzytelność morską wynikała. Jest tak nawet wówczas, gdy zajęty statek jest gotowy do podróży. Jednakże w związku z niektórymi wierzytelnościamiorskimi (wynikającymi ze sporów co do własności

³² B. Trocha, *Komentarz do art. 1110³ Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, wyd. 3, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, Legalis/el.

statku, sporów między współwłaścicielami statku co do jego własności, posiadania, eksploatacji lub korzyści z tego statku, a także z zastawu hipotecznego typu „mortgage” lub hipoteki morskiej statku) można zająć tylko ten statek, wobec którego wynika jakakolwiek wierzytelność morska.

Uważa się przy tym, że statek jest własnością tego samego właściciela, jeżeli wszystkie udziały w nim są własnością tej samej osoby lub tych samych osób (art. 3 ust. 2 konwencji z 1952 r.).

Zgodnie z art. 5 konwencji z 1952 r., sąd (lub inna władza sądowa właściwa dla miejsca, gdzie dokonano zajęcia statku) ma obowiązek zezwolić na zwolnienie statku po złożeniu wystarczającej kaucji lub innego zabezpieczenia, chyba że statek został zajęty w związku z wierzytelnością wynikającą ze sporu co do własności statku bądź sporu między współwłaścicielami statku co do jego własności, posiadania, eksploatacji lub korzyści z tego statku. W takich przypadkach sąd (lub inna właściwa władza sądowa) może zezwolić osobie posiadającej statek na dalszą jego eksploatację, pod warunkiem złożenia przez tę osobę wystarczającej kaucji lub innego zabezpieczenia, albo też może w inny sposób uregulować sprawę eksploatacji statku w czasie trwania zajęcia.

Na podstawie art. 3 ust. 3 omawianej umowy międzynarodowej, w obrębie jurysdykcji jednego lub więcej umawiających się państw, zajęcie statku bądź złożenie kaucji lub innego zabezpieczenia w związku z tą samą wierzytelnością morską tego samego wierzyciela jest dopuszczalne tylko jeden raz. Jeżeli statek został już zajęty lub złożono kaucję albo inne zabezpieczenie w obrębie takiej jurysdykcji w celu zwolnienia statku bądź w celu uniknięcia grożącego zajęcia, każdy następny wniosek o zajęcie tego statku lub innego statku tego samego właściciela przez tego samego wierzyciela w związku z tą samą wierzytelnością morską będzie odrzucony, a statek zostanie zwolniony przez sąd lub inną właściwą władzę sądową tego państwa, chyba że wierzyciel udowodni sądowi lub innej właściwej władzy sądowej, że kaucja lub inne zabezpieczenie zostało zdjęte ostatecznie przed następnym zajęciem lub że istnieje inna wystarczająca przyczyna utrzymania zajęcia.

Postępowanie związane z zajęciem statku, uzyskaniem decyzji o areszcie oraz wszelkie sprawy proceduralne dotyczące zajęcia podlegają prawu tego umawiającego się państwa, w którym dokonano lub zażądano zajęcia. Ponadto wszelkie sprawy sporne dotyczące odpowiedzialności wierzyciela za szkody powstałe w wyniku zajęcia statku lub wpłacenia kaucji albo innego zabezpieczenia w celu zwolnienia statku lub uniknięcia zajęcia będą rozstrzygane przez prawo tego umawiającego się państwa, na którego obszarze jurysdykcji dokonano lub zażądano zajęcia (art. 6 konwencji z 1952 r.).

5. Areszt statku w Polsce

Areszt statku w Polsce jest dokonywany na podstawie przepisów o zabezpieczeniu roszczeń (art. 730–757 k.p.c.) oraz:

- przepisów art. 991–1013⁶ k.p.c. dotyczących egzekucji z nieruchomości z uwzględnieniem art. 1014–1022⁴ k.p.c. odnoszących się do egzekucji ze statków morskich (w przypadku gdy statek został wpisany do rejestru okrętowego) albo
- art. 844–879¹¹ k.p.c. dotyczących egzekucji z ruchomości (w przypadku gdy statek nie został wpisany do rejestru okrętowego)
- stosowanych odpowiednio na podstawie art. 743 k.p.c.³³

Procedura aresztu statku przebiega tak jak w przypadku zabezpieczenia każdego innego składnika majątku, dlatego w ramach niniejszego opracowania zrezygnowano z jej kompleksowego i szczegółowego omówienia. Poniżej wskazano jedynie na kwestie podstawowe oraz specyficzne, istotne w aspekcie prawnoporównawczym.

Areszt statku, na podstawie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w związku z unormowaniami konwencji z 1952 r., jest dopuszczalny po spełnieniu następujących warunków:

³³ Por. D. Wiśniewski, *Zabezpieczające zajęcie statku a inne przypadki „przeszkadzania” w żegludze statku*, PE 2001, nr 15, s. 23, Lex/el.

- roszczenie dotyczy wierzytelności morskiej (jest wymienione w konwencji z 1952 r.);
- roszczenie zostanie uprawdopodobnione;
- uprawniony uprawdopodobni interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia – interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie (art. 730¹ § 2 k.p.c.).

Na podstawie art. 736 § 1 i 2 k.p.c., wniosek o areszt statku powinien odpowiadać wymaganiom dla pisma procesowego, a nadto zawierać:

- wskazanie sposobu zabezpieczenia, a w sprawach o roszczenie pieniężne także wskazanie sumy zabezpieczenia³⁴;
- uprawdopodobnienie okoliczności uzasadniających wniosek;
- zwięzłe przedstawienie przedmiotu sprawy.

Według doktryny, we wniosku trzeba opisać statek i wykazać, że statek znajduje się w okręgu danego sądu, lub że w określonym czasie będzie się tam znajdował. Ponadto należy określić roszczenie pieniężne ze wskazaniem chwili jego powstania, a także wskazać, że roszczenie dotyczy bezpośrednio statku, który ma być zajęty, lub że armator jest dłużnikiem osobistym wierzyciela³⁵.

Za szczególnie istotne dla praktyki trzeba uznać kwestie czasu rozpoznania wniosku o areszt statku (bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie tygodnia od dnia jego wpływu do sądu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej – art. 737 zd. 1 k.p.c.) oraz konieczności tłumaczenia wszystkich dokumentów na język polski³⁶.

³⁴ Suma zabezpieczenia nie może być wyższa od dochodzonego roszczenia liczonego wraz z odsetkami do dnia wydania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia oraz z kosztami wykonania zabezpieczenia. Suma ta może obejmować także przewidywane koszty postępowania (art. 736 § 3 k.p.c.).

³⁵ Z. Knypl, *Zajęcie..., op. cit.*

³⁶ Jak wskazuje się w orzecznictwie, w sądach polskich językiem urzędowym jest język polski (art. 5 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. prawo o ustroju sądów powszechnych – t.j. z dnia 14 grudnia 2018 r., Dz.U. z 2019 r., poz. 52 ze zm.). W konsekwencji wszystkie dowody sądy muszą przeprowadzić w języku polskim. Dotyczy to także

W doktrynie wskazuje się, że w praktyce siedmiodniowy termin na rozpoznanie wniosku o zabezpieczenie jest terminem zbyt długim, aby skutecznie dokonać aresztu, gdyż „przeciętny czas pobytu statku w porcie nie przekracza obecnie 72 godzin, zatem wierzyciel nie ma w praktyce szans uzyskania postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia roszczenia poprzez areszt statku morskiego w porcie, chyba że złoży taki wniosek do sądu jeszcze przed wpłynięciem statku do polskiego portu”³⁷.

Ponadto nie ulega wątpliwości, że konieczność wykonania tłumaczeń dokumentów w każdym przypadku wymaga czasu i stanowi dla wierzyciela utrudnienie.

Aresztu statku morskiego, na mocy natychmiast wykonalnego postanowienia sądu, dokonuje komornik, w którego rewirze statek się znajduje, poprzez zatrzymanie statku w porcie i zawiadomienie kapitana portu. Komornik musi wejść na statek, sporządzić protokół zajęcia i wręczyć go kapitanowi statku wraz z odpisem postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia³⁸. Przy tym kapitan statku występuje tu w roli przedstawiciela obowiązanego i przedstawiciela armatora statku³⁹.

Na podstawie art. 742 k.p.c., obowiązany może w każdym czasie żądać uchylenia lub zmiany prawomocnego postanowienia, na mocy którego udzielono zabezpieczenia, gdy odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia. Jeżeli obowiązany złoży na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumę zabezpieczenia żadaną przez uprawnionego we wniosku o udzielenie zabezpieczenia, zabezpieczenie upada. Na wniosek obowiązanego sąd wydaje postanowienie stwierdzające upadek zabezpieczenia w całości albo w części.

dokumentów, co oznacza, że dowód z dokumentu sporządzonego w języku obcym sąd przeprowadzi dopiero po przetłumaczeniu go na język polski przez tłumacza przysięgłego. Obowiązek tłumaczenia dokumentu na język polski istnieje także wówczas, gdy skład sędziowski zna język obcy, w którym dokument został sporządzony. Wynika to z konieczności rozdzielenia funkcji sędziego, funkcji biegłego lub tłumacza w sprawie (tak np. wyrok SA w Rzeszowie z dnia 15 listopada 2013 r., I ACz 856/13, Legalis/el. nr 746923).

³⁷ K. Kochanowski, *Areszt...*, *op. cit.*, s. 103.

³⁸ Szerzej na ten temat: K. Kochanowski, *Areszt...*, *op. cit.*, s. 103–104.

³⁹ M. Adamowicz, *Areszt...*, *op. cit.*, s. 463.

Postanowienie w przedmiocie uchylenia lub ograniczenia zabezpieczenia może zapaść tylko po przeprowadzeniu rozprawy. Wniesienie zażalenia na postanowienie uchylające lub zmieniające postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia wstrzymuje wykonanie postanowienia. Przepisy te nie znajdują zastosowania, gdy uchylenie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia nastąpiło na skutek złożenia przez obowiązującego na rachunek depozytowy Ministra Finansów sumy wystarczającej do zabezpieczenia.

Ponadto należy wskazać, że zgodnie z art. 744 § 2 k.p.c., zabezpieczenie upada, gdy zostało udzielone przed wszczęciem postępowania, jeżeli uprawniony nie wystąpił we wszczętym postępowaniu w sprawie o całość roszczenia lub też wystąpił o roszczenia inne niż to, które zostało zabezpieczone. Na podstawie art. 733 k.p.c., udzielając zabezpieczenia przed wszczęciem postępowania w sprawie, sąd wyznacza termin, w którym pismo wszczynające postępowanie powinno być wniesione, pod rygorem upadku zabezpieczenia. Termin ten nie może przekraczać dwóch tygodni.

Na marginesie należy także nadmienić, że na podstawie art. 42a ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej⁴⁰, kapitan portu może, na wniosek właściciela, zatrzymać tymczasowo na czas nieprzekraczający 72 godzin, z wyłączeniem dni uznanych ustawowo za wolne od pracy:

- 1) statek w celu zabezpieczenia roszczenia należnego od statku z tytułu opłat portowych, szkód wyrządzonych w urządzeniach portowych, dokach lub drogach żeglugowych oraz z tytułu zanieczyszczenia środowiska;
- 2) wydobyty wrak i inne przedmioty, które utrudniały żeglugę, w celu zabezpieczenia roszczenia z tytułu ich usunięcia.

Tymczasowe zatrzymanie traci moc w razie złożenia odpowiedniego zabezpieczenia lub w przypadku dokonania zajęcia na podstawie

⁴⁰ T.j. z dnia 9 listopada 2018 r. (Dz.U. z 2018 r., poz. 2214 ze zm.).

właściwych przepisów. Wierzyciel odpowiada za wszelkie szkody wynikające wskutek nieuzasadnionego zatrzymania. Roszczenie z tego tytułu przedawnia się z upływem roku od dnia jego powstania.

Przepisy tej ustawy nie znajdują zastosowania w zakresie uregulowanym w konwencji z 1952 r.

6. Areszt statku w Norwegii

Jak już wskazano, w Norwegii aresztu statku dotyczą dwa podstawowe akty prawne – poza obowiązującą konwencją z 1952 r. – norweski kodeks morski oraz norweski kodeks postępowania cywilnego (należy przy tym odnotować, że przed dniem 1 stycznia 2008 r. stosowne przepisy znajdowały się w norweskiej ustawie z dnia 26 czerwca 1992 r. kodeks postępowania egzekucyjnego⁴¹ – *lov om tvangsfullbyrdelse, tvangsfullbyrdesloven*⁴²).

Postanowienia konwencji z 1952 r. zostały przeniesione do rozdziału 4 n.k.m. Odpowiednie rozwiązania są zatem stosowane jako normy prawa krajowego. Przepisy rozdziału 4 n.k.m. stanowią przy tym *lex specialis* w stosunku do przepisów rozdziału 32 i 33 n.k.p.c. Według § 91 n.k.m., przepisy § 91–98 n.k.m. dotyczą aresztowania statków zgodnie z rozdziałem 32 i 33 n.k.p.c. Stosuje się je przy tym odpowiednio do środków tymczasowych, zgodnie z rozdziałami 32 i 33 n.k.p.c., gdy środek polega na areszcie statku.

Wedle § 32-1 ust. 1 n.k.p.c., tymczasowe zabezpieczenie może nastąpić w dwóch formach – aresztu albo tymczasowego zarządzenia sądu (środka tymczasowego). Na podstawie § 32-1 ust. 2 n.k.p.c., osoba występująca z **roszczeniem pieniężnym** wobec innej osoby może wnioskować o zabezpieczenie tego roszczenia poprzez areszt zgodnie z rozdziałem 33 n.k.p.c., jeżeli istnieje podstawa do zabezpieczenia. Tymczasowe zarządzenie sądu może być wydane w celu zabezpieczenia roszczenia niepieniężnego – o czym

⁴¹ LOV-2018-06-15-37 z dnia 1 lipca 2018 r.

⁴² V. Shestakov, *Arrest of ships in Norway and Ukraine and Rule B Attachment*, Oslo 2009, s. 10; dalej: norweski kodeks postępowania egzekucyjnego, n.k.p.e.

stanowi § 32-1 ust. 3 n.k.p.c. – i nie będzie dalej analizowane w ramach niniejszego opracowania.

Można zatem zauważyć, że w Norwegii wierzytelność morska może zostać zabezpieczona poprzez areszt statku na podstawie:

- § 92–97 n.k.m. jako *lex specialis* przy zastosowaniu przepisów norweskiego kodeksu postępowania cywilnego (na mocy § 98 n.k.m.) w zakresie nieuregulowanym w norweskim kodeksie morskim;
- ogólnych przepisów norweskiego kodeksu postępowania cywilnego (§ 32-1–33-14) oraz § 95 i § 97 n.k.m. – wówczas, gdy na podstawie § 91 n.k.m. areszt statku w trybie § 92–94 oraz 96 n.k.m. nie jest dopuszczalny.

Należy przy tym zauważyć, że gdy obcy statek (niepodpadający pod kodeksową definicję „statku norweskiego”) znajduje się w obszarze poza wewnętrznymi wodami terytorialnymi, obowiązują ograniczenia określone w § 1-5 i 1-6 n.k.p.e., niezależnie od tego, czy areszt wykonywany jest zgodnie z przepisami norweskiego kodeksu postępowania cywilnego czy norweskiego kodeksu morskiego⁴³. Kwestia ta wykracza jednak poza ramy niniejszych rozważań.

Na podstawie § 91 n.k.m., przepisy § 92–94 oraz 96 n.k.m. nie znajdują zastosowania do:

- aresztowania statków, których rejestracja nie jest obowiązkowa zgodnie z § 11 ust. 2 n.k.m.⁴⁴;
- aresztowania, które nie pociąga za sobą zatrzymania statku w porcie zgodnie z postanowieniami § 95 ust. 2 n.k.m.;
- aresztowania żadanego po ustaleniu podstawy do egzekwowania roszczenia⁴⁵ (norw. *et tvangssalg grunnlag for krav*), o której mowa w § 4-1 ust. 2 n.k.p.e. (tj. po uzyskaniu tytułu do egzekucji od przeciwnika poniesionych przez stronę kosztów sądowych wraz z odsetkami);

⁴³ Por. S.S. Haugen, E.H.A. Ramsland, *Tvangssalg av fremmede skip. I forhold til internretten og folkeretten*, Oslo 2004, s. 22.

⁴⁴ Na podstawie tego przepisu obowiązkowa rejestracja dotyczy norweskich statków o długości co najmniej 15 metrów. Rejestracja statków o długości poniżej 15 metrów, ale więcej niż 7 metrów, na podstawie § 11 ust. 3 jest dobrowolna.

⁴⁵ Norweskie pojęcie **podstawy do egzekwowania roszczenia** można przyrównać do polskiego pojęcia **tytułu egzekucyjnego**.

- aresztowania w celu tymczasowego zabezpieczenia roszczeń z tytułu podatków i ceł oraz innych roszczeń wynikających z prawa publicznego albo zabezpieczenia lub wykonania innych decyzji władz publicznych.

W tych przypadkach przepisy rozdziału 32 i 33 n.k.p.c. znajdują zastosowanie w całości. Przy tym § 91 n.k.m. nie wyłącza § 95 oraz § 97 n.k.m., które wobec tego także znajdują zastosowanie (będzie o nich szerzej mowa w dalszej części opracowania).

Na marginesie należy zauważyć, że przepisy rozdziału 4 n.k.m. nie znajdują zastosowania także do aresztu ograniczonego do ładunku, frachtu, paliwa lub części statków.

W § 92 n.k.m. przedstawiono definicję „wierzytelności morskiej” (norw. *et sjørettslig krav*). W świetle tego przepisu, areszt statku może być dokonany jedynie dla zabezpieczenia wierzytelności morskiej, pod którym to pojęciem należy rozumieć wierzytelność znajdującą swoje źródło w:

- 1) szkodzie spowodowanej przez statek w wyniku kolizji lub w inny sposób;
- 2) utracie życia lub uszkodzeniu ciała, spowodowanych przez statek lub powstałych w związku z eksploatacją statku;
- 3) odzysku lub usunięciu wraku;
- 4) umowie czarterowej lub innej umowie dotyczącej użytkowania lub wynajmu statku;
- 5) umowie czarterowej lub innej umowie dotyczącej przewozu towarów statkiem;
- 6) utracie lub uszkodzeniu rzeczy, w tym bagażu, przewożonych statkiem;
- 7) awarii wspólnej;
- 8) pożyczce bodmeryjnej;
- 9) holowaniu;
- 10) pilotażu;
- 11) niedopełnieniu obowiązku dostarczenia do statku towarów lub materiałów w dowolnym miejscu w celu jego użytkowania i obsługi;
- 12) budowie, naprawie lub wyposażeniu statku oraz poniesieniu kosztów i opłat za dokowanie;

- 13) niedopełnionym obowiązku wypłaty wynagrodzenia i innych wypłat należnych kapitanowi i innym pracownikom na pokładzie w związku z obsługą na statku;
- 14) poniesieniu przez kapitana wydatków, a także wydatków dokonywanych przez załadowców, czarterujących lub agentów w imieniu statku lub jego właściciela;
- 15) sporze dotyczącym własności statku;
- 16) sporze między współwłaścicielami statku dotyczącym jego własności, posiadania, użytkowania lub dochodów z niego;
- 17) wszelkich hipotekach lub zabezpieczeniach na statku, z wyjątkiem zastawu morskiego.

Należy zauważyć w szczególności, że norweski kodeks morski rozszerza pojęcie wierzytelności morskiej z konwencji z 1952 r. na wierzytelność z odzysku lub usunięcia wraku.

Stosownie do § 93 n.k.m., areszt statku może nastąpić jedynie w stosunku do:

- statku, którego dotyczy roszczenie morskie, lub
- innego statku należącego do właściciela statku w chwili powstania roszczenia, jeżeli właściciel statku, którego dotyczy roszczenie morskie, osobiście odpowiada za roszczenie;
- innego statku należącego do podmiotu osobiście odpowiedzialnego za roszczenie, jeżeli osoba inna niż właściciel statku, którego dotyczy roszczenie morskie, osobiście odpowiada za roszczenie.

Dwie ostatnie przesłanki nie odnoszą się do przypadków wymienionych w pkt. 15–17 (poprzedniego wyliczenia). Areszt w tych przypadkach może nastąpić tylko w stosunku do statku, którego dotyczy roszczenie.

Należy zaznaczyć, że prawo norweskie nie zna aresztu *in rem*, wobec czego dłużnik musi być zarazem właścicielem statku⁴⁶. Uznaje się przy tym, że statki mają tego samego właściciela, jeśli wszystkie części lub udziały w statku należą do tej samej osoby lub osób.

⁴⁶ K.W. Kielland, A.L. Bollerud, *Ship...*, *op. cit.*, s. 303.

Areszt statku, zgodnie z § 93 n.k.m., ma prawo być dokonany tylko wtedy, gdy statek może być uznany za przedmiot egzekucji roszczenia zgodnie z ogólnymi przepisami norweskiego kodeksu postępowania egzekucyjnego.

Jeżeli statek został już wcześniej aresztowany w Norwegii lub za granicą, sąd odmawia uwzględnienia kolejnych wniosków o areszt składanych w oparciu o to samo roszczenie. Jeśli sąd poweźmie wiadomość o wcześniejszym aresztowaniu po uwzględnieniu kolejnego wniosku, to na żądanie dłużnika zawiesi areszt. Przepis ten stosuje się odpowiednio, jeżeli wcześniejszy wniosek o areszt został oddalony lub areszt ustał, ponieważ dłużnik udzielił zabezpieczenia wierzytelności. Od przedstawionej reguły istnieje jednak wyjątek, polegający na tym, iż wierzyciel może żądać aresztu statku, jeśli wykaże, że areszt udzielony we wcześniejszej sprawie utracił moc lub istnieje inny dobry powód (norw. *god grunn*), dla którego mimo zaistnienia ww. okoliczności sąd powinien orzec areszt (§ 94 n.k.m.).

Na podstawie omawianego już § 95 n.k.m., areszt statku może być dokonany tylko wówczas, gdy statek znajduje się lub ma przybyć na teren jurysdykcji sądu lub do okręgu organu egzekucyjnego, jeżeli to ten organ ma wyznaczyć obiekt podlegający aresztowi. Areszt może zostać orzeczone tylko wtedy, gdy statek znajduje się w Norwegii. Jednakże areszt może zostać dokonany, mimo że statek znajduje się na obszarze innej jurysdykcji niż ta, w której orzeczono areszt. Areszt można orzec i wykonać także wtedy, gdy statek prowadzi działalność na norweskim szelfie kontynentalnym. Zgodnie z § 95 ust. 2 n.k.m., w przypadku gdy statek nie znajduje się w Norwegii w chwili wydania orzeczenia o areszcie, dłużnikowi nakazuje się doprowadzić statek w wyznaczone miejsce, chyba że dłużnik prowadzi działalność na norweskim szelfie kontynentalnym. Po przybyciu statku obowiązuje zakaz opuszczania miejsca postoj. W tym zakresie odpowiednie zastosowanie znajduje § 11-10 ust. 2 zd. 2 i 3 n.k.p.e.⁴⁷ Jednakże na wniosek wierzyciela i pod określonymi

⁴⁷ Stosownie do tych przepisów, w przypadku podjęcia przez sąd decyzji, że dany statek ma znajdować się w określonym miejscu, sąd sprawuje nadzór nad nim lub

warunkami, sąd może zezwolić na rozpoczęcie działalności statku w Norwegii lub poza tym krajem.

Jeśli sąd akceptuje zabezpieczenie oferowane przez dłużnika, decyduje, że zabezpieczenie będzie miało zastosowanie do każdego orzeczenia dotyczącego roszczenia uwzględnionego przez właściwy sąd w Norwegii lub za granicą (niezależnie od tego, czy Norwegia zawarła jakąkolwiek umowę dotyczącą uznawania i wykonywania orzeczeń z danym państwem). Sąd jednocześnie, chyba że już to uczynił, wyznacza termin, w którym wierzyciel musi wszcząć postępowanie rozpoznawcze w sprawie roszczenia, które zostało zabezpieczone. Obowiązek wszczęcia postępowania jest spełniony, jeśli postępowanie zostanie wszczęte w określonym terminie, niezależnie od tego, czy orzeczenie sądu będzie wiążące w Norwegii (§ 96 n.k.m.).

We wniosku o aresztowanie statku wymagane jest, aby wierzyciel zagwarantował pokrycie opłat portowych w ciągu tygodnia za czas trwania sprawy, a przy tym gwarancja musi w danym momencie pokrywać opłaty portowe przez co najmniej 14 dni. W przeciwnym razie, na wniosek władz portu, postępowanie zostanie zniesione (§ 97 ust. 2 i 3 n.k.m.). Istnieje możliwość odzyskania zabezpieczenia (§ 97 ust. 3 n.k.m.). Dopuszczalne jest także, po spełnieniu określonych warunków, zabezpieczenie w inny sposób (§ 97 ust. 4 n.k.m.).

Na podstawie § 98 n.k.m., w pozostałym zakresie obowiązują przepisy norweskiego Kodeksu postępowania egzekucyjnego i norweskiego Kodeksu postępowania cywilnego, w tym przepisy dotyczące:

- stosunku do prawa międzynarodowego i zagranicznych statków państwowych i innych obcych statków;
- odpowiedzialności wierzyciela za koszty i szkody oraz prawa sądu do nakazania wierzycielowi zapewnienia zabezpieczenia na ewentualną odpowiedzialność za szkody;

dokumentami go dotyczącymi i powiadamia odpowiednie organy. Sąd może wyznaczyć osobę trzecią do nadzorowania statku i może także podjąć inne środki w celu zapewnienia, że statek nie zostanie bez zgody sądu przeniesiony.

- warunków aresztu;
- przepisów proceduralnych dotyczących wniosku o areszt;
- skutków prawnych aresztu.

Przechodząc zatem do przepisów ogólnych, zawartych w norweskim kodeksie postępowania cywilnego, należy zauważyć, że wniosek o zabezpieczenie powinien zawierać wskazanie roszczenia, którego dotyczy, podstawę zabezpieczenia (norw. *en sikringsgrunn*), sumę wierzytelności (definiowaną jako wysokość roszczenia w określonej kwocie maksymalnej) oraz wskazanie okoliczności, na których istnienie powołuje się wierzyciel (§ 32-5 ust. 2 n.k.p.c.).

Podstawa do zabezpieczenia – o której mowa w § 32-5 ust. 2 n.k.p.c. – istnieje wtedy, gdy zachowanie dłużnika uzasadnia obawę, że egzekucja roszczenia zostanie uniemożliwiona lub znacznie utrudniona albo będzie musiała nastąpić poza Norwegią (§ 33-2 ust. 1 n.k.p.c.)⁴⁸. Pojęcie to jest więc pokrewne do obecnego w Polsce pojęcia **interesu prawnego**. Wierzyciel ma obowiązek uprawdopodobnić⁴⁹ przed norweskim sądem podstawę aresztu oraz istnienie roszczenia. Jednakże, gdy istnieje ryzyko, że opóźnienie udaremni areszt, sąd może go orzec, nawet jeśli wierzyciel nie spełnił wymogu uprawdopodobnienia roszczenia i podstawy do zabezpieczenia, lecz w takim przypadku wierzyciel ma obowiązek udzielić zabezpieczenia, jeśli sąd postawi taki warunek (§ 33-3 ust. 2 n.k.p.c.). Warto także zauważyć, że na podstawie § 32-2 ust. 3 n.k.p.c., o areszcie statku sąd może zadecydować bez konkretnej podstawy aresztu na wniosek wierzyciela, o ile zabezpieczeniu ma podlegać roszczenie o spłatę hipoteki na statku.

W każdym przypadku, na podstawie § 33-3 ust. 1 zd. 2 n.k.p.c., sąd może postanowić, że warunkiem orzeczenia o areszcie jest wniesienie określonej kwoty przez wierzyciela, która będzie zabezpieczeniem ewentualnego odszkodowania dla dłużnika.

⁴⁸ W oryg.: „Arrest i formuesgoder kan besluttes når skyldnerens adferd gir grunn til å frykte for at tvangsfullbyrdelse av kravet ellers enten vil bli forspilt eller vesentlig vanskeliggjort, eller må skje utenfor riket”.

⁴⁹ K.W. Kielland, A.L. Bollerud, *Ship...*, *op. cit.*, s. 303. Zgodnie z art. § 33-3 ust. 1 zd. 1 n.k.p.c., areszt może zostać orzeczony tylko jeżeli roszczenie, na podstawie którego wnioskuje się o areszt, i podstawy zabezpieczenia są uzasadnione.

Areszt jest wykonywany zgodnie z ogólnymi zasadami norweskiego kodeksu postępowania cywilnego⁵⁰. Pomimo iż zasadą jest przy orzekaniu o zabezpieczeniu przeprowadzenie rozprawy, dopuszcza się wydanie orzeczenia na posiedzeniu niejawnym (§ 32-7 ust. 2 n.k.p.c.). Postanowienie o areszcie jest przy tym zaskarżalne, na podstawie § 32-8 ust. 2 n.k.p.c.⁵¹

W praktyce, w Norwegii wierzyciel nie musi dysponować tłumaczeniami na język norweski dokumentów sporządzonych w języku angielskim bądź jakimkolwiek języku skandynawskim⁵².

Skutki aresztu zostały uregulowane w § 33-7 n.k.p.c. oraz w innych wymienionych niżej przepisach norweskiego kodeksu postępowania cywilnego. Wśród podstawowych skutków aresztu należy wymienić:

- utratę przez dłużnika prawa do dysponowania, w sensie faktycznym i prawnym, zajęтым mieniem ze szkodą dla wierzyciela (dłużnik może jednak przykładowo obciążyć aresztowaną rzecz hipoteką, gdyż i tak wierzytelność zabezpieczona w ten sposób będzie mogła zostać zaspokojona w dalszej kolejności niż wierzytelność zabezpieczona aresztem) – por. § 33-7 ust. 1 n.k.p.c.;
- areszt nie uniemożliwia innym wierzycielom dochodzenia ich roszczeń – mogą uzyskać zastaw egzekucyjny na aresztowanym obiekcie, który będzie miał pierwszeństwo przed już zastosowanym aresztem;
- wierzyciel nie może sprzedać zajętego przedmiotu; jest to możliwe jedynie w przypadku, gdy istnieje ryzyko spadku wartości aresztowanego obiektu;
- aresztowanie może zapewnić jurysdykcję dla zabezpieczanego roszczenia. Zgodnie z § 4-3 ust. 2 n.k.p.c., jeżeli dłużnik posiada majątek w Norwegii, który może zostać wykorzystany na pokrycie roszczenia wierzyciela, roszczenie może zostać zgłoszone w miejscu, w którym aktywa dłużnika się znajdują. Jak wskazuje się w doktrynie, areszt

⁵⁰ V. Shestakov, *Arrest...*, *op. cit.*, s. 15.

⁵¹ T. Falkanger, *Arrest of ships under Norwegian law*, Scandinavian Institute of Maritime Law, Yearbook 2000, s. 9

⁵² K.W. Kielland, A.L. Bollerud, *Ship...*, *op. cit.*, s. 303.

odgrywa kluczową rolę, gdy wierzyciel chce zapewnić sobie możliwość rozpoznania sprawy w Norwegii⁵³;

- areszt jest środkiem zabezpieczającym, w konsekwencji czego wierzyciel ma obowiązek wszczęcia postępowania w sprawie roszczenia głównego, zaś dłużnik może domagać się, aby sąd wyznaczył wierzycielowi termin (§ 33-4 ust. 2 n.k.p.c.);
- wierzyciel ponosi odpowiedzialność za niesłuszny areszt – zgodnie z § 32-II ust. 1 n.k.p.c., jeżeli zabezpieczenie zostało uchylone lub wniosek o jego udzielenie został cofnięty i okazało się, że roszczenie wierzyciela nie istniało w chwili wydania postanowienia o zabezpieczeniu, wierzyciel jest zobowiązany do pokrycia szkody poniesionej przez dłużnika w wyniku zabezpieczenia. To samo dotyczy sytuacji, gdy okazuje się, że wniosek był w inny sposób bezzasadny z przyczyny umyślnego lub wynikającego z zaniedbania podania nieprawidłowych lub wprowadzających w błąd informacji dotyczących podstawy zabezpieczenia.

Na podstawie § 33-5 ust. 1 zd. 1 n.k.p.c., areszt musi zostać wykonany niezwłocznie. W świetle tego przepisu, sąd może, w całości lub w części, powierzyć wykonanie aresztu organowi egzekucyjnemu dowolnego okręgu. Organ ten musi z kolei zapobiec opuszczeniu przez statek portu i zgłosić fakt wydania postanowienia o areszcie do rejestru okrętowego⁵⁴.

Konwencja z 1952 r. nie zawiera przepisów dotyczących doręczenia orzeczenia o zabezpieczeniu. Jak przyjmuje się w Norwegii, „zasady doręczeń należy traktować jako zasady proceduralne, które zgodnie z art. 6 pozostawiono regulacji przepisów krajowych. Konwencja [z 1952 r.] nie wyklucza zatem norweskich rozwiązań, w świetle których doręczenie może zostać dokonane kapitanowi statku występującemu w imieniu właściciela statku lub armatora”⁵⁵.

⁵³ S.S. Haugen, E.H.A. Ramsland, *Tvangssalg...*, *op. cit.*, s. 24.

⁵⁴ K.W. Kielland, A.L. Bollerud, *Ship...*, *op. cit.*, s. 303.

⁵⁵ Stanowisko Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Królestwa Norwegii, źródło: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-87-1998-99-/id160035/sec5> (dostęp: 25.02.2019).

Dłużnik może żądać zwolnienia od aresztu:

- za zapłatą wierzytelności albo pieniężnym zabezpieczeniem roszczenia, będącego podstawą do udzielenia aresztu – sądy norweskie akceptują wpłatę określonej kwoty pieniężnej oraz bezwarunkową gwarancję bankową wystawioną przez norweską instytucję finansową⁵⁶;
- poprzez zakwestionowanie postanowienia o areszcie, żądając przeprowadzenia rozprawy co do roszczenia lub podstawy aresztowania (albo co do obu jednocześnie); w praktyce zwolnienie od aresztu na podstawie skutecznego zaskarżenia postanowienia może zająć dłuższy czas, chyba że dłużnik jest w stanie wykazać oczywistą bezprawność aresztu.

Ponadto, zgodnie z § 33-9 ust. 1 n.k.p.c., dłużnik może wnioskować o całkowite lub częściowe uchylenie aresztu, jeżeli przedstawione zostaną nowe dowody lub zmieniają się okoliczności dotyczące istnienia roszczenia albo podstawy zabezpieczenia. Podstawą do żądania uchylenia aresztu jest, w świetle tego przepisu, także nadmierne opóźnianie postępowania rozpoznawczego przez wierzyciela.

Zgodnie z § 33-10 ust. 1 n.k.p.c., w zakresie istotnym z punktu widzenia niniejszych rozważań, zabezpieczenie w postaci aresztu ustaje⁵⁷ z mocy prawa:

- gdy z aresztowanego majątku zostanie przeprowadzona egzekucja roszczenia wierzyciela;
- gdy wierzycielowi wyznaczono termin na wniesienie omówionej już kwoty pieniężnej albo na wytoczenie powództwa, a wierzyciel tego terminu nie zachował;
- gdy nie ustalono terminu na wystąpienie przez wierzyciela z powództwem, a pozew nie został wniesiony w ciągu roku od dokonania aresztu;
- gdy dłużnik spełnił roszczenie w inny sposób albo na podstawie przepisów prawa dany przedmiot został wyłączony spod aresztu;
- gdy wierzyciel zrzekł się swojego prawa do zabezpieczenia po dokonaniu aresztu.

⁵⁶ K.W. Kielland, A.L. Bollerud, *Ship...*, *op. cit.*, s. 306.

⁵⁷ Jest to konstrukcja pokrewna z polskim upadkiem zabezpieczenia.

Na podstawie § 33-10 ust. 3 n.k.p.c., dłużnik może złożyć wniosek o wydanie przez sąd stosownego orzeczenia stwierdzającego ustanie zabezpieczenia.

Wśród przykładów praktycznego zastosowania przepisów dotyczących aresztu statku w Norwegii, można wskazać areszt statku „Independence of the seas”. W Norwegii zwrócono w kontekście tego wydarzenia uwagę, że areszt statku może doprowadzić do przymusowej sprzedaży⁵⁸ i znacznej szkody. Aresztowanie uniemożliwia bowiem, co do zasady, zarządzanie statkiem przez cały czas trwania aresztu. Areszt statku „Independence of the seas” został dokonany w Ålesund w maju 2014 r. z przyczyny niezaspokojenia przez dłużnika roszczeń w kwocie 600.000 koron norweskich. Po dokonaniu aresztu, kapitan statku niezwłocznie skontaktował się z armatorem. W ciągu godziny po wykonaniu zabezpieczenia, zaspokojono roszczenie. Jak wskazuje się w doktrynie norweskiej: „Ponieważ areszt statków ma tak niefortunne konsekwencje dla armatorów, zagrożenie aresztem często wystarczy, aby roszczenie zostało zaspokojone. Tak szybkie rozwiązanie jest korzystne zarówno dla wierzyciela wierzytelności morskiej, jak i dla armatora”⁵⁹.

7. Podsumowanie

Aresztu statku zarówno w Polsce, jak i w Norwegii dokonuje się na podstawie konwencji z 1952 r., która jest podstawowym aktem prawnym w tej mierze, przewidującym ramy dla rozwiązań przyjmowanych w porządkach prawnych umawiających się państw. W przepisach krajowych porządków prawnych uregulowano kwestie szczegółowe.

⁵⁸ Szerzej na ten temat zob. S.S. Haugen, E.H.A. Ramsland, *Tvangssalg...*, *op. cit.*

⁵⁹ I. Sandvik, *Hyrekrav – sikring, realisasjon og prioritet*, Tromsø 2015, s. 19. Szerzej na temat teorii i praktyki zajęcia statków w Norwegii zob. także np. S.A. Rui, *Arrest i skip: etter Norges tiltredelse av arrestkonvensjonen av 1952*, Oslo 1995; C.R. Ramsland, *Arrest i skip i Norge: Med fokus på erstatningsansvaret ved urettmessig arrest*, Oslo 2011; K.M. Leiren, *Lovvalgs- og vernetingsklausuler ved arrest i skip*, Oslo 2003; H. Flock, *Midlertidig sikring: arrest og midlertidig forføyning*, Oslo 2011; E. Selvig, *Erling. Arrestjurisdiksjon i sjørettssaker*, Oslo 1979.

Należy zauważyć, że generalnie przepisy obowiązujące w obu omawianych krajach są do siebie funkcjonalnie zbliżone. Niemniej, warto zwrócić szczególną uwagę na rozwiązania kluczowe dla praktyki, które w polskiej doktrynie wywołały uzasadnione wątpliwości. W świetle przedstawionego § 33-3 ust. 2 n.k.p.c., jeśli istnieje ryzyko, że opóźnienie udaremni areszt, sąd może go orzec, nawet jeżeli wierzyciel nie spełnił wymogu uprawdopodobnienia roszczenia i podstawy do zabezpieczenia, lecz w takim przypadku wierzyciel ma obowiązek udzielić zabezpieczenia roszczenia dłużnika, jeśli sąd postawi taki warunek. Jest to rozwiązanie dopasowane do realiów, w których czas odgrywa dla aresztu statku podstawową rolę. W kontekście praktyki polskich sądów, należy tu zwrócić uwagę na niekiedy zbyt formalizm, skutkujący zniweczeniem szansy na zabezpieczenie roszczeń wierzyciela⁶⁰. Podobnie, pozytywnie, należy ocenić występującą w Norwegii praktykę braku konieczności tłumaczenia dokumentów sporządzonych w języku angielskim albo w jakimkolwiek języku skandynawskim na język norweski. Sąd może w tym zakresie oprzeć się na własnej znajomości języków obcych. Zdecydowanie przyspiesza to złożenie przez wierzyciela i rozpoznanie przez sąd wniosku o areszt.

Krytycznie w kontekście przedstawionych tutaj rozważań należy ocenić brak, na gruncie polskiego porządku prawnego, regulacji dopasowanej *stricte* do aresztu statku. Ogólne przepisy o zabezpieczeniu roszczeń wydają się w tej mierze niewystarczające. W Norwegii taka ogólna regulacja została uzupełniona rozwiązaniami szczegółowymi, zawartymi w norweskim kodeksie morskim. Należałoby zatem rozważyć zasadność i celowość wprowadzenia stosownej regulacji na gruncie rodzimego porządku prawnego, dostosowanej do wymogów praktyki i zmierzającej do maksymalnego przyspieszenia postępowania, tak aby zapewnić wierzycielowi efektywny instrument prawny. W mojej ocenie, wprowadzenie przepisów szczególnych jest zasadne i celowe, zaś treść przepisów obowiązujących w Norwegii może stanowić dobry punkt wyjścia do refleksji nad obecnym i ewentualnie przyszłym kształtem polskich rozwiązań.

⁶⁰ Zob. K. Kochanowski, *Areszt...*, *op. cit.*, s. 99–112 i powołane tam przykłady orzecznictwa.

STRESZCZENIE Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej przeprowadzanej przez komornika sądowego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych

Opracowanie stanowi próbę analizy przepisów o sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej ruchomości, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawą z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.

Nowe uregulowania stanowią odpowiedź ustawodawcy na potrzebę zwiększenia efektywności egzekucji przy zastosowaniu narzędzi informatycznych. Opracowanie dostarcza zatem praktycznych informacji na temat przedmiotu egzekucji przy sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, tego kto i kiedy może złożyć wniosek o sprzedaż elektroniczną, formy i treści wniosku, dozoru zajętych ruchomości, samej licytacji, wyznaczenia terminu licytacji, obwieszczenia o licytacji, przebiegu licytacji, doręczeń w toku postępowania wywołanego wnioskiem o licytację elektroniczną, skargi na udzielenie przybicia, czy wreszcie uiszczenia ceny nabycia. Poruszono w nim również kwestie ewentualnych problemów, jakie pojawiają się w związku z zastosowaniem przepisów regulujących nową formę licytacji ruchomości.

Słowa kluczowe: *licytacja elektroniczna ruchomości, elektronizacja postępowania egzekucyjnego, elektroniczna sprzedaż ruchomości, egzekucja z ruchomości*

SUMMARY Sale in E-Auction by Bailiff after Amendment to the Code of Civil Procedures with the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs

The study is an attempt at analysing regulations on the sale of movables in an e-auction, taking into account amendments introduced with the Act Dated 22nd of March 2018 on bailiffs that came into effect on 1 January 2019.

The new regulations are a response of the legislator to the need of increased effectiveness of enforcement using IT tools. The study provides practical information

on the object of enforcement during sales in an e-auction, who and when may file an application for e-sale, the form and content of an application, the supervision of seized movables, the auction itself, setting a date of an auction, an auction announcement, the course of an auction, serving documents in the course of the procedure following an application for an e-auction, a complaint about a knock-down, and finally the payment of a purchase price. The article discusses also the question of potential problems that appear in relation to the application of regulations that govern the new form of chattel auction.

Keywords: *e-auction of chattel, digitalization of enforcement proceedings, e-sale of movables, enforcement on movables*

Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej przeprowadzanej przez komornika sądowego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego dokonanej ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych

Niniejsze opracowanie zawiera analizę sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej ruchomości, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych¹, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2019 r. Należy zauważyć, że nowe uregulowania, dotyczące sprzedaży elektronicznej ruchomości, znajdują zastosowanie również do sprzedaży ułamkowych części ruchomości, wierzytelności, innych

¹ Dz.U. z 2018 r., poz. 771 z późn. zm.

praw majątkowych oraz nieruchomości² objętych egzekucją uproszczoną, prowadzoną w trybie art. 1013⁶ k.p.c., do której stosuje się przepisy o egzekucji z ruchomości³.

1. Wprowadzenie

Dnia 1 marca 2017 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego⁴, wprowadzająca do polskiego systemu prawnego regulacje dotychczas nieznanne, a mianowicie sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej uregulowaną w nowo dodanych przepisach art. 879¹–879¹¹ k.p.c. oraz w przepisach rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu przeprowadzenia licytacji elektronicznej ruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym z dnia 7 września 2016 r.⁵, wydanego na podstawie szczególnego upoważnienia zawartego w art. 879¹¹ k.p.c. i w celu jego wykonania. W zakresie nieuregulowanym w przepisach art. 879¹–879¹¹ k.p.c. oraz w przepisach wymienionego rozporządzenia odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy o sprzedaży ruchomości zawarte w art. 864–879 k.p.c. Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy, nowe rozwiązania podyktowane są potrzebą zwiększenia efektywności sprzedaży licytacyjnej ruchomości, między innymi poprzez zapewnienie dostępu do informacji nieograniczonej liczbie podmiotów zainteresowanych nabyciem rzeczy w postępowaniu egzekucyjnym, bez jednoczesnej obecności w określonym miejscu i czasie, jak to się odbywa przy sprzedaży licytacyjnej w dotychczasowej formie. Co istotne, takie rozwiązania mogą przyczynić się do zmniejszenia kosztów postępowania egzekucyjnego obciążających, co do zasady, dłużnika po myśli art. 770 k.p.c.

Komornik zatem w pierwszej kolejności zajmie – stosownie do art. 845 § 2 do § 2¹ k.p.c – ruchomości dłużnika będące bądź w jego władaniu, bądź

² Odmienne stanowisko prezentuje A. Pyrgies, *Sprzedaż ruchomości w postępowaniu egzekucyjnym w formie licytacji elektronicznej*, PPE 2018, nr 1/suplement, s. 106.

³ M. Romańska [w:] *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. M. Romańskiej, O. Leśniaka, Warszawa 2016, s. 896.

⁴ Dz.U. z 2015 r., poz. 1311 z późn. zm.

⁵ Dz.U. z 2014 r., poz. 101 z późn. zm.; dalej: rozporządzenie.

we władaniu samego wierzyciela, który do nich skierował egzekucję. Nie podlegają jednak zajęciu ruchomości, jeżeli z ujawnionych w sprawie okoliczności wynika, że nie stanowią one własności dłużnika. Ruchomości dłużnika, będące we władaniu osoby trzeciej, można zająć tylko wówczas, gdy osoba ta zgadza się na ich zajęcie albo przyznaje, że stanowią one własność dłużnika, oraz w przypadkach wskazanych w ustawie. Jednakże, w razie zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, dopuszczalne jest zajęcie ruchomości na zasadach przewidzianych w przepisach o egzekucji administracyjnej. W przypadku egzekucji świadczeń alimentacyjnych, komornik może zająć także ruchomości będące we władaniu osoby zamieszkującej wspólnie z dłużnikiem bez zgody tej osoby, chyba że przedstawi ona dowód, że ruchomości są jej własnością. Podstawę do zajęcia ruchomości, wchodzącej w skład majątku wspólnego, stanowi – zgodnie z brzmieniem art. 845 § 2⁴ k.p.c. – tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko osobie pozostającej w związku małżeńskim. Jeżeli zajęta ruchomość wchodzi w skład majątku wspólnego, dalsze czynności egzekucyjne dopuszczalne są na podstawie tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko obojgu małżonkom.

2. Postępowanie inicjowane wyłącznie na wniosek wierzyciela

Warunkiem *sine qua non* przeprowadzenia postępowania w drodze licytacji elektronicznej jest złożenie przez wierzyciela wniosku. Podmiotem decydującym o trybie prowadzenia licytacji w formie elektronicznej pozostaje zatem jedynie wierzyciel.

W myśl zasady przewidzianej w art. 799 § 1 k.p.c., wniosek o wszczęcie egzekucji lub żądanie przeprowadzenia egzekucji z urzędu umożliwia prowadzenie egzekucji według wszystkich dopuszczalnych sposobów, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Z treści przepisu art. 799 § 1 k.p.c. wynika, że organ egzekucyjny nie jest związany wnioskiem w zakresie wskazanych przez wierzyciela sposobów egzekucji, z wyjątkiem egzekucji z nieruchomości. Jednym ze sposobów egzekucji jest egzekucja z ruchomości przewidująca sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej. Przepis art. 879² k.p.c.

wprowadza zasadę, w myśl której to wierzyciel decyduje o prowadzeniu egzekucji z ruchomości w trybie licytacji elektronicznej. Komornik nie może zatem przeprowadzić licytacji elektronicznej wbrew żądaniu wierzyciela prowadzenia licytacji w formie zwykłej, mimo że ocena zasadności i celowości okoliczności uzasadnia przeprowadzenie licytacji w drodze licytacji elektronicznej, np. w przypadku rzeczy o unikatowym charakterze, znajdujących zainteresowanie wśród małego kręgu odbiorców.

W poprzednim brzmieniu (tj. do dnia 31 grudnia 2018 r.) art. 879² k.p.c. był źródłem wielu wątpliwości co do jego rozumienia w przypadku konkurencji wniosków o przeprowadzenie licytacji elektronicznej i tradycyjnej, pochodzących od różnych wierzycieli. Przepis ten stanowił: „Komornik dokonuje sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej na wniosek wierzyciela”. Takie brzmienie przepisu nie odpowiadało na pytanie, który wniosek uzyskuje pierwszeństwo w przypadku złożenia wniosków z żądaniem licytacji elektronicznej oraz licytacji w dotychczasowym kształcie uregulowanym w art. 867 k.p.c. i n. W doktrynie uformowały się dwa stanowiska. Według pierwszego z nich, o wyznaczeniu licytacji elektronicznej lub tradycyjnej decyduje kolejność składanych wniosków⁶. Odmienne należało w takiej sytuacji ocenić skutki złożenia wniosku o wyznaczenie terminu pierwszej licytacji oraz terminu drugiej licytacji. W przypadku zgłoszenia żądania wyznaczenia licytacji elektronicznej w pierwszym terminie licytacji pochodzącego od jednego z wierzycieli, wniosek miał charakter wiążący. Było tak dlatego, że pierwszy termin licytacji wyznaczany jest przez komornika z urzędu, a nie na wniosek. Skoro zatem wniosek o wyznaczenie terminu pierwszej licytacji nie miał znaczenia z punktu widzenia możliwości wyznaczenia tego terminu licytacji, to wniosek o wyznaczenie licytacji elektronicznej nie mógł zostać wyeliminowany przez zgłoszony jako pierwszy wniosek o wyznaczenie terminu pierwszej licytacji w formie tradycyjnej. W tym przypadku wniosek o wyznaczenie licytacji elektronicznej miał

⁶ Z. Woźniak [w:] *Informatyzacja postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. J. Gołączyńskiego, D. Szostka, Warszawa 2016, s. 479; I. Kunicki [w:] *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2015, s. 268.

charakter wiążący w zbiegu z wnioskiem o wyznaczenie pierwszego terminu licytacji tradycyjnej. Inaczej należało ocenić przypadek zbiegu wniosku o wyznaczenie terminu drugiej licytacji oraz wniosku o wyznaczenie terminu drugiej licytacji zgłoszonego wraz z wnioskiem o wyznaczenie licytacji elektronicznej. Tutaj żądanie zgłoszone jako pierwsze decydowało o formie przeprowadzenia licytacji. Zgodnie bowiem z art. 875 § 1 k.p.c., jeżeli licytacja nie doszła do skutku, wierzyciel może w ciągu dwóch tygodni od otrzymania zawiadomienia żądać od komornika wyznaczenia drugiej licytacji lub przejąć na własność ruchomości wystawione na sprzedaż albo niektóre z nich w cenie nie niższej od ceny wywołania. Z powyższego wynika, że termin drugiej licytacji wyznaczany jest nie z urzędu, a na wniosek. Zgłoszenie zatem jako pierwszego wniosku o wyznaczenie terminu drugiej licytacji wraz z wnioskiem o licytację elektroniczną wyłączało możliwość wyznaczenia licytacji tradycyjnej. W razie zgłoszenia wniosku o wyznaczenie drugiego terminu licytacji tradycyjnej, komornik zobligowany był do wyznaczenia tej właśnie licytacji mimo zgłoszenia wniosku o wyznaczenie terminu drugiej licytacji wraz z wnioskiem o licytację elektroniczną, ale zgłoszonego jako wniosek późniejszy⁷. Stanowisko to stało się dominujące.

Według drugiego, mniejszościowego stanowiska, o możliwości wyznaczenia terminu drugiej licytacji w formie licytacji elektronicznej nie decyduje kolejność zgłoszonych wniosków, a samo zgłoszenie wniosku o taką formę licytacji⁸. Zgodnie z tym poglądem, złożenie przez któregokolwiek z wierzycieli wniosku o wyznaczenie terminu drugiej licytacji w formie elektronicznej zobowiązywało komornika do działania w trybie art. 879¹ k.p.c. i n.

Wobec powstających rozbieżności w doktrynie na tle stosowania przepisu art. 879² k.p.c., ustawodawca zdecydował się na jego nowelizację. Zgodnie z nowym brzmieniem art. 879² k.p.c., obowiązującym od dnia 1 stycznia 2019 r., komornik dokonuje sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej na wniosek wierzyciela złożony po dokonaniu zajęcia. Jeżeli ruchomość została

⁷ Z. Woźniak, *op. cit.*, s. 479.

⁸ B. Pękalski, *Sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej. Kilka pytań wraz z odpowiedziami o tym, jak planuje się usprawnienie egzekucji komorniczej przez wykorzystanie technologii informatycznych*, Kwartalnik Naukowy Prawo Mediów Elektronicznych 2012, nr 1, s. 29.

zajęta na zaspokojenie kilku wierzytelności dochodzonych w różnych postępowaniach, o trybie sprzedaży ruchomości decyduje wierzyciel, na którego wniosek nastąpiło pierwsze zajęcie.

W myśl nowej regulacji, decyzja o tym, czy ruchomość zostanie sprzedana na licytacji tradycyjnej czy na licytacji elektronicznej, należy do tego z wierzycieli, na rzecz którego nastąpiło pierwsze zajęcie ruchomości. Wierzyciele dokonujący zajęcia ruchomości w sytuacji już istniejącego uprzednio zajęcia zostali w świetle nowego brzmienia art. 879² k.p.c. pozbawieni prawa wyboru trybu licytacji. Wierzycielem uprzywilejowanym będzie zatem ten z wierzycieli, na rzecz którego dokonano pierwszego zajęcia. Jeśli dokona on wyboru przeprowadzenia licytacji w sposób tradycyjny, względnie elektroniczny, to jego wniosek będzie dla komornika wiążący. Zarówno w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 22 marca 2018 r.⁹, jak i obowiązującym do dnia 31 grudnia 2018 r., w art. 879² k.p.c. wyłączono legitymację dłużnika do złożenia wniosku o licytację elektroniczną. Przepis w nowym brzmieniu usuwa nie tylko wątpliwości co do jego stosowania, ale także mogące powstać w przyszłości spory między wierzycielami o tryb prowadzenia licytacji. Niemniej jednak takiemu rozwiązaniu można postawić zarzut nierównego traktowania wierzycieli w postępowaniu egzekucyjnym. Nie ma bowiem uzasadnienia dla przyznawania dodatkowych uprawnień wierzycielowi tylko z uwagi na pierwszeństwo zajęcia ruchomości.

2.1. Ramy czasowe złożenia wniosku o licytację elektroniczną

Jak już wyżej wskazano, komornik dokonuje sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej na wniosek wierzyciela złożony po dokonaniu zajęcia, co wynika wprost z art. 879² k.p.c. Chwila dokonania pierwszego zajęcia ruchomości wyznaczona zostaje zgodnie z treścią art. 847 § 1 zd. 1 k.p.c. jako moment wpisania przez komornika ruchomości do protokołu zajęcia. Odpis protokołu zajęcia należy doręczyć dłużnikowi i współwłaścicielom zajętej ruchomości, którzy nie są dłużnikami, jak również wierzycielowi,

⁹ Dz.U. z 2018 r., poz. 771 z późn. zm.

który nie był obecny przy zajęciu. W przypadku gdy wierzyciel był obecny przy czynności zajęcia, może on złożyć do protokołu lub na piśmie wniosek o wyznaczenie licytacji elektronicznej. W razie nieobecności wierzyciela, informację o zajęciu ruchomości wierzyciel poweźmie z chwilą doręczenia mu przez komornika protokołu zajęcia. Co istotne, zgodnie z art. 853 § 1 k.p.c., komornik, dokonując zajęcia, szacuje wartość zajętych ruchomości i oznacza ją w protokole zajęcia, jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej. Wierzyciel zatem, zapoznając się z protokołem zajęcia, ma możliwość rozważenia, czy wniosek o licytację elektroniczną jest celowy i uzasadniony.

W uprzednio obowiązującym (tj. do dnia 31 grudnia 2018 r.) brzmieniu przepisu art. 879² k.p.c. ustawodawca nie wskazał początkowego terminu, z którym złożenie wniosku o licytację elektroniczną stawało się możliwe. To zaniechanie ustawodawcy stało się przyczyną krytyki, bowiem dawało możliwość blankietowego składania wniosków o licytacyjną sprzedaż wszelkiego zajętego majątku ruchomego dłużnika. Wyłączenie możliwości składania przez wierzycieli wniosku o wyznaczenie licytacji elektronicznej wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji należy ocenić jako rozwiązanie korzystne, skoro to wierzyciel będzie obciążony kosztami dozoru w przypadku jego odjęcia dłużnikowi i powierzenia innej osobie, co będzie miało miejsce w sytuacji umorzenia bezskutecznej egzekucji¹⁰. Rozwiązanie to ma zmusić wierzyciela do podejmowania decyzji opartych na racjonalnych przesłankach i ewentualnej odpowiedzialności za powstałe w ten sposób koszty.

Złożenie wniosku o wyznaczenie terminu drugiej licytacji jest możliwe z chwilą zawiadomienia wierzyciela o bezskuteczności pierwszego terminu licytacji, co wynika z art. 875 § 1 k.p.c., przy czym wierzyciela obecnego na terminie licytacji komornik ma obowiązek powiadomić o bezskuteczności egzekucji, czyniąc o tym wzmiankę w protokole. Zatem wniosek złożony przed zawiadomieniem o bezskuteczności pierwszej licytacji, jak i wniosek złożony po upływie dwutygodniowego terminu od zawiadomienia podlega

¹⁰ Por. uzasadnienie projektu ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, druk sejmowy Sejmu RP VIII kadencji nr 1582, online: <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1582> (dostęp: 25.03.2019).

odrzuconiu jako niedopuszczalny. Z kolei wniosek o wyznaczenie terminu drugiej licytacji wraz z wnioskiem o wyznaczenie licytacji elektronicznej złożony przez wierzyciela nieposiadającego legitymacji do jego złożenia, a więc tego z wierzycieli, na rzecz którego nastąpiło nie pierwsze, a kolejne zajęcie ruchomości, podlega oddaleniu.

Oznaczenie końcowego terminu złożenia wniosku o wyznaczenie licytacji elektronicznej reguluje art. 879³ k.p.c., który stanowi, iż w przypadku terminu pierwszej licytacji, termin ten kreuje chwila wyznaczenia terminu licytacji przez komornika działającego z urzędu. Jak zauważa Z. Woźniak¹¹, przepis art. 879³ k.p.c. jest w tym zakresie nieprecyzyjny, bowiem posługuje się sformułowaniem „wyznaczenie terminu licytacji”. Tymczasem art. 867 § 1¹, 1², 1³ i 1⁴ k.p.c., odnoszący się do sprzedaży w drodze licytacji publicznej, wskazuje na „obwieszczenie o licytacji”. Uznać zatem należy za Z. Woźniakiem, że są to pojęcia, które ustawodawca w tym przypadku traktuje jako tożsame. Jeśli zatem komornik wyznaczy termin licytacji w formie tradycyjnej, prawo wierzyciela do żądania wyznaczenia licytacji elektronicznej ustaje, a spóźniony wniosek wierzyciela podlega odrzuceniu¹². Odmienne przyjął M. Romańska, wskazując, że wniosek spóźniony podlega oddaleniu¹³.

Z kolei termin drugiej licytacji komornik wyznacza na żądanie wierzyciela. Wniosek o wyznaczenie terminu drugiej licytacji może zawierać wniosek o przeprowadzenie jej w formie elektronicznej i być złożony, aż do momentu upływu dwutygodniowego terminu od otrzymania przez wierzyciela zawiadomienia o bezskuteczności pierwszego terminu licytacji.

2.2. Forma i treść wniosku o licytację elektroniczną

Zgodnie z obowiązującym od dnia 1 stycznia 2019 r. brzmieniem art. 760 k.p.c., wnioski i oświadczenia w postępowaniu egzekucyjnym składa się, według wyboru składającego, na piśmie albo ustnie do protokołu, chyba że przepis

¹¹ Z. Woźniak, *op. cit.*, s. 481.

¹² *Ibidem*.

¹³ M. Romańska [w:] *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 896.

szczególny stanowi inaczej. Jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Z przepisu jednoznacznie wynika, że wierzyciel ma prawo wyboru formy złożenia wniosku, a zatem może to być forma pisemna, ustna – oznaczająca przyjęcie przez komornika oświadczenia wierzyciela do protokołu, względnie wierzyciel może złożyć wniosek za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, zamierzeniem ustawodawcy było zrealizowanie zasady, w myśl której wybór formy wniosku należy do składającego. W tym zakresie znowelizowany przepis niewiele zmienił z punktu widzenia wierzyciela, bowiem możliwość złożenia wniosku w wymienionych trzech formach przewidywał już w brzmieniu pierwotnym. Co prawda, dłużnik nie ma legitymacji do złożenia wniosku o wyznaczenie licytacji elektronicznej, niemniej jednak zmiana ta stanowi ułkon ustawodawcy w stronę dłużnika, który nie często bywał wzywany do osobistego stawiennictwa w celu złożenia wyjaśnień w trybie art. 761 § 1 k.p.c. Tym samym, komornicy narzucali dłużnikowi formę wyjaśnień.

Z dniem 1 stycznia 2019 r. wszedł w życie, także dodany ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, § 1¹ art. 760 k.p.c., który ma również zastosowanie do sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej. Przepis ten wprowadza siedmiodniowy termin instrukcyjny do nadania biegu wnioskowi wierzyciela o wyznaczenie licytacji elektronicznej. Komornik w ciągu siedmiu dni od momentu otrzymania wniosku, czyli od wpływu do kancelarii komornika pisma, złożenia wniosku drogą teleinformatyczną lub złożenia oświadczenia bezpośrednio komornikowi do protokołu, ma obowiązek wyznaczyć termin licytacji elektronicznej, o ile pozwala na to upływ dwutygodniowego terminu od dnia uprawomocnienia się zajęcia, zgodnie z art. 864 § 1 i 2 k.p.c. We wniosku wierzyciel może żądać sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej wszystkich albo niektórych spośród wielu zajętych ruchomości. Jeśli zatem wierzyciel chce, by tylko niektóre z ruchomości były sprzedane w drodze licytacji elektronicznej, konieczne jest,

by żądanie takie zawarł we wniosku. Brak precyzyjnego określenia przedmiotów, które mają zostać sprzedane w taki sposób, będzie skutkować wyznaczeniem przez komornika licytacji elektronicznej w stosunku do wszystkich zajętych ruchomości.

3. Dozór zajętych ruchomości

Bardzo istotną zmianę przynosi także nowa regulacja art. 879² § 2 k.p.c., stanowiąca, iż w razie złożenia wniosku, komornik oddaje zajęte ruchomości, co do których zajęcie uprawomocniło się, pod dozór innej osobie niż dłużnik, chyba że dłużnik daje rękojmię należytego sprawowania dozoru albo dozór taki został już ustanowiony, albo ruchomość została złożona do depozytu sądowego lub oddana na przechowanie właściwej instytucji. Przepisu art. 855 § 1² k.p.c. nie stosuje się. W przypadku odebrania dozoru, początek licytacji nie może przypadać wcześniej niż po upływie dwóch tygodni od dnia odebrania dozoru. Zmiana ta odpowiada na postulaty doktryny¹⁴. Omawiana zasada podyktowana jest ochroną interesu wierzyciela przed nieuzasadnionym odjęciem dozoru dłużnikowi i przyznaniem go innej osobie, co wygeneruje ewentualne koszty, do których poniesienia może zostać zobowiązany wierzyciel w razie umorzenia bezskutecznej egzekucji. Przepis ten pełni funkcję ochronną również w stosunku do dłużnika, który może ponieść szkodę z racji braku możliwości korzystania z ruchomości. Regulacja ta stanowi realizację zasady proporcjonalnej uciążliwości w stosunku do realizowanego celu. Jak wskazał Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 25 kwietnia 2017 r.¹⁵, „prawo poszanowania mieszkania musi zachowywać «sprawiedliwą równowagę» pomiędzy wymogami publicznego lub powszechnego interesu społeczeństwa a warunkami ochrony podstawowych praw jednostki. W odniesieniu do ingerencji, które wchodzą w zakres stosowania drugiego akapitu art. 1 Protokołu nr 1, musi także

¹⁴ M. Michalska-Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, Warszawa 2015, komentarz do art. 879² k.p.c.

¹⁵ Por. wyrok ETPC z dnia 25 kwietnia 2017 r., 31371/12, Lex Omega online.

zostać zachowana rozsądna relacja proporcjonalności pomiędzy stosowanymi środkami a realizowanym celem”. Wprawdzie wyrok ten dotyczył zastosowania przez wierzyciela egzekucji z nieruchomości w przypadku, gdy możliwe było zastosowanie egzekucji z wynagrodzenia za pracę i rachunku bankowego w celu wyegzekwowania długu o niewielkiej wartości, jednakże zawarta w nim zasada ma również zastosowanie w przypadku każdej uciążliwości związanej z egzekucją i wyraża się w zakazie stosowania nieproporcjonalnego i nadmiernego obciążenia.

Analiza projektu ustawy¹⁶ pozwala na ustalenie, że zamierzonym skutkiem nowej regulacji jest wykluczenie sytuacji, w których mogłoby dochodzić do bezzasadnego odjęcia dozoru dłużnikowi. Zgodnie z aktualnie obowiązującym brzmieniem art. 879² § 2 k.p.c., oddanie zajętej ruchomości pod dozór innej osobie niż dłużnik nie jest obligatoryjne w przypadku złożenia wniosku o licytację elektroniczną. Konieczność oddania ruchomości pod dozór innej osobie niż dłużnik nastąpi jedynie w sytuacji, gdy dłużnik nie daje rękojmi należytego sprawowania dozoru, dozór osoby trzeciej został już ustanowiony albo ruchomość została złożona do depozytu sądowego lub oddana na przechowanie właściwej instytucji. Z rozwiązaniem tym koreluje – zmieniona ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych i obowiązująca od dnia 1 stycznia 2019 r. – treść art. 855 § 1 k.p.c., zgodnie z którym jedynie z ważnych przyczyn komornik może, w każdym stanie postępowania, oddać zajęte ruchomości pod dozór innej osobie, nie wyłączając wierzyciela, choćby to było połączone z koniecznością ich przeniesienia. Osoba ta pełni obowiązki dozorczy, a komornik doręcza jej protokół zajęcia. Dozorcą nie może być komornik ani osoba przez niego zatrudniona, ich małżonkowie, dzieci, rodzice ani rodzeństwo. Komornik nie może nawet z ważnych przyczyn odebrać dozoru, jeżeli koszty przeniesienia lub przechowywania rzeczy byłyby niewspółmiernie wysokie w stosunku do jej wartości.

Na komorniku ciąży zatem w pierwszej kolejności obowiązek rozważenia, czy w stosunku do dozorczy zachodzą okoliczności wyłączające

¹⁶ Por. uzasadnienie projektu ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych..., *op. cit.*

należyte sprawowanie dozoru. A do tych należy zaliczyć: utrudnianie zajęcia ruchomości, konieczność stosowania środków przymusu osobistego w związku z zajęciem ruchomości, niewłaściwe warunki przechowywania zajętego przedmiotu, brak kwalifikacji po stronie dozorczy do pełnienia powierzonej mu funkcji. Z powyższego wynika, że zasadą będzie więc pozostawienie zajętej ruchomości pod dozorem osoby, u której została ona zajęta, w myśl art. 855 § 1 k.p.c. Osobą tą w praktyce najczęściej będzie dłużnik. Rozwiązanie to gwarantuje również dłużnikowi ochronę przed szkodą, jaka mogłaby powstać po jego stronie w razie uniemożliwienia mu korzystania z zajętej ruchomości, której właścicielem jest przecież dłużnik do momentu sprzedaży. Jego uprawnienia właścicielskie nie powinny być zatem nieproporcjonalnie ograniczane w stosunku do realizowanego celu. Co istotne, w art. 855 § 1 k.p.c. wykluczono możliwość odjęcia dozoru w przypadkach, gdy jego koszty byłyby niewspółmiernie wysokie w stosunku do wartości zajętej ruchomości. Z tego też względu wprowadzono § 1¹ art. 855 k.p.c. stanowiący, iż odebranie dozoru następuje w drodze postanowienia, którego uzasadnienie zawiera w szczególności wskazanie przyczyn odebrania dozoru.

O odebraniu dozoru komornik ma obowiązek – zgodnie z nowym brzmieniem art. 855 § 1² k.p.c. – niezwłocznego zawiadomienia sądu właściwego ze względu na siedzibę kancelarii komornika, poprzez przesłanie odpisu postanowienia, o którym mowa w § 1¹, oraz nośnika zawierającego nagranie z przebiegu czynności.

Prawidłowość dokonanych przez komornika czynności podlega weryfikacji w drodze skargi na czynność komornika, ale także w trybie nadzoru sądowego nad czynnościami komornika. Ustawodawca zdecydował się w tym zakresie do zmiany z dniem 1 stycznia 2019 r. treści art. 759 § 2 k.p.c., zgodnie z którym sąd wydaje z urzędu komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwa spostrzeżone uchybienia. Ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika.

Ustawodawca w celu zwiększenia kontroli nad działaniami komorników postanowił, że w razie uchylenia czynności przez sąd, komornik będzie ponosił koszty związane z nieuzasadnionym odjęciem dozoru. Wprowadzone rozwiązania – zdecydowanie oceniane jako słuszne – mają na celu ochronę nie tylko dłużnika, ale także wierzyciela poprzez zminimalizowanie nieuzasadnionych kosztów egzekucji związanych z dozorem, które w istocie zmniejszają możliwość zaspokojenia wierzyciela, a więc osiągnięcia celu egzekucji.

4. Oszacowanie ruchomości

Zgodnie z brzmieniem art. 853 § 1 k.p.c., obowiązującym od dnia 1 stycznia 2019 r., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, komornik, dokonując zajęcia, szacuje wartość zajętych ruchomości i oznacza ją w protokole zajęcia. Zasadą jest oszacowanie wartości ruchomości przez komornika według jego wiedzy i doświadczenia, przy czym obowiązkiem komornika jest oznaczenie w protokole wartości każdej zajętej ruchomości¹⁷. Ma to o tyle istotne znaczenie, że jak stanowi art. 845 § 3 k.p.c., nie można zajmować więcej ruchomości ponad te, które są potrzebne do zaspokojenia należności i kosztów egzekucyjnych.

Jeżeli komornik uzna, że w celu oszacowania wartości trzeba wezwać biegłego, albo wierzyciel lub dłużnik wniósł zastrzeżenia, oszacowania wartości dokonuje komornik na podstawie opinii biegłego przy samym zajęciu, a gdyby to nie było możliwe – w terminie późniejszym. Jeżeli wartość zajętej ruchomości według oceny komornika przekracza dwadzieścia pięć tysięcy złotych, komornik wzywa do oszacowania wartości biegłego (art. 853 § 4 k.p.c.). Jeżeli oszacowanie wartości zajętych ruchomości następuje po sporządzeniu protokołu zajęcia, komornik dokonuje tego oszacowania w drodze postanowienia. Począwszy od dnia 1 stycznia 2019 r. komornik, dokonując samodzielnego oszacowania

¹⁷ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r., poz. 771), III CZP 61/86, OSNCP 1987/9/129.

zajętych ruchomości, ma obowiązek pouczyć strony o możliwości wniesienia zastrzeżeń. Wniesienie zastrzeżeń pozostaje czasowo ograniczone. W przypadku gdy strony są obecne przy czynności zajęcia, termin do wniesienia zastrzeżeń upływa z chwilą zakończenia przez komornika czynności zajęcia. W razie wniesienia zastrzeżeń, komornik zamieszcza w protokole zajęcia wzmiankę o ich treści i wyznacza biegłego. Gdy strony nie są obecne przy czynności, komornik ma obowiązek doręczenia stronom protokołu zajęcia ruchomości wraz z pouczeniem o możliwości wniesienia zastrzeżeń w terminie trzech dni od dnia doręczenia odpisu protokołu zajęcia. Jest to istotna zmiana, bowiem dotychczasowa regulacja pozwalała na wnoszenie zastrzeżeń do dnia licytacji. To z kolei powodowało niezasadne wydłużanie postępowania.

Zakończenie czynności związanych z określeniem wartości zajętych ruchomości skutkuje przejściem do kolejnego etapu egzekucji, tj. do licytacji. To istotny etap postępowania, ponieważ od prawidłowości i skuteczności przeprowadzenia licytacji zależy osiągnięcie celu egzekucji, jakim jest zaspokojenie wierzyciela.

5. Licytacja ruchomości

Zgodnie z treścią art. 867 k.p.c., zajęte ruchomości, niesprzedane według przepisów poprzedzających, z wyłączeniem przypadku, o którym mowa w art. 866¹ k.p.c., komornik sprzedaje w drodze licytacji publicznej. Wynika stąd, że sprzedaż ruchomości może nastąpić również w inny sposób, tj. z wolnej ręki, przedsiębiorcy prowadzącemu obrót ruchomościami nieużywanymi, stanowiącymi przedmiot obrotu handlowego, czy za pośrednictwem przedsiębiorstwa zajmującego się obrotem przedmiotami o wartości historycznej lub artystycznej albo państwowemu muzeum, bibliotece, archiwum lub ośrodkowi badań i dokumentacji. Mocą ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych wyłączone ze sprzedaży w drodze licytacji publicznej zostały ruchomości, których sprzedaż wymaga zezwolenia, np. broń, amunicja, leki.

Zastrzeżenie przez ustawodawcę licytacyjnego sposobu sprzedaży ruchomości, które nie uległy sprzedaży w żaden z wymienionych powyżej sposobów, ma na celu zapewnienie wierzycielom i dłużnikowi możliwości uzyskania jak największej sumy ze sprzedaży.

5.1. Termin licytacji

Zgodnie z treścią art. 864 § 1 i 2 k.p.c., sprzedaż zajętych ruchomości nie może nastąpić wcześniej niż po upływie **dwóch tygodni** od dnia uprawnomocnienia się zajęcia. Sprzedaż zajętych ruchomości może nastąpić **bezpośrednio po zajęciu**, jeżeli:

- 1) ruchomości ulegają łatwo zepsuciu albo sprawowanie nad nimi dozoru lub ich przechowywanie powodowałoby nadmierne koszty;
- 2) zajęto inwentarz żywy, a dłużnik odmówił zgody na przyjęcie go pod dozór.

Zgodnie z wcześniejszym obowiązującym stanem prawnym, zmienionym ustawą z dnia 10 lipca 2015 r.¹⁸, sprzedaż ruchomości nie mogła nastąpić wcześniej niż siódmego dnia od daty zajęcia. Przez datę otwierającą prawo komornika do sprzedaży zajętej ruchomości przyjmowano wówczas chwilę wpisania ruchomości do protokołu zajęcia potwierdzonego podpisem komornika pod protokołem¹⁹ lub chwilę powiadomienia uprawnionych o zajęciu²⁰, wreszcie – moment prawomocności zajęcia ruchomości²¹.

Przez prawomocność należy rozumieć stan, w którym na czynność zajęcia nie przysługuje środek zaskarżenia, a więc będą to sytuacje, gdy strony lub osoba trzecia nie wniosły skargi na czynność komornika, licząc od

¹⁸ Ustawa z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1311).

¹⁹ S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2011, s. 639.

²⁰ K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2014, s. 1514.

²¹ H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2012, s. 344.

dnia czynności, kiedy były obecne przy niej lub były o niej zawiadomione, albo nie wniosły skargi w przepisany terminie, licząc od daty zawiadomienia o dokonanej czynności, gdy nie zostały o jej terminie zawiadomione. W innych wypadkach bieg terminu do wniesienia skargi otwiera się z chwilą powzięcia wiadomości o dokonanej czynności. Sąd rozstrzyga skargę na czynność zajęcia ruchomości niezaskarżalnym postanowieniem, co oznacza, że zajęcie staje się prawomocne w takim wypadku w dacie wydania przez sąd rozstrzygnięcia.

Moment, w którym podjęcie czynności związanych z wyznaczeniem licytacji jest dopuszczalne, rozumiany jest dwojako. Po pierwsze, że komornik może przystąpić do wyznaczania terminu licytacji dopiero po upływie dwóch tygodni od uprawomocnienia się zajęcia, po drugie, że powinny upłynąć dwa tygodnie pomiędzy dniem uprawomocnienia się zajęcia a terminem licytacji. Należy przyjąć jako prawidłowe drugie rozwiązanie, niemniej jednak może się tak zdarzyć, iż w dniu licytacji nie upłynie wymagany okres – dlatego, że zajęcie uprawomocni się później, bądź też nie uprawomocni się w ogóle na skutek opieszałości sądu rozpoznającego skargę. W takim wypadku konieczne jest odwołanie licytacji i wyznaczenie jej ponownie, co z pewnością będzie generowało koszty postępowania, które nie powinny obciążać dłużnika.

Bezpośrednio po zajęciu komornik może jedynie sprzedać ruchomości ulegające łatwo zepsuciu albo nad którymi sprawowanie dozoru lub ich przechowywanie powodowałoby nadmierne koszty; albo gdy zajęto inwentarz żywy, a dłużnik odmówił zgody na przyjęcie go pod dozór. Okoliczności te podlegają ocenie dokonywanej przez komornika. Błędna czynność komornika, naruszająca przepisy o terminie licytacji, może zostać zakwestionowana w drodze skargi, jednakże dokonana sprzedaż stanowi ważne nabycie ruchomości. W tym zakresie pozostaje jedynie solidarna odpowiedzialność Skarbu Państwa i komornika.

5.2. Obwieszczenie o licytacji ruchomości

Ogłoszenie o licytacji oraz prawo uczestniczenia w licytacji w charakterze publiczności każdego zainteresowanego jest gwarantem publicznego

charakteru licytacji. Naruszenie tej zasady stanowi przyczynę kwestionowania czynności komornika polegającej na wyznaczeniu licytacji czy dokonaniu przybicia.

Komornik, zgodnie z treścią art. 879⁴ § 2 k.p.c., zamieszcza obwieszczenie o licytacji elektronicznej także w systemie teleinformatycznym. Przepis ten w powiązaniu z treścią art. 867 § 1¹ k.p.c. zobowiązuje komornika do tego, by obwieszczenie, poza systemem teleinformatycznym, zostało wywieszone w budynku sądu, zamieszczone na stronie internetowej Krajowej Rady Komorniczej, a w przypadku gdy wartość ruchomości wymienionych w obwieszczeniu przekracza pięć tysięcy złotych – fakultatywnie, według uznania komornika, także w dzienniku poczytnym w danej miejscowości.

Ogłoszenia publicznego w budynku sądu właściwego dla miejsca prowadzenia licytacji dokonuje się poprzez wywieszenie obwieszczenia na tablicy ogłoszeń. Wydaje się, że skoro licytacja prowadzona jest w sposób wirtualny, to prawidłowe jest zamieszczenie obwieszczenia o licytacji ruchomości w budynku sądu, w którego okręgu ruchomość jest położona, jak i w budynku sądu, przy którym działa komornik. Takie rozwiązanie pozwoli na zwiększenie liczby osób zainteresowanych nabyciem ruchomości, które zamieszkują w nieznacznej odległości od miejsca, gdzie ruchomości się znajdują. Trudno bowiem przyjąć, że nabywca zdecyduje się na nabycie ruchomości o znacznej wartości bez jej wcześniejszego obejrzenia. Komornik może również zamieścić obwieszczenie w dzienniku poczytnym w danej miejscowości, jeżeli wartość ruchomości, objętych jednym obwieszczeniem o licytacji, została oszacowana na kwotę wyższą niż pięć tysięcy złotych. Przepis określa pismo, w którym ogłoszenie ma być zamieszczone, mówiąc o czasopiśmie ukazującym się codziennie i poczytnym w danej miejscowości. Wybór czasopisma należy do komornika.

Artykuł 879⁴ § 3 k.p.c. w sposób szczegółowy wymienia elementy treści obwieszczenia o licytacji elektronicznej, tj. przedmiot oraz warunki licytacji, sumę oszacowania i cenę wywołania oraz miejsce i czas, w których

można oglądać ruchomość, a ponadto zdjęcie lub zdjęcia ruchomości podlegającej sprzedaży, informację o chwili rozpoczęcia i o chwili zakończenia licytacji oraz informację o tym, że warunkiem udziału w licytacji jest złożenie rękojmi. W obwieszczeniu o licytacji elektronicznej zamieszcza się wzmiankę, że prawa osób trzecich nie będą przeszkodą do przeprowadzenia licytacji i przybicia na rzecz nabywcy bez zastrzeżeń, jeżeli osoby te przed rozpoczęciem przetargu nie złożą dowodu, że wytoczyły powództwo o zwolnienie ruchomości od egzekucji i uzyskały w tym zakresie orzeczenie wstrzymujące egzekucję. W obwieszczeniu o licytacji elektronicznej komornik poucza o sposobie składania rękojmi, momencie rozpoczęcia i zakończenia licytacji i udzielenia przybicia oraz terminie uiszczenia ceny nabycia. Zasadnicza różnica między obwieszczeniem o licytacji tradycyjnej i elektronicznej polega na braku wskazania w tym drugim przypadku miejsca przeprowadzenia licytacji, obowiązku zamieszczenia w obwieszczeniu zdjęć ruchomości podlegających sprzedaży oraz chwili rozpoczęcia i zakończenia licytacji.

Kwestię rozpoczęcia i zakończenia licytacji reguluje przepis art. 879⁶ § 1 i 2 k.p.c., wskazując, że licytacja elektroniczna rozpoczyna się z chwilą określoną w obwieszczeniu o licytacji elektronicznej i kończy się w chwili wyznaczonej przez komornika, przy czym komornik wyznacza termin rozpoczęcia i zakończenia licytacji elektronicznej w taki sposób, aby czas jej trwania wynosił co najmniej siedem dni, a jej zakończenie przypadało w godzinach urzędowania sądu rejonowego, przy którym działa komornik. W przypadku ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 k.p.c., a więc rzeczy ulegających łatwemu zepsuciu albo rzeczy, nad którymi sprawowanie dozoru lub ich przechowywanie powodowałoby nadmierne koszty, oraz w przypadku inwentarza żywego, co do którego dłużnik odmówił przyjęcia go pod dozór, czas trwania licytacji wynosi co najmniej dwa dni.

Skrócenie z siedmiu do dwóch dni czasu trwania licytacji jest uzasadnione charakterem sprzedawanych ruchomości, skoro w tym przypadku wydłużający się okres między zajęciem ruchomości a sprzedażą rodzi

niebezpieczeństwo utraty lub zmniejszenia wartości handlowej zajętych ruchomości, względnie generuje koszty przechowywania lub ich dozoru.

Przyjmuje się, że chwila rozpoczęcia i zakończenia licytacji zostanie przez komornika wskazana w obwieszczeniu z podaniem dnia, godziny, minuty i sekundy. W doktrynie zarysował się spór co do sposobu liczenia terminu zakończenia licytacji przy uwzględnieniu terminu siedmiodniowego i w odniesieniu do ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 k.p.c. dwudniowego czasu jej trwania. Jak wskazuje I. Kunicki, minimalny czas trwania licytacji powinien zostać wyznaczony przy uwzględnieniu daty dziennej, minuty i sekundy, przy wyłączeniu liczenia terminu przy uwzględnieniu art. 111 § 1 k.c., zgodnie z którym termin oznaczony w dniach kończy się z upływem ostatniego dnia²². Stanowisko przeciwne prezentuje Z. Woźniak, który uważa, że termin zakończenia licytacji należy obliczyć przy uwzględnieniu treści art. 111 § 1 k.c., a więc termin ten byłby dłuższy w stosunku do okresu liczonego według stanowiska I. Kunickiego. Uzasadnione wydaje się stanowisko pierwsze, skoro możliwe jest podanie chwili zakończenia licytacji z dokładnością co do minuty i sekundy. Za takim rozumieniem przemawia również i to, że licytacja tradycyjna trwa w zasadzie nie więcej niż kilkanaście do kilkudziesięciu minut, a sposób liczenia terminu zakończenia licytacji elektronicznej zostałby w sposób nieuzasadniony wydłużony przy przyjęciu drugiego poglądu, co i tak następuje na skutek konieczności wydania w systemie teleinformatycznym postanowienia o przybiciu i jego doręczenia.

Co istotne, zgodnie z treścią art. 867 § 1¹ zd. 3 k.p.c., obwieszczenie doręcza się stronom i dozorczy zajętych ruchomości, przy czym z racji tego, że wierzyciel, dłużnik czy dozorca nie będą użytkownikami konta, o którym mowa w § 2 ust. 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 września 2016 r. w sprawie sposobu przeprowadzania licytacji elektronicznej ruchomości w sądowym postępowaniu egzekucyjnym²³, doręczenie musi

²² I. Kunicki [w:] *Elektronizacja sądowego postępowania egzekucyjnego w Polsce*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2015, s. 279.

²³ Dz.U. z 2016 r., poz. 1431.

wówczas nastąpić w sposób taki, jak przy licytacji tradycyjnej, co gwarantuje należytą ochronę interesów tych podmiotów. Takie też stanowisko przyjął I. Kunicki²⁴. Celem doręczenia obwieszczenia o licytacji jest bowiem nie tylko poinformowanie o terminie czynności, dla umożliwienia wzięcia w niej udziału, lecz również umożliwienie dokonania kontroli prawidłowości czynności egzekucyjnych. Ochronę praw dłużnika gwarantuje wprowadzony od dnia 1 stycznia 2019 r. w § 3 art. 867 k.p.c. obowiązek doręczenia obwieszczenia o licytacji najpóźniej na tydzień przed rozpoczęciem licytacji (uprzednio termin ten wynosił trzy dni), przy czym w przypadkach określonych w art. 864 § 2 k.p.c., obwieszczenie to doręcza się dłużnikowi przed rozpoczęciem licytacji.

Suma oszacowania powinna być podana zgodnie z protokołem zajęcia lub postanowieniem wydanym przez komornika w sytuacji, gdy określenie wartości zajętej ruchomości następuje po sporządzeniu protokołu zajęcia.

Cena wywołania na pierwszej licytacji wynosi trzy czwarte wartości szacunkowej, na drugiej licytacji – jedną drugą wartości szacunkowej (art. 867 § 2 k.p.c.). Sprzedaż licytacyjna nie może nastąpić za cenę niższą od ceny wywołania.

W obwieszczeniu należy podać także wysokość rękojmi, którą licytant przystępujący do licytacji powinien złożyć za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (art. 879⁵ § 1 k.p.c.) lub bezpośrednio komornikowi (art. 879⁵ § 2 k.p.c.) poprzez wpłatę w gotówce w kancelarii komornika albo na jego rachunek bankowy²⁵. Termin uiszczenia i wysokość rękojmi reguluje art. 867¹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, przystępujący do przetargu jest obowiązany złożyć rękojmię w wysokości jednej dziesiątej sumy oszacowania, najpóźniej w dniu poprzedzającym przetarg. Rękojmi nie składa się, jeżeli suma oszacowania jest niższa niż pięć tysięcy złotych. Wynika z tego, że nie zawsze osoby przystępujące do licytacji elektronicznej mają obowiązek uiszczenia rękojmi.

²⁴ I. Kunicki [w:] *Elektronizacja...*, *op. cit.*, s. 274.

²⁵ Por. uchwała SN z dnia 30 stycznia 2014 r., III CZP 99/13, OSCN 2014/11/109.

Za niedopuszczalne należy uznać wskazanie w obwieszczeniu jako terminu uiszczenia rękojmi terminu wcześniejszego niż wyżej wskazany. Takie rozwiązanie jest co prawda korzystne dla organu egzekucyjnego, daje bowiem możliwość sprawdzenia przed licytacją rachunku bankowego czy też przyjęcia gotówki, niemniej jest sprzeczne z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego. Wysokość rękojmi wynosi jedną dziesiątą części sumy oszacowania. Ustawodawca nie zdecydował się na odmienne uregulowanie w tym zakresie wysokości rękojmi w licytacji elektronicznej. Wadliwe wskazanie przez komornika wysokości rękojmi nie wpływa na możliwość przeprowadzenia licytacji, także wtedy, gdy kwota rękojmi będzie zaniżona. Należy uznać, że wysokość rękojmi nie ma żadnego wpływu na wynik licytacji, gdy doszło do zaniżenia rękojmi. Sytuacja zawyżenia rękojmi ma natomiast znaczenie, bowiem może spowodować nieprzystąpienie do licytacji części spośród zainteresowanych, co będzie stanowić naruszenie przepisów o licytacji.

W obwieszczeniu o licytacji komornik podaje czas i miejsce, w którym możliwe jest oglądanie ruchomości. Zapoznanie się z przedmiotem licytacji następuje również poprzez zamieszczenie zdjęć. Czas na oglądanie ruchomości musi wynosić co najmniej tydzień, z wyjątkiem ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 k.p.c., i przypadać na okres przed licytacją. Precyzując, niekoniecznie musi to być tydzień bezpośrednio poprzedzający licytację. To na komorniku ciąży obowiązek podjęcia czynności umożliwiających oglądanie ruchomości, w tym zwłaszcza dokonanie uzgodnień z dozorcą, którym może być dłużnik korzystający z zajętej rzeczy. Jeżeli dozorca uchyła się od obowiązku udostępnienia rzeczy, skutkuje to odjęciem mu dozoru przez komornika.

Ponadto, obwieszczenie musi zawierać wzmiankę, że prawa osób trzecich nie będą przeszkodą do prowadzenia licytacji i przybicia na rzecz nabywcy bez zastrzeżeń, jeżeli osoby te przed rozpoczęciem przetargu nie złożą dowodu, iż wniosły powództwo o zwolnienie ruchomości od egzekucji i uzyskały w tym zakresie orzeczenie wstrzymujące egzekucję. Wydanie takiego orzeczenia spowoduje zawieszenie postępowania egzekucyjnego

z ruchomości zgodnie z art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c., a w razie braku takiego orzeczenia – egzekucja będzie toczyć się dalej. Termin „przed rozpoczęciem przetargu” odnosi się zarówno do pierwszej, jak i drugiej licytacji. Etap postępowania egzekucyjnego nie stanowi bowiem podstawy do różnicowania uprawnień osób trzecich.

Ewentualne uchybienia czynności komornika w przedmiocie ogłoszeń mogą być usuwane w drodze skargi na czynność komornika. Na postanowienie sądu wydane w wyniku rozpoznania skargi nie przysługuje zażalenie.

5.3. Przebieg licytacji

Zasadniczą i najważniejszą częścią egzekucji z ruchomości jest licytacja. Od wyniku tego etapu postępowania zależy wysokość uzyskanej z egzekucji kwoty, co przesądza o tym, czy wierzyciel uzyska zaspokojenie swoich należności, względnie – w jakim zakresie uzyska to zaspokojenie. Warunkiem przeprowadzenia licytacji jest udział w niej co najmniej jednego licytanta, zgodnie z art. 867² § 3 k.p.c. W przypadku stawienia się jednego licytanta, nabycie może nastąpić za cenę wywołania, co jest korzystniejsze niż wyznaczenie drugiego terminu licytacji, gdzie sprzedaż może nastąpić za jedną drugą wartości szacunkowej.

W licytacji nie mogą uczestniczyć: dłużnik, komornik, ich małżonkowie, dzieci, rodzice i rodzeństwo oraz osoby obecne na licytacji w charakterze urzędowym, a także licytant, który nie spełnił warunków poprzedniej licytacji. W przetargu można uczestniczyć osobiście lub przez przedstawiciela ustawowego albo pełnomocnika, przy czym z chwilą przystąpienia do przetargu, użytkownik działający w cudzym imieniu musi złożyć drogą teleinformatyczną oświadczenie, że nie występują wobec niego podstawy do wyłączenia z przetargu. Dodatkowo ma on obowiązek dołączenia pełnomocnictwa lub innego dokumentu wykazującego umocowanie, jeżeli zostały one sporządzone elektronicznie, lub elektronicznie poświadczzonego podpisu pełnomocnictwa albo

dokumentu wykazującego umocowanie. Pełnomocnictwo lub dokument wykazujący umocowanie albo ich uwierzytelnione odpisy mogą być złożone komornikowi sądowemu prowadzącemu licytację. Komornik ma obowiązek potwierdzenia w systemie teleinformatycznym uprawnienia pełnomocnika do działania w takim charakterze, zgodnie z § 8 rozporządzenia.

Z racji specyfiki prowadzonej licytacji wirtualnej, forma ustna dokonania postąpień jest wyłączona. Licytacja rozpoczyna się z chwilą podaną w obwieszczeniu. W przeciwieństwie do licytacji tradycyjnej, licytanci jedynie w obwieszczeniu są informowani o cenie wywołania. W trakcie licytacji w systemie służącym do obsługi licytacji ujawniana jest licytantom aktualna cena nabycia, identyfikator podmiotu dokonującego ostatniego postąpienia oraz czas pozostały do końca licytacji (§ 10 ust. 3 rozporządzenia).

Nie ma ograniczeń co do minimalnej wysokości postąpień. Zaoferowana cena przestaje wiązać, gdy inny licytant zaoferował cenę wyższą (art. 867³ k.p.c.). Ostatecznie licytacja kończy się automatycznie w chwili wskazanej w obwieszczeniu przez komornika, a dokonywanie postąpień w systemie po upływie terminu nie jest możliwe. Jeżeli nikt nie uiści rękojmi lub nie zostanie ona zaliczona na poczet wierzytelności licytanta, termin licytacji zostaje uznany za bezskuteczny. Uiszczenie rękojmi po rozpoczęciu licytacji nie skutkuje możliwością przystąpienia do niej. Należałoby rozważyć, czy jest to rozwiązanie uzasadnione, skoro licytacja trwa siedem dni, a nie jak w licytacji tradycyjnej przez czas postąpień, co zwykle obejmuje kilkanaście minut i wyłącza możliwość dokonania zarachowania wpłaty przystępującego do licytacji na rachunek bankowy komornika. Oczywiście termin przystąpienia do trwającej licytacji musiałby również zostać ograniczony terminem, np. do dwudziestu czterech godzin przypadających przed zakończeniem licytacji.

Wydaje się, że nieprzystąpienie do licytacji to nie tylko nieuiszczenie rękojmi, przy braku zaliczenia wierzytelności na poczet rękojmi, ale też jej uiszczenie przez osoby wyłączone z udziału w licytacji, czy działanie

przez pełnomocnika bez umocowania, co komornik ma obowiązek zbadać przed rozpoczęciem licytacji.

Zgodnie z art. 875 § 1 k.p.c., jeżeli licytacja nie doszła do skutku, wierzyciel może w ciągu dwóch tygodni od momentu otrzymania zawiadomienia komornika żądać wyznaczenia drugiej licytacji lub przejąć na własność ruchomości wystawione na sprzedaż albo niektóre z nich w cenie nie niższej od ceny wywołania. Uchybienie dwutygodniowemu terminowi skutkuje odmową udzielenia przybicia na rzecz wierzyciela. Rozporządzenie przewiduje jedynie udzielenie przybicia w systemie teleinformatycznym, co uzasadnia wniosek, że odmowa udzielenia przybicia nie znajdzie odzwierciedlenia w systemie, z racji możliwości dokonania, pod pewnymi warunkami, doręczeń drogą elektroniczną.

Przejęcie ruchomości może być dokonane za cenę nie mniejszą niż cena wywołania, w przypadku bezskuteczności pierwszej licytacji. Jeżeli nie doszło do złożenia skutecznego wniosku o przejęcie, komornik na wniosek wierzyciela, na rzecz którego nastąpiło pierwsze zajęcie ruchomości, wyznacza drugą licytację elektroniczną, gdzie cena wywołania stanowi jedną drugą wartości szacunkowej. Należy zauważyć, że w tym zakresie brzmienie art. 879³ § 1 k.p.c. prowadzi do wniosku o nieuzasadnionym różnicowaniu uprawnień poszczególnych wierzycieli. Licytacja w drugim terminie przebiega analogicznie jak pierwsza, z wyjątkiem ceny wywołania, która jest niższa. Jeżeli również druga licytacja okaże się bezskuteczna, stosownie do art. 877 k.p.c. wierzycielowi przysługuje prawo przejęcia ruchomości na własność za ceną nie niższą od ceny wywołania. W razie niezgłoszenia w przepisany termin wniosku o wyznaczenie drugiej licytacji lub oświadczenia o przejęciu ruchomości na własność, komornik umorzy postępowanie dotyczące niesprzedanych ruchomości. Jeżeli spośród kilku wierzycieli jedni żądają licytacji, a inni przejęcia ruchomości na własność, wyznaczona będzie druga licytacja, zgodnie z § 4 art. 875 k.p.c.

Jeżeli po drugiej licytacji żaden z wierzycieli nie przejął ruchomości na własność, komornik umarza postępowanie egzekucyjne, stosownie do

art. 877 k.p.c. Nie jest istotne, z jakich powodów nie doszło do uwzględnienia wniosku o przejęcie.

Zakończenie licytacji elektronicznej następuje, stosownie do treści art. 879⁶ § 1 k.p.c., w chwili wyznaczonej przez komornika. Moment ten określa art. 879⁶ § 2 k.p.c. poprzez wskazanie upływu siedmiu dni (lub dwóch dni w przypadku ruchomości wymienionych w art. 864 § 2 k.p.c.), z koniecznością zakończenia licytacji w godzinach urzędowania sądu rejonowego, przy którym działa komornik. Można rozważyć sytuację, w której dłużnik spełnia świadczenie wraz z kosztami egzekucji po rozpoczęciu licytacji elektronicznej, a przed jej wyznaczonym zakończeniem. Komornik w takim wypadku powinien mieć możliwość zakończenia licytacji bez wyłonienia nabywcy, mimo braku upływu siedmiodniowego terminu.

W razie zakończenia licytacji wyłonieniem nabywcy licytacyjnego, natychmiast po zakończeniu licytacji elektronicznej komornik udziela przybicia osobie ofiarującej najwyższą cenę w chwili zakończenia licytacji elektronicznej. Przybicie jest udzielane w systemie teleinformatycznym (art. 879⁶ § 3 k.p.c.). Przybicie przybiera formę postanowienia²⁶. Jak słusznie wskazuje Z. Woźniak, automatyczne wygenerowanie projektu postanowienia nie może stanowić o tym, że postanowienie to zostało w systemie wydane, bowiem to komornik udziela przybicia, a zatem postanowienie wymaga jego podpisu²⁷.

Przybicie kończy licytację, przy czym nabycie prawa własności następuje, stosownie do art. 874 k.p.c., po uprawomocnieniu się przybicia i uiszczeniu ceny nabycia.

6. Doręczenie postanowienia o udzieleniu przybicia

O przybiciu komornik zawiadamia wierzyciela i dłużnika. Zawiadomienie o przybiciu doręcza się licytantom za pośrednictwem systemu

²⁶ I. Kunicki [w:] *Elektronizacja...*, *op. cit.*, s. 283.

²⁷ Z. Woźniak, *op. cit.*, s. 488.

teleinformatycznego (art. 879⁷ k.p.c.). Z powyższego wynika, że doręczenie zawiadomienia licytantom następuje bez wyjątku za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, zgodnie z art. 131¹ § 1 k.p.c. Inne zasady dotyczą dłużnika i wierzyciela, którzy nie mają obowiązku założenia konta informatycznego na potrzeby udziału w licytacji. W tym przypadku, jeżeli wnieśli oni pismo za pomocą systemu teleinformatycznego i jednocześnie dokonali wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, doręczenie nastąpi obligatoryjnie za pomocą systemu, w przeciwnym razie odbędzie się to w sposób tradycyjny.

7. Skarga na udzielenie przybicia

Ustawodawca nie zdecydował się na odrębne uregulowanie skargi na udzielenie przybicia w przypadku sprzedaży ruchomości na licytacji elektronicznej. Z tego też powodu zastosowanie znajdzie art. 870 k.p.c., który stanowi, że wierzyciel lub dłużnik mogą zaskarżyć udzielenie przybicia w razie naruszenia przepisów o publicznym charakterze licytacji, o najniższej cenie nabycia i o wyłączeniu od udziału w przetargu. Skarga powinna być zgłoszona do protokołu licytacji. Nie ma skargi na udzielenie przybicia ruchomości ulegających szybkiemu zepsuciu.

Z powyższego wynika, że w skardze na udzielenie przybicia nie można podnosić zarzutów odnoszących się do naruszenia przepisów w fazie przed ogłoszeniem o licytacji. Skarga na przybicie może zatem dotyczyć czynności poczynąwszy od ogłoszenia o licytacji, poprzez jej przeprowadzenie, do udzielenia przybicia włącznie. Skarga nie przysługuje na odmowę udzielenia przybicia. W razie odmowy udzielenia przybicia, skarga przysługuje na ogólnych zasadach w myśl art. 767 k.p.c.²⁸

Skarga na udzielenie przybicia w sytuacji licytacji elektronicznej, w zależności od podmiotu inicjującego postępowanie ze skargi, będzie wnoszona albo w sposób tradycyjny, albo za pośrednictwem systemu

²⁸ Por. J. Jankowski, *Stanowisko procesowe nabywcy licytacyjnego w postępowaniu egzekucyjnym*, NP 1989, nr 5–6, s. 93.

teleinformatycznego w razie wniesienia pisma za pośrednictwem systemu i dokonania wyboru takiego trybu wnoszenia pism.

Co do terminu wnoszenia skargi, to oczywiste jest, że nie może ona zostać wniesiona do protokołu. Nie sporządza się go bowiem w przypadku licytacji elektronicznej. Ponadto, w skardze na przybicie mogą być podnoszone zarzuty odnoszące się do toku licytacji, a skoro tak, to termin ten rozpoczyna bieg od zawiadomienia o udzieleniu przybicia i wynosi siedem dni, stosownie do art. 767 § 4 k.p.c.²⁹

W razie nierozpoznania przez sąd skargi na udzielenie przybicia w terminie dwóch tygodni od jej wniesienia, nabywca licytacyjny ma prawo zrzec się nabycia ruchomości. Nabywca może korzystać z tego uprawnienia po upływie dwóch tygodni od wniesienia skargi. Prawo to przysługuje mu przez kolejny tydzień, stosownie do art. 870 § 3 k.p.c., przy czym zrzeczenie może nastąpić wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Rozwiązanie to jest podyktowane brakiem pewności nabywcy co do sposobu rozstrzygnięcia skargi na udzielenie przybicia³⁰.

8. Uiszczenie ceny

Kwestię uiszczenia ceny nabycia reguluje art. 879⁹ k.p.c., zgodnie z którym nabywca jest obowiązany zapłacić cenę nabycia w dniu następnym po doręczeniu zawiadomienia o przybiciu w godzinach urzędowania kancelarii komorniczej lub na rachunek bankowy komornika do godziny osiemnastej dnia następnego. Jeżeli ten dzień przypada w sobotę lub dzień ustawowo wolny od pracy, to kwotę uiszcza się w następnym dniu po dniu albo dniach wolnych od pracy. Cena nabycia może być uiszczona za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Odmienne niż w licytacji tradycyjnej, nabywca nie ma obowiązku zapłacenia całej kwoty natychmiast po udzieleniu przybicia. W razie wpłaty gotówkowej,

²⁹ Tak też Z. Woźniak, *op. cit.*, s. 489.

³⁰ Z. Merchel [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. Z. Szczurka, Sopot 2017, s. 547.

najpóźniejsza chwila dokonania zapłaty przypada przed zakończeniem urzędowania kancelarii, co do zasady w dniu następnym po doręczeniu zawiadomienia o przybiciu. W razie przelewu bankowego, jak i zapłaty przez system teleinformatyczny, upływ terminu nastąpi o godzinie osiemnastej dnia następnego po dniu zawiadomienia o przybiciu³¹, z wyjątkiem sytuacji, gdy dzień ten przypada w sobotę lub dzień ustawowo wolny od pracy. Przez zapłatę należy rozumieć chwilę obciążenia rachunku, z którego nabywca uiszcza cenę nabycia³². Uznanie rachunku komornika jest z punktu widzenia zachowania terminu do uiszczenia ceny nabycia obojętne. Tak też uznał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 stycznia 2014 r.³³

9. Przepisy intertemporalne

Zgodnie z art. 21 pkt 8 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r., o sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej, zawarte w rozdziale 3 działu I w tytule II części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego, zmienione art. 2 pkt 102 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw³⁴, miały znaleźć zastosowanie do egzekucji z ruchomości wszczętej po wejściu w życie ustawy, co nastąpiło w dniu 8 września 2016 r. Ostatecznie okres od dnia promulgacji do dnia wejścia w życie nowej regulacji został wydłużony o blisko sześć miesięcy. Artykuł 3 pkt 5 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy prawo o notariacie oraz ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw³⁵ w dodanym art. 23 pkt 1a, ustanowił termin wejścia w życie m.in. art. 2 pkt 102 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r.

³¹ Odmienne w odniesieniu do zapłaty przez system teleinformatyczny: Z. Woźniak, *op. cit.*, s. 491.

³² Odmienne M. Romańska [w:] *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 899 oraz O. Marcewicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Jakubeckiego, Warszawa 2017, s. 356.

³³ Por. uchwała SN z dnia 30 stycznia 2014 r., III CZP 99/13, OSCN 2014/11/109.

³⁴ Dz.U. z 2015 r., poz. 1311 ze zm.

³⁵ Dz.U. z 2016 r., poz. 1358.

z dniem 1 marca 2017 r. Aktualnie, wobec braku systemu teleinformatycznego obsługującego sprzedaż w drodze licytacji elektronicznej, uregulowanie to nie znalazło jeszcze urzeczywistnienia.

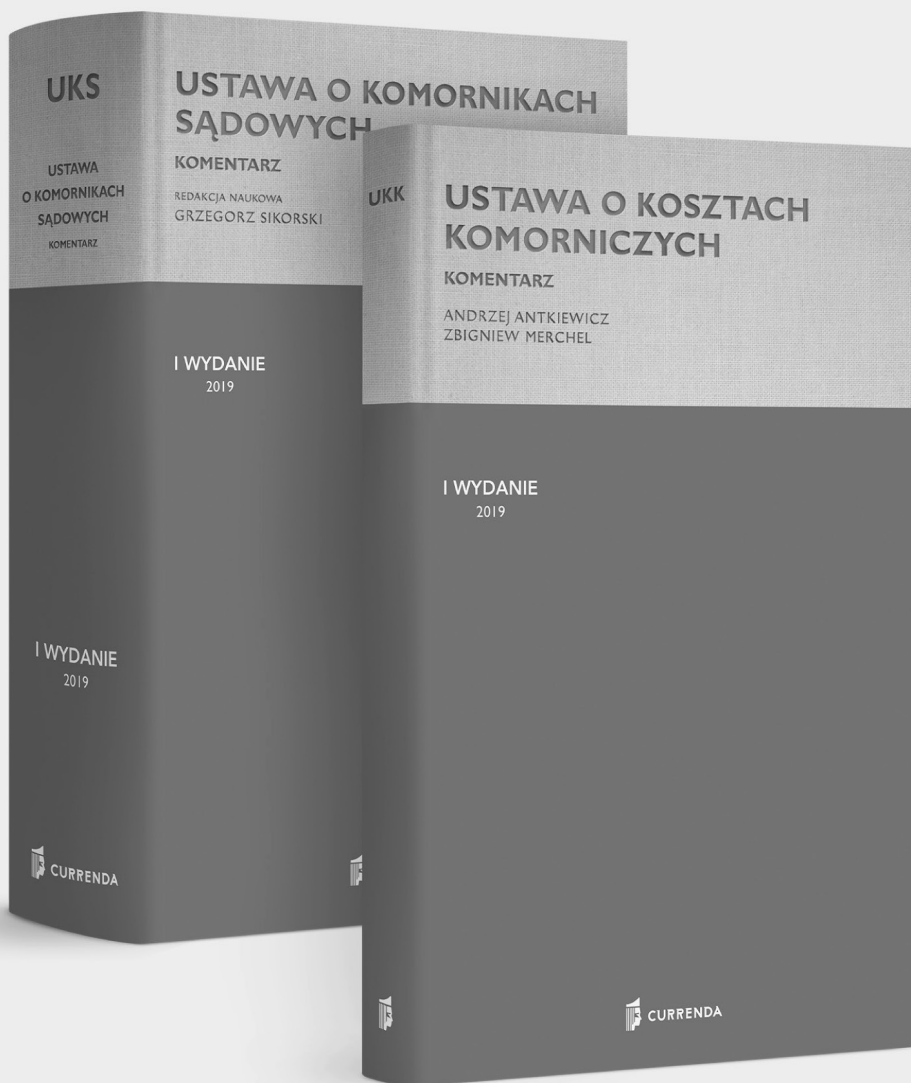
10. Podsumowanie

Zmiany polegające na uregulowaniu sprzedaży w drodze licytacji elektronicznej wprowadzone ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw stanowią istotne uzupełnienie dotychczasowej regulacji dotyczącej licytacji ruchomości.

Nowe uregulowania odpowiadają na potrzeby współczesnego życia, w świecie daleko z informatyzowanym. Jako bez wątpienia zmierzające do nie tyle przyspieszenia postępowania egzekucyjnego, co do skuteczności egzekucji, należy je ocenić pozytywnie. Niemniej jednak, z racji nowego charakteru tego rozwiązania, analizowane przepisy mogą stać się źródłem wątpliwości interpretacyjnych, których rozwiązania należy upatrywać w orzecznictwie i doktrynie. Wprowadzone ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych i egzekucji zmiany obowiązujące w licytacji elektronicznej od dnia 1 stycznia 2019 r. stanowią odpowiedź ustawodawcy na pojawiające się głosy krytyki. Zmiany te bez wątpienia usuną wątpliwości co do rozumienia przepisów, usprawnią sprzedaż, a co najistotniejsze – zminimalizują ryzyko powstania nieuzasadnionych kosztów egzekucji, przy zachowaniu zasady proporcjonalności między stosowanymi środkami a realizowanym celem.

Komentarze Currendy już dostępne!

Kompleksowe omówienie nowych
regulacji komorniczych

Nie zwlekaj i odwiedź
stronę Wydawnictwa Currenda

www.sklep.currenda.pl

STRESZCZENIE **Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r. (III CZP 60/18)**

W glosie do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r. (III CZP 60/18), autor zaakceptował wyrażone w jej tezie stanowisko, zgodnie z którym nabywca licytacyjny nieruchomości, dokonujący na podstawie art. 968 § 2 k.p.c. zaliczenia na poczet ceny nabycia wierzytelność innego wierzyciela za jego zgodą, błędnie przyjmując, że wierzytelność ta z uwagi na jej wysokość i zasady pierwszeństwa zaspokojenia wynikające z art. 1025 k.p.c. znajduje pokrycie w cenie nabycia, powinien zostać wezwany przez sąd do uiszczenia brakującej części ceny w terminie określonym w art. 967 k.p.c., pod rygorem przewidzianym w art. 969 § 1 k.p.c.”. W jego ocenie, przemawiają za nim zarówno argumenty natury prawnej, jak i słusznościowej. Przeciwnie zapatrywanie, za którym opowiedział się w sprawie sąd rejonowy, nie tylko trąci przesadnym formalizmem, ale nie niesie ze sobą żadnych pozytywnych skutków (dla toku postępowania egzekucyjnego, wierzycieli, nabywcy licytacyjnego).

Słowa kluczowe: *egzekucja z nieruchomości, nabywca licytacyjny nieruchomości, cena nabycia, zaliczenie własnej wierzytelności bądź wierzytelności innego wierzyciela na poczet ceny nabycia, wezwanie do uiszczenia brakującej części ceny nabycia*

SUMMARY **Gloss to Resolution of the Supreme Court 12th of July 2018 (III CZP 60/18)**

In the gloss to the resolution of the Supreme Court 12th of July 2018 (III CZP 60/18), the author approved the position expressed in its thesis, which states that a buyer of real estate in an auction who credits liabilities of another creditor by his consent to a purchase price pursuant to art. 968 § 2 Code of Civil Procedures, mistakenly assuming that the liability, due to its value and repayment priority rules stemming from art. 1025 Code of Civil Procedures, is covered by a purchase price, should be summoned by a court to pay a missing part of the price by a deadline set in art. 967 Code of Civil Procedures, under the pain provided for in art. 969 § 1 Code of Civil Procedures. In his opinion, this is supported both by

arguments of legal nature and in equity. An opposite opinion, which was approved in the case by a district court, not only smacks of excessive formalism, but does not bring any positive effects (for the course of enforcement proceedings, creditors, or an auction buyer).

Keywords: *enforcement from real estate, an auction buyer of real estate, a purchase price, crediting own liability or liability of another creditor for a purchase price, summons to pay a missing part of a purchase price*

Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r. (III CZP 60/18)

Przepisy części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego (art. 758–1152 k.p.c.) nierzadko są przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, podejmowanych zresztą nie tylko w trybie art. 390 k.p.c. Przyczyna tego stanu rzeczy jest oczywista – regulacje prawne odnoszące się do sądowego postępowania egzekucyjnego, zwłaszcza egzekucji z nieruchomości, nie należą do łatwych w procesie stosowania prawa (wykładni przepisów prawa) i nastroczają sądom wielu problemów.

W glosowanej uchwale z dnia 12 lipca 2018 r.¹ Sąd Najwyższy uznał, że: „Nabywca licytacyjny nieruchomości, który dokonuje na podstawie art. 968 § 2 k.p.c. zaliczenia na poczet ceny nabycia wierzytelność innego wierzyciela za jego zgodą, błędnie przyjmując, że wierzytelność ta z uwagi na jej wysokość i zasady pierwszeństwa zaspokojenia wynikające z art. 1025 k.p.c. znajduje pokrycie w cenie nabycia, powinien zostać wezwany przez sąd do uiszczenia brakującej części ceny w terminie określonym w art. 967 k.p.c., pod rygorem przewidzianym w art. 969 § 1 k.p.c.”. Uchwała ta stanowiła odpowiedź na zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Okręgowy w G., brzmiące: „Czy nabywca licytacyjny nieruchomości, który na podstawie art. 968 § 2 k.p.c. zalicza

¹ Uchwała SN z dnia 12 lipca 2018 r., III CZP 60/18, OSNC 2019/4/37.

na poczet ceny wierzytelność innego wierzyciela, a który błędnie przyjmuje, że wierzytelność ta znajduje pokrycie w cenie nabycia, powinien zostać wezwany przez Sąd do uiszczenia brakującej części ceny przed zastosowaniem rygoru z art. 969 k.p.c.²”.

Już na wstępie należy wskazać, że teza tego judykatu, a także jego uzasadnienie zasługują na aprobatę². Z uwagi na to, że kwestia ta nie była dotąd przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, nie powinno się tego orzeczenia pozostawić bez komentarza. W niniejszym opracowaniu przedstawiono stan faktyczny sprawy, w której wyłonił się omawiany problem prawny, a następnie dokonano oceny stanowiska Sądu Najwyższego.

Stan faktyczny

Prawomocnym postanowieniem z dnia 11 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w S. udzielił przybicia nieruchomości lokalowej wraz z odpowiednim udziałem w nieruchomości wspólnej na rzecz nabywcy „K.” S.A. za cenę 293 066,67 zł. Zarządzeniem doręczonym w dniu 8 stycznia 2016 r. wezwał nabywcę nieruchomości do uiszczenia kwoty 249 106,67 zł tytułem reszty ceny nabycia w terminie dwóch tygodni pod rygorem uchylenia skutków przybicia i utraty złożonej rękojmi w kwocie 43 960 zł. W piśmie z dnia 15 stycznia 2015 r. nabywca licytacyjny złożył na podstawie art. 968 § 2 k.p.c. wniosek o zaliczenie stwierdzonej tytułem wykonawczym wierzytelności Banku X na poczet ceny nabycia i przedłożył, stwierdzoną dokumentem z podpisem urzędowo poświadczonym, zgodę tego wierzyciela na zaliczenie jego wierzytelności przez nabywcę na poczet ceny.

² Z uwagi na treść przepisów art. 21 ust. 1 w zw. z art. 2 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1311) oraz datę wszczęcia postępowania egzekucyjnego w sprawie, w której zwrócono się z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego, zastosowanie miały przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu obowiązującym sprzed wejścia w życie tej nowelizacji, tj. przed dniem 8 września 2016 r. W głosie zawarte w nich normy będą jednak przywołane w brzmieniu relevantnych przepisów po nowelizacji. Nie wpływa to jednak na ocenę prawną problemu będącego przedmiotem głosowanej uchwały.

Kolejnym postanowieniem z dnia 22 grudnia 2016 r. Sąd ten stwierdził wygaśnięcie skutków przybicia udzielonego na rzecz nabywcy licytacyjnego oraz przepadek uiszczonej przez niego rękojmi. Uznał, że zaliczeniu na poczet ceny nabycia podlega wierzytelność w takiej wysokości, w jakiej w hipotetycznie sporządzonym planie podziału przypadłaby wierzycielowi, przy uwzględnieniu znanych na ten dzień wierzytelności wierzycieli oraz praw osób stwierdzonych w opisie i oszacowaniu bądź też takich, które zostały zgłoszone na trzy dni przed terminem licytacji. W planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji wierzycielowi hipotecznemu Bankowi X przypadłaby kwota 247 235,24 zł, ponieważ w pierwszej kolejności podlegałyby zaspokojeniu koszty postępowania egzekucyjnego w łącznej kwocie 45 831,43 zł. W konsekwencji Sąd zajął stanowisko, iż nabywca licytacyjny nie wypełnił warunku zapłaty pozostałej reszty ceny, gdyż zgłoszona przez niego do zaliczenia wierzytelność nie pokrywa całości ceny, zaś pozostałej części ceny nabywca nie uiścił w wyznaczonym terminie.

Z takim orzeczeniem nie zgodził się nabywca licytacyjny „K.” S.A., który złożył zażalenie do Sądu Okręgowego w G. na postanowienie w przedmiocie stwierdzenia wygaśnięcia skutków przybicia oraz o przepadku rękojmi uiszczonej przez nabywcę licytacyjnego. Sąd odwoławczy powziął natomiast wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu pytaniu prawnym.

Ocena stanowiska Sądu Najwyższego

Egzekucja z nieruchomości ma następujące etapy: 1) zajęcie, 2) opis i oszacowanie, 3) licytacja, 4) przybicie, 5) przysądzenie własności³. Sąd Najwyższy zasadnie odwołał się do treści relewantnych przepisów z zakresu egzekucji z nieruchomości, a mianowicie art. 967, 968, 1037 k.p.c., po czym na ich podstawie wyprowadził wniosek o obowiązku czuwania przez sąd

³ Zob. szerzej A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013, s. 341–365.

nad prawidłowym uiszczeniem ceny nabycia, w tym zaliczania przez nabywcę na poczet ceny nabycia wierzytelności (własnej bądź innego wierzyciela). Katalog tych przepisów można jeszcze uzupełnić o art. 969 k.p.c.

I tak, w myśl art. 967 k.p.c., po uprawomocnieniu się postanowienia o przybiciu komornik wzywa licytanta, który uzyskał przybicie (nabywcę), aby w ciągu dwóch tygodni od dnia otrzymania wezwania złożył na rachunek depozytowy Ministra Finansów cenę nabycia z potrąceniem rękojmi złożonej w gotówce. Na wniosek nabywcy komornik może oznaczyć dłuższy termin uiszczenia ceny nabycia, nieprzekraczający jednak miesiąca. W uchwale z dnia 30 stycznia 2014 r.⁴ Sąd Najwyższy przyjął, że termin sądowy⁵, oznaczony na podstawie art. 967 zd. 2 k.p.c., jest zachowany, jeśli przed jego upływem nabywca licytacyjny złożył polecenie przelewu w banku, a wskazana w tym poleceniu kwota miała pokrycie w rachunku zleceńodawcy. Z kolei w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1998 r.⁶ również prawidłowo uznano, że nabywca – uiszczając cenę nabycia po uprawomocnieniu się postanowienia o przybiciu, a przed wezwaniem sądu przewidzianym w art. 967 – spełnia warunek licytacyjny co do zapłaty ceny, przez co uzyskuje prawo do przysądzenia własności (art. 995 i 998 § 1 k.p.c.). Termin ten należy bowiem uznać za zastrzeżony na korzyść nabywcy licytacyjnego.

Stosownie do uregulowania zawartego w art. 968 § 1 i 2 k.p.c., nabywca może zaliczyć na poczet ceny własną wierzytelność lub jej część, jeżeli znajduje ona pokrycie w cenie nabycia. Za zgodą wierzyciela, którego wierzytelność znajduje pokrycie w cenie nabycia, nabywca może tę wierzytelność zaliczyć na poczet ceny. Wierzyciel wyraża zgodę w dokumencie z podpisem urzędowo poświadczonym albo do protokołu nie później niż w terminie, w którym nabywca ma obowiązek uiścić cenę nabycia. Jak wskazywał E. Wengerek, zgoda innego wierzyciela na zaliczenie jego wierzytelności na poczet ceny nabycia ma z punktu widzenia

⁴ Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2014 r., III CZP 99/13, OSNC 2014/11/109.

⁵ Aktualnie ten wydłużony termin ustala komornik.

⁶ Postanowienie SN z dnia 21 maja 1998 r., III CKN 139/98, OSNC 1998/12/220.

materialnoprawnego znaczenie przelewu wierzytelności na nabywcę. Dlatego zaliczona wierzytelność, przysługująca zarówno nabywcy, jak i innemu wierzycielowi, jest traktowana w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji jako zaspokojona⁷.

W art. 968 § 1 k.p.c. nie określono formy, w jakiej nabywca dokonuje zaliczenia wierzytelności. Zdaniem K. Flagi-Gieruszyńskiej, nabywca powinien na piśmie przedstawić sądowi, który wezwał go do uiszczenia ceny, informacje co do tej wierzytelności, niezbędne do oceny prawidłowości dokonanego zaliczenia. Pismo to powinno wpłynąć w terminie, w którym nabywca ma uiścić cenę nabycia, ponieważ brak wyjaśnień wobec wpłaty niepełnej kwoty jest podstawą do uznania, że nabywca nie wypełnił warunków licytacyjnych, ze wszystkimi tego konsekwencjami⁸. Oczywiście jest, że w tej fazie postępowania twierdzenia, iż wierzytelność lub jej zaliczona część znajduje pokrycie w cenie nabycia, nabywca może opierać na danych i okolicznościach, które w istocie są podstawą wniosku o rezultatach możliwych do osiągnięcia w przyszłości. Dlatego trzeba brać pod uwagę realne możliwości nabywcy, który nie musi wcale znać wszystkich podstaw i przez to błędnie je oceniać z punktu widzenia przepisów prawa. Uwzględniając oba aspekty, zasadne jest przyjęcie, iż nabywca powinien ograniczyć się do przedstawienia zestawienia rachunkowego wskazującego na istnienie pokrycia, z kolei ocena zestawienia i ewentualnego skorygowania należy do sądu. Na nabywcy ciąży natomiast bezwzględny obowiązek wykazania istnienia wierzytelności zgłoszonej do zaliczenia i cech pozwalających ustalić kolejność jej zaspokojenia⁹.

Sąd Najwyższy trafnie odniósł się w uzasadnieniu omawianej uchwały do postanowienia z dnia 3 lutego 1972 r.¹⁰, na które zarówno judykatura,

⁷ Zob. E. Wengerek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, t. 2, Warszawa 1994, s. 559.

⁸ Zob. K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. A. Zielińskiego, Warszawa 2017, art. 968, nb 2, Legalis.

⁹ Zob. E. Wengerek, *Postępowanie...*, *op. cit.*, s. 543; T. Żyznowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 730–1088*, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 2015, art. 968, nb 2, Legalis.

¹⁰ Postanowienie SN z dnia 3 lutego 1972 r., III CRN 156/71, OSNCP 1972/6/121.

jak i nauka powołuje się do chwili obecnej. Wyjaśniono w nim, że skorzystanie przez nabywcę nieruchomości z zaliczenia na poczet ceny nabycia własnej wierzytelności, nie może go stawiać w lepszej sytuacji niż innych wierzycieli dochodzących zaspokojenia swych wierzytelności z tego samego mienia dłużnika, a tym bardziej korzystających z pierwszeństwa zaspokojenia. Dlatego ocena, czy zaliczona przez wierzyciela na poczet ceny nabycia własna wierzytelność lub jej część znajduje pokrycie w cenie nabycia, powinna być dokonana w ścisłym związku z przepisem art. 1025 k.p.c., jeżeli z sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości mają być również zaspokojone należności innych wierzycieli. Przez wierzytelność lub jej część znajdującą pokrycie w cenie nabycia (art. 968 § 1 k.p.c.) należy rozumieć tylko taką wierzytelność lub jej część, która zostałaby zaspokojona na podstawie sporządzonego w przyszłości planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości. Dość oczywista jest przy tym konstatacja Sądu Najwyższego, że te same zasady należy odnieść do sytuacji, gdy nabywca nieruchomości, niebędący wierzycielem dłużnika egzekwowanego, dokonuje zaliczenia wierzytelności na poczet ceny za zgodą wierzyciela, którego wierzytelność znajduje pokrycie w cenie nabycia. Pochodzenie wierzytelności (od nabywcy, od innego wierzyciela), która ma podlegać zaliczeniu na poczet ceny nabycia, nie powinno mieć bowiem znaczenia. W konsekwencji zasadne jest przyjęcie, że nabywca licytacyjny, składając wniosek o zaliczenie na poczet ceny własnej wierzytelności bądź wierzytelności za zgodą wierzyciela uczestniczącego w postępowaniu egzekucyjnym, ma niewątpliwą obowiązek przedstawienia wierzytelności, której wysokość – przy uwzględnieniu zasad podziału określonych w art. 1025 k.p.c. – nie jest mniejsza niż kwota reszty ceny, o którą był wzywany na podstawie art. 967 k.p.c.

Artykuł 969 § 1 k.p.c. przewiduje, że jeżeli nabywca nie dopełnił w terminie warunków licytacyjnych, co do zapłaty ceny, traci rękojmię, a skutki przybicia wygasają, natomiast uiszczoną część ceny należy zwrócić. Następstwa te sąd stwierdza postanowieniem, na które przysługuje zażalenie.

Od nabywcy nieskładającego rękojmi, który nie dopełnił warunków licytacyjnych, ściąga się rękojmię w trybie egzekucji należności sądowych (§ 2). Przewidziana w art. 969 § 1 k.p.c. utrata rękojmi następuje z mocy prawa, a postanowienie sądu stwierdzające jej utratę ma charakter deklaratoryjny, co trafnie potwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 20 listopada 2009 r.¹¹

Przy egzekucji z nieruchomości wszczęcie postępowania podziałowego (tak określa się czynności związane ze sporządzeniem planu podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży egzekucyjnej) przez komornika następuje po uprawomocnieniu się postanowienia o przysądzeniu własności, co wynika z art. 1033 § 1 k.p.c.¹² Przy innych sposobach egzekucji świadczeń pieniężnych, tzn. w egzekucji z ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych, komornik sporządza plan podziału niezwłocznie po złożeniu na rachunek depozytowy sądu kwoty podlegającej podziałowi. Plan podziału sporządza się tylko wówczas, gdy wyegzekwowana kwota nie wystarczy na zaspokojenie wszystkich wyegzekwowanych wierzytelności dłużnika (art. 1035 k.p.c.)¹³. Plan podziału stanowi samodzielną postać orzeczenia organu egzekucyjnego¹⁴.

W myśl art. 1037 § 1 k.p.c., jeżeli przy sporządzaniu planu podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży egzekucyjnej nieruchomości okaże się, że nabywca, uiszczając cenę, potrącił wierzytelność, która się w niej nie mieści, sąd postanowieniem zobowiąże nabywcę do uzupełnienia ceny w ciągu tygodnia. Przepis ten ma zastosowanie również do nabywcy, który za zgodą wierzyciela dokonuje zaliczenia wierzytelności na poczet ceny nabycia. Regulacja ta określa sposób postępowania sądu, na

¹¹ Uchwała SN z dnia 20 listopada 2009 r., III CZP 88/09, OSNC 2010/7–8/100.

¹² W stanie prawnym obowiązującym przed nowelizacją k.p.c., dokonanej ustawą wymienioną w przypisie 2, regulacja ta zawarta była w art. 1035 k.p.c., który brzmiał następująco: „Niezwłocznie po złożeniu na rachunek depozytowy sądu sumy ulegającej podziałowi, komornik sporządza projekt planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji i przedkłada go sądowi. W razie potrzeby sąd wprowadza do planu zmiany i uzupełnienia; w przeciwnym wypadku plan zatwierdza”.

¹³ Zob. np. P. Gil [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. E. Marszałkowskiej-Krześ, Warszawa 2018, art. 1033, nb 1, Legalis.

¹⁴ Zob. A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 386.

wniosek komornika, w razie potrącenia wierzytelności przez nabywcę z ceny nabycia w trybie art. 968 k.p.c, jeśli wierzytelność ta nie mieści się w cenie nabycia, która jest przedmiotem podziału. Taka sytuacja występuje, gdy wierzytelność tę wyprzedzają zgłoszone należności, którym służy pierwszeństwo¹⁵. Zważywszy na reguły rządzące podziałem sumy uzyskanej z egzekucji, celowe jest pouczenie nabywcy o skutkach pokrycia reszty ceny nabycia poprzez zaliczenie na jej poczet własnej wierzytelności lub wierzytelności wierzyciela uczestniczącego w postępowaniu egzekucyjnym za jego zgodą. Jest to istotne, ponieważ nawet po sporządzeniu planu podziału i po przysądzeniu własności może się okazać, że nabywca będzie zobowiązany do uzupełnienia ceny (art. 1037 § 1 k.p.c.), skoro w podziale sumy uzyskanej z egzekucji mogą uczestniczyć także wierzyciele, którzy zgłoszą się dopiero w dniu uprawomocnienia się postanowienia o przysądzeniu własności (art. 1036 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). Oczywiście, jeśli okaże się, że wnioskowana przez nabywcę o zaliczenie wierzytelność – ze względu na zasady pierwszeństwa – nie może być zaliczona, nabywca będzie zobowiązany do uzupełnienia ceny do wysokości różnicy między resztą ceny, po potrąceniu rękojmi, a kwotą wierzytelności, która może być skutecznie zaliczona. Górną granicą zobowiązania nabywcy jest kwota reszty ceny, po potrąceniu rękojmi, gdy wnioskowana o zaliczenie wierzytelność nie zostałaby w ogóle zaspokojona w planie podziału.

Ma rację Sąd Najwyższy, stwierdzając, po wcześniejszym przytoczeniu wyżej wymienionych regulacji Kodeksu postępowania cywilnego, że jednoznacznie wskazują one (i to zarówno w stanie prawnym sprzed, jak i po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw) na obowiązek sądu weryfikowania prawidłowości zaliczania przez nabywcę na poczet ceny nabycia własnej wierzytelności bądź wierzytelności uczestniczącego w postępowaniu egzekucyjnym

¹⁵ Tak trafnie K. Flaga-Gieruszyńska [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1037, nb 1, Legalis.

wierzyciela za jego zgodą. Sporządzenie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji należy do komornika jako organu egzekucyjnego, zaś kontrola planu podziału sumy – do sądu (może się ona dokonać w ramach rozpoznania zarzutów do planu podziału, ale także w ramach nadzoru w trybie art. 759 § 2 k.p.c.¹⁶). Uprawnia to do przyjęcia tezy, iż także przed przysądzeniem własności, badając wypełnienie przez nabywcę warunków licytacyjnych (art. 998 § 1 k.p.c.), w tym skuteczność zaliczenia przez nabywcę na poczet ceny nabycia wierzytelności wierzyciela, obowiązkiem sądu – po złożeniu przez nabywcę wniosku o zaliczenie wierzytelności na poczet ceny – jest przeprowadzenie symulacji planu podziału oraz określenie wstępnie wysokości kosztów egzekucyjnych, które podlegają zaspokojeniu w pierwszej kolejności (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.). Sąd Najwyższy odwołał się do treści § 148 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników¹⁷, zgodnie z którym komornik, przedstawiając akta sądowi dla dokonania podziału sumy uzyskanej z egzekucji, dołącza do akt zestawienie kosztów poniesionych przez każdego z wierzycieli.

Jeżeli uchybienia, wskazujące na bezskuteczność dokonanego zaliczenia czy inne nieprawidłowości tej czynności, zostaną stwierdzone przy ustalaniu przesłanek z art. 998 k.p.c. i nieusunięte na podstawie art. 967 k.p.c., sąd powinien wydać postanowienie o odmowie przysądzenia własności. Stosownie bowiem do art. 998 § 1 k.p.c., po uprawomocnieniu się przybicia i wykonaniu przez nabywcę warunków licytacyjnych

¹⁶ Odmiennej zdania był Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 października 2005 r., V CK 642/04, Legalis 97253, uznając, że sąd w ramach nadzoru z art. 759 § 2 k.p.c. nie może zmienić tej części planu podziału, która uprawomocniła się z powodu jej niezaskarżenia. Stwierdził, że sąd jest związany zakresem zaskarżenia planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji i rozpoznając zarzuty do tego planu, nie może go zmienić na niekorzyść skarżącego. Nie może tego uczynić także sąd w ramach nadzoru wykonywanego na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., bowiem określony w tym przepisie nadzór i możliwość wydawania przez sąd komornikowi stosownych zarządzeń nie dotyczy czynności komornika, które się uprawomocniły. Sąd w ramach nadzoru z art. 759 § 2 k.p.c. nie może zatem zmienić tej części planu podziału, która uprawomocniła się z powodu jej niezaskarżenia.

¹⁷ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz.U. z 1968 r. Nr 10, poz. 52 ze zm.).

lub postanowienia o ustaleniu ceny nabycia i wpłaceniu całej ceny przez Skarb Państwa sąd wydaje postanowienie o przysądzeniu własności. Przed jego wydaniem sąd ustala fakt wykonania przez nabywcę warunków licytacyjnych, co obejmuje zapłatę wymaganej ceny (art. 967 k.p.c.) bądź skuteczne zaliczenie wierzytelności na poczet ceny (art. 968 k.p.c.). Żadne inne okoliczności nie mogą być przedmiotem oceny sądu i tym samym stanowić podstawy odmowy przysądzenia własności. Postanowienie to sąd wydaje na posiedzeniu niejawnym, chyba że zachodzi potrzeba wysłuchania stron lub innych uczestników postępowania, nie wyłączając nabywcy (art. 766 k.p.c.). Postanowienie o przysądzeniu przedmiotu egzekucji pod względem przedmiotowym powinno odpowiadać opisowi, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 listopada 1996 r.¹⁸

Okolicznością o istotnym znaczeniu jest ta, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu egzekucyjnym nie nakładają na nabywcę licytacyjnego obowiązku przeprowadzenia we własnym zakresie symulacji podziału sumy uzyskanej z egzekucji i wyliczenia wysokości przedstawionej do zaliczenia na poczet ceny wierzytelności, która po uwzględnieniu zasad podziału podlega zaliczeniu na poczet ceny, ze skutkami przewidzianymi w art. 969 § 1 k.p.c. Nałożenie takiego obowiązku, choć teoretycznie możliwe, nastęrczałoby nabywcy wielu trudności faktycznych i prawnych, dlatego – jak najbardziej prawidłowo – ustawodawca zdecydował się na nienakładanie takiej powinności. Na pełną akceptację zasługuje zawarte w uzasadnieniu głosowanej uchwały stwierdzenie Sądu Najwyższego o tym, że „trudno wymagać od nabywcy licytacyjnego, aby samodzielnie w sposób bezbłędny dokonywał wyliczenia podlegającej zaliczeniu na poczet ceny wierzytelności z uwzględnieniem zasad pierwszeństwa zaspokojenia, w tym kosztów egzekucyjnych, nie mając w dodatku dostępu do akt egzekucyjnych”. Nie sposób też nie zgodzić się z Sądem Najwyższym, gdy wywodzi, że już sama

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 19 listopada 1996 r., III CKU 10/96, OSNC 1997/3/32.

problematyka kosztów egzekucyjnych w ramach podziału sumy uzyskanej z egzekucji jest skomplikowana, nawet jeśli pominąć kwestie związane z podatkiem VAT. Chodzi bowiem nie tylko o koszty poniesione przez wierzycieli, ale także o koszty należne komornikowi sądowemu za przeprowadzenie egzekucji. Dla porównania w sprawie, w której wydane zostało glosowane orzeczenie, po złożeniu przez nabywcę licytacyjnego wniosku o zaliczenie wierzytelności wierzyciela hipotecznego na poczet ceny za jego zgodą, Sąd Rejonowy pismem z dnia 6 lipca 2016 r. zwrócił się do komornika sądowego o ustalenie kosztów postępowania egzekucyjnego i wyliczenie należności wierzyciela Banku X. Zatem sam sąd, po części, „wyręczył” się komornikiem. Z przeprowadzonych przez Sąd Rejonowy z pomocą komornika sądowego wyliczeń wynikało, że kwota niedoboru wyniosła mniej niż 1% reszty ceny. Zatem ostatecznie pomyłka nabywcy była znikoma.

Niewątpliwie, w przypadku realizowania przez nabywcę licytacyjnego obowiązku wpłacenia ceny nabycia przez zaliczenie na poczet ceny własnej wierzytelności bądź wierzytelności wierzyciela za jego zgodą, o ile znajdują one pokrycie w cenie nabycia, mogą wystąpić różne sytuacje, których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego wprost nie normują. Wymaga to sięgnięcia po *analogię legis* dla usunięcia pojawiających się luk tetycznych. Należy przyjąć, tak jak uczynił to Sąd Najwyższy, że jeżeli przed skierowaniem wezwania do nabywcy o wpłacenie reszty ceny złoży on wniosek o zaliczenie wierzytelności na poczet ceny, sąd – stosując na zasadzie analogii przepis art. 967 k.p.c. – po dokonaniu symulacji podziału sumy uzyskanej z egzekucji i stwierdzeniu niedoboru, powinien wezwać nabywcę do wpłacenia uzupełniającej kwoty w terminie określonym w tym przepisie, pod rygorem skutków z art. 969 § 1 k.p.c. Natomiast jeżeli nabywca w odpowiedzi na wezwanie do wpłacenia reszty ceny, w terminie wyznaczonym przez sąd do wpłacenia ceny nabycia, złoży wniosek, o którym stanowi art. 968 § 2 k.p.c., to w przypadku gdy wysokość tej wierzytelności nie pokrywa ceny, zważywszy na określone w art. 1025 k.p.c. zasady pierwszeństwa zaspokojenia, sąd wzywa tego

nabywcę o uzupełniającą kwotę, stosując na zasadzie analogii przepisy art. 967 i art. 969 § 1 k.p.c.

Prawidłowe jest stwierdzenie Sądu Najwyższego, że uruchomienie procedury związanej z wezwaniem o uzupełniającą kwotę, w sytuacji gdy w odpowiedzi na wcześniejsze wezwanie o wpłatę pozostałej reszty ceny nabywca składa wniosek, o którym mowa w art. 968 § 1 lub 2 k.p.c., jest uzależnione od przedstawienia przez nabywcę do zaliczenia wierzytelności, której wysokość nie jest niższa od kwoty, o którą był wzywany na podstawie art. 967 k.p.c. W przypadku zaś gdy jest ona niższa, nabywca jest obowiązany do uzupełnienia – bez dodatkowego wezwania – różnicy między kwotą, o zapłatę której był wzywany, a kwotą wierzytelności objętą wnioskiem o zaliczenie. Jeśli nabywca – w odpowiedzi na wezwanie o zapłatę reszty ceny – składa wniosek o zaliczenie wierzytelności, której wysokość – przed uwzględnieniem zasad podziału przewidzianych w art. 1025 k.p.c. – jest niższa od tej kwoty i nie pokryje wynikającej stąd różnicy, sąd stosuje rygor określony w art. 969 § 1 k.p.c.

Uzasadnienia dla obowiązku sądu wezwania nabywcy licytacyjnego do zapłaty niedoboru ceny, w związku z zaliczeniem na jej poczet wierzytelności, które okazało się błędne, Sąd Najwyższy – jak najbardziej słusznie – dopatrywał się także i w tym, iż w dużo bardziej klarownej sytuacji, o której mowa w art. 967 k.p.c., sąd w wezwaniu określa kwotę, którą ma zapłacić nabywca, mimo że wynika ona z różnicy między wylicytowaną kwotą sprzedaży nieruchomości i kwotą rękojmi. Natomiast w wypadku zaliczenia na poczet ceny wierzytelności, określenie kwoty, jaka faktycznie podlega zaliczeniu, jest o wiele bardziej złożone i wymaga nie tylko podstawowej wiedzy arytmetycznej. Dlatego też należy zgodzić się z konstatacją Sądu Najwyższego, iż nałożenie na nabywcę obowiązku obliczenia kwoty podlegającej zaliczeniu na poczet ceny, przy uwzględnieniu zasad podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości, nie ma podstawy normatywnej, a także jest nieracjonalne.

Rozwiązaniem nieadekwatnym i niepraktycznym byłoby przyjęcie, iż sąd powinien stwierdzić wygaśnięcie skutków przybicia udzielonego

na rzecz nabywcy licytacyjnego oraz orzec przepadek rękojmi uiszczzonej przez nabywcę licytacyjnego, który na podstawie art. 968 § 2 k.p.c., zaliczając na poczet ceny wierzytelność swoją bądź innego wierzyciela za jego zgodą błędnie przyjął, że wierzytelność ta znajduje pokrycie w cenie nabycia. Takie zapatrywanie należy odrzucić – i to niezależnie od tego, czy błąd nabywcy został przez niego zawiniony czy też nie. Dla porównania, w realiach omawianej sprawy niedobór ceny nabycia, jako następstwa błędnego zaliczenia przez nabywcę licytacyjnego za zgodą wierzyciela jego wierzytelności wobec dłużnika, był minimalny (wynosił 1% reszty ceny), natomiast konsekwencje dla nabywcy licytacyjnego – poważne, tj. wygaśnięcie skutków przybicia i utrata rękojmi. Stwierdzenie wygaśnięcia skutków przybicia było zatem rażąco nieadekwatne do „uchylenia” nabywcy licytacyjnego. Z kolei wygaśnięcie skutków przybicia oznacza dla nabywcy m.in. utratę prawa do wzięcia udziału w dalszych licytacjach (art. 976 § 1 k.p.c.) oraz powstanie dla wierzyciela prawa do żądania wyznaczenia ponownej licytacji (art. 970 k.p.c.), co wiąże się oczywiście z dodatkowymi kosztami. Niezgłoszenie tego żądania może doprowadzić do umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa (art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., stanowiący odpowiednik uchylonego art. 823 k.p.c.). Tymczasem wystosowanie przez sąd wezwania o uiszczenie brakującej kwoty ceny nabycia nie wiąże się z żadnymi realnymi ciężarami dla sądu (nie jest ani pracochłonne, ani kosztowne), a pozwala uniknąć negatywnych następstw dla nabywcy, oraz – w nieodległej przyszłości – zakończyć postępowanie egzekucyjne. Natomiast w przypadku stwierdzenia wygaśnięcia skutków przybicia udzielonego na rzecz nabywcy licytacyjnego oraz przepadku rękojmi uiszczzonej przez nabywcę licytacyjnego, tak nie będzie. Perspektywa ukończenia postępowania egzekucyjnego się oddali. Należy też mieć na względzie, że sądowe postępowanie egzekucyjne jest kontynuacją cywilnego postępowania rozpoznawczego¹⁹ i zasada

¹⁹ Postępowanie rozpoznawcze służy rozpoznawaniu spraw cywilnych, natomiast postępowanie egzekucyjne – przymusowemu wykonaniu orzeczeń zapadłych w postępowaniu rozpoznawczym. Przy takim ujęciu postępowanie egzekucyjne traktowane jest jako następstwo postępowania rozpoznawczego, jako drugie stadium czy też końcowa faza postępowania cywilnego, w którym postępowanie rozpoznawcze stanowi *prius*,

fair trial także i tutaj powinna mieć zastosowanie, zwłaszcza jeśli określone czynności postępowania egzekucyjnego należą do sądu sprawującego nadzór nad egzekucją komorniczą.

W świetle powyższych rozważań, jako w pełni uprawniona jawi się teza o tym, iż w razie stwierdzenia, przed przysądzeniem własności, że wprowadzie wysokość zaliczonej przez nabywcę na poczet ceny wierzytelności nie jest mniejsza od tej ceny, ale z uwagi na zasady podziału sumy uzyskanej przez egzekucję z nieruchomości oraz zasady pierwszeństwa zaspokojenia (art. 1025 k.p.c.), w tym w szczególności wysokość kosztów egzekucyjnych, wierzytelność ta faktycznie nie znajduje pełnego pokrycia w cenie nabycia, obowiązkiem sądu jest wezwanie nabywcy do wpłacenia uzupełniającej ceny w terminie określonym w art. 967 k.p.c. oraz pod rygorem przewidzianym w art. 969 § 1 k.p.c.

Natomiast po uprawomocnieniu się postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości na rzecz nabywcy licytacyjnego, nie jest już możliwe stosowanie rygору z art. 969 § 1 k.p.c. – nie pozwalają na to m.in. skutki materialnoprawne postanowienia o przysądzeniu własności. W takim przypadku należy postąpić zgodnie z art. 1037 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy, w przywołanym już wcześniej postanowieniu z dnia 3 lutego 1972 r., wyraził zapatrywanie, że jeżeli wierzyciel zaliczył na poczet ceny własną wierzytelność, która nie znajduje pokrycia w cenie nabycia, i uzyskał przysądzenie własności, uchybienie to może być naprawione w drodze przewidzianej w art. 1037 § 1 k.p.c. Zapatrywanie to zostało także podtrzymane w uzasadnieniu głosowanej uchwały. Należy przychylić się do stanowiska A. Marciniaka, który twierdzi, że jeżeli nabywca nieruchomości potrącił z ceny nabycia własną wierzytelność i zapłacił pozostałą część ceny, która nie wystarcza na zaspokojenie należności korzystających z lepszego pierwszeństwa zaspokojenia według

a postępowanie egzekucyjne – *posterius* (zob. E. Wengerek, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego* [w:] *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego*, pod red. J. Jodłowskiego, Wrocław 1974, s. 336 i n.; A. Marciniak, *Sądowe...*, *op. cit.*, s. 27).

art. 1025 k.p.c., sąd powinien postanowieniem zobowiązać nabywcę do uiszczenia w ciągu tygodnia kwoty (uzupełnienia ceny) pozwalającej na pełne zaspokojenie należności korzystających z tego pierwszeństwa. Postanowienie sądu zobowiązujące nabywcę do uzupełnienia ceny jest postanowieniem samodzielnym, odrębnym od planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji. W planie podziału sąd wymienia tylko osoby, dla których jest przeznaczona przypadająca od nabywcy suma, stanowiąca uzupełnienie ceny. W tej części plan podziału stanowić będzie dla nich tytuł egzekucyjny przeciwko nabywcy. Tytuł ten podlega zaopatrzeniu klauzulą wykonalności²⁰. Zgodnie z dominującym i jak najbardziej prawidłowym poglądem wyrażonym w literaturze, sporządzenie planu podziału powinno nastąpić po uprawomocnieniu się postanowienia sądu zobowiązującego nabywcę do uzupełnienia ceny²¹. Z kolei I. Kunicki²², na tle poprzednio obowiązującego stanu prawnego, gdy plan podziału sporządzany był wyłącznie przez sąd, wyraził stanowisko, że organ podziałowy powinien wstrzymać się z wydaniem postanowienia zobowiązującego nabywcę do uiszczenia ceny do czasu uprawomocnienia się planu podziału, nie zaś wstrzymać się ze sporządzeniem planu podziału do czasu uprawomocnienia się postanowienia. W tym kontekście należy zgodzić się z P. Telengą, który twierdzi, że pogląd I. Kunickiego, aczkolwiek został rzeczowo i obszernie uzasadniony, wydaje się pozostawać w sprzeczności z art. 1037 § 2 k.p.c, stanowiącym, iż plan podziału powinien także obejmować

²⁰ A. Marciniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 730–1088*, pod red. K. Piaseckiego, Warszawa 2015, art. 1037, nb 3, Legalis. Zob. też H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne*, t. 4, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2012, s. 677.

²¹ Tak np. F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 4, Toruń 1995, s. 68; H. Pietrzkowski [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 677; P. Telenga, *Komentarz aktualizowany do art. 1037 Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom II. Art. 730–1217*, pod red. A. Jakubeckiego, art. 1037, pkt 3, Lex/el. 2019; A. Marciniak [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, art. 1037, nb 3, Legalis; M. Uliasz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, D. Szostka [w:] *Informatyka postępowania cywilnego. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, D. Szostka, Warszawa 2016, art. 1037, nb 2, Legalis.

²² I. Kunicki, *Podział sumy uzyskanej z egzekucji*, Sopot 1999, s. 236; *Idem*, *Treść planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji*, PÉS 1999, nr XXXVI, s. 5.

rozstrzygnięcia, które mają rację bytu dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia z art. 1037 § 1 k.p.c.²³

Rekapitulując, należy przyjąć, iż pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w tezie głosowanej uchwały jest słuszny i prawidłowy na gruncie argumentów natury prawnej. Stanowisko przedstawione w tym judykacie jest ponadto racjonalne, praktyczne i sprawiedliwe. Jednoznacznie bowiem, w przypadku gdy nabywca licytacyjny nieruchomości dokonuje na podstawie art. 968 § 1 i 2 k.p.c. zaliczenia na poczet ceny nabycia swojej wierzytelności bądź wierzytelności innego wierzyciela za jego zgodą i błędnie przyjmuje, że wierzytelność ta z uwagi na jej wysokość i zasady pierwszeństwa zaspokojenia wynikające z art. 1025 k.p.c. znajduje pokrycie w cenie nabycia, powinien zostać wezwany przez sąd do uiszczenia brakującej części ceny w terminie określonym w art. 967 k.p.c., pod rygorem przewidzianym w art. 969 § 1 k.p.c. Niezasadne jest w takiej sytuacji wydawanie przez sąd postanowienia stwierdzającego wygaśnięcie skutków przybicia i przepadek uiszczonej rękojmi. Może to nastąpić dopiero po niewykonaniu takiego wezwania przez nabywcę licytacyjnego.

²³ P. Telenga, *Komentarz aktualizowany...*, *op. cit.*

STRESZCZENIE **Właściwość komornika sądowego, kompetencje Policji i skarga na czynności komornika. Komentarz do art. 763³, 765 i 767 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych**

W niniejszym artykule omówiono: 1) problematykę przekazania sprawy komornikowi w razie zmiany przez dłużnika miejsca zamieszkania w toku egzekucji świadczeń alimentacyjnych (art. 763³ k.p.c.); 2) szczególne zasady udziału Policji w postępowaniu egzekucyjnym (art. 765 k.p.c.); 3) zmienione przepisy o skardze na czynności komornika (art. 767 k.p.c.).

Słowa kluczowe: przekazanie sprawy komornikowi, egzekucja świadczeń alimentacyjnych, asysta Policji przy czynnościach egzekucyjnych, skarga na czynności komornika, obciążenie komornika kosztami wywołanymi skargą.

SUMMARY Local Competence of Bailiff, Competences of Police, and Complaint about Bailiff's Action. Comment on art. 763³, 765, and 767 Code of Civil Procedures, Modified with the Act Dated 22nd of March 2018 on Bailiffs

The following matters have been discussed in this article: 1) problems of transferring cases to a bailiff if a debtor changes his/her address in the course of enforcing maintenance benefits (art. 763³ Code of Civil Procedures); 2) detailed rules of Police involvement in enforcement proceedings (art. 765 Code of Civil Procedures); and 3) amended regulation on a complaint about actions of a bailiff (art. 767 Code of Civil Procedures).

Keywords: transferring a case to a bailiff, enforcement of a maintenance benefit, assistance of Police in enforcement activities, a complaint about bailiff's action, charging a bailiff with costs due to a complaint

Właściwość komornika sądowego, kompetencje Policji i skarga na czynności komornika

Komentarz do art. 763³, 765 i 767 k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych

Wprowadzenie

1. Odesłanie. Uwagi ogólne na temat modyfikacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego¹ dokonanych przez art. 261 u.k.s.² oraz uwagi do przepisów wprowadzających te przepisy (art. 298 u.k.s.) zostały zamieszczone w komentarzu do art. 346 i 759 k.p.c., opublikowanym w Przeglądzie Prawa Egzekucyjnego nr 6 z 2019 r.³

¹ Ustawa z 17 listopada 1964 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1460); dalej: jako k.p.c.

² Ustawa z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. poz. 771 ze zm.).

³ I. Kunicki, *Uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności i nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym. Komentarz do art. 346 i 759 Kodeksu postępowania cywilnego zmodyfikowanych ustawą z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, PPE 2019, nr 6, s. 48–70.

Niniejsze opracowanie stanowi w pewnym sensie kontynuację opracowania wskazanego wyżej, zatem autor nie przytacza już początkowej części art. 261 u.k.s., a jedynie oznaczenie poszczególnych punktów tego artykułu zawierających treść zmodyfikowanych przepisów k.p.c. Nie przytacza również uwag ogólnych na temat przepisów wprowadzających komentowane przepisy, a zatem na temat art. 298 u.k.s.

Art. 763³. § 1. Komornik właściwy do prowadzenia egzekucji, zgodnie z przepisami niniejszego kodeksu, w chwili wszczęcia postępowania pozostaje właściwy do czasu jego zakończenia, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy.

§ 2. Jeżeli w toku egzekucji świadczeń alimentacyjnych dłużnik zmienił miejsce zamieszkania, przeprowadzając się na obszar właściwości innego sądu apelacyjnego, a dalsze prowadzenie egzekucji wiązałoby się z nadmiernymi kosztami, komornik może przekazać sprawę do komornika właściwości ogólnej dłużnika. Jeżeli w rewirze, do którego sprawa zostaje przekazana, działa więcej niż jeden komornik, komornik doręczając odpis postanowienia jednocześnie wzywa wierzyciela, aby w terminie 7 dni od dnia doręczenia wezwania wskazał komornika, któremu sprawa ma zostać przekazana. Jeżeli wierzyciel w powyższym terminie nie dokona wyboru komornika lub wskaże komornika, który nie jest właściwy, komornik przekazuje sprawę według własnego wyboru. Na wybór komornika z właściwego rewiru dłużnikowi skarga nie przysługuje.

I. Uwagi wspólne

1. Istota uregulowania art. 763³. Przepisy art. 763³ k.p.c., dodane mocą art. 261 pkt 5 u.k.s., dotyczą dwóch szczególnych zagadnień z zakresu właściwości komornika. Po pierwsze, utrwalenia właściwości miejscowej komornika (§ 1). Po drugie, przekazania sprawy egzekucyjnej komornikowi właściwości ogólnej dłużnika, jeżeli dłużnik zmienił miejsce zamieszkania w toku egzekucji świadczeń alimentacyjnych (§ 2).

2. **Czasowy zakres zastosowania.** Dodane przepisy art. 763³ k.p.c. mają zastosowanie od dnia wejścia w życie (1 stycznia 2019 r. – art. 306 *in principio* u.k.s.), także do postępowań niezakończonych przed tym dniem (art. 298 ust. 1 u.k.s.). Przy czym przepis § 2 ma zastosowanie, jeżeli dłużnik zmienił miejsce zamieszkania w toku egzekucji świadczeń alimentacyjnych, ale w dniu 1 stycznia 2019 r. albo w dniach następnych.

II. Uwagi do art. 763³ § 1 k.p.c.

3. **Zbędność uregulowania § 1.** Przepis art. 763³ § 1 k.p.c. jest zbędny, ponieważ w postępowaniu egzekucyjnym, także w odniesieniu do komornika, ma odpowiednie zastosowanie art. 15 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., regulujący utrwalenie właściwości sądu w procesie. Dlatego właśnie najszerszej uregulowano proces i wprowadzono nakaz odpowiedniego stosowania przepisów o procesie (art. 13 § 2 k.p.c.), aby do innych trybów postępowania uregulowanych w Kodeksie postępowania cywilnego nie przepisywać tych samych uregulowań. W przepisach regulujących inne tryby postępowania powinny znajdować się tylko regulacje odmienne od regulacji procesu. Natomiast komentowany przepis reguluje tę samą kwestię identycznie po raz drugi. Po wejściu w życie art. 763³ § 1 k.p.c. stan prawny nie uległ zatem zmianie.

4. **Zakres zastosowania.** Komentowany paragraf, utrwalający właściwość komornika, ma zastosowanie tylko wtedy, gdy komornik jest właściwy zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego.

Paragraf ten nie dotyczy zatem wypadku, gdy właściwość komornika wynika z przepisów pozakodeksowych. Należy jednak uznać, że w tych wypadkach właściwość komornika jest utrwalona przez art. 15 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., jeżeli przepisy k.p.c. mają zastosowanie do danego postępowania albo do danej czynności podejmowanej przez komornika.

Przepis art. 763³ § 1 k.p.c. nie ma też zastosowania, gdy komornik został wybrany przez wierzyciela (art. 10 u.k.s.)⁴. W tym wypadku właściwość

⁴ Tak też S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego, t. II. Komentarz/Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, s. 175 oraz P. Dzieńis [w:] *Ustawa*

komornika wynika z woli wierzyciela, ograniczonej przez przepisy art. 10 u.k.s. Jeżeli zatem podstawa właściwości komornika (wola wierzyciela) ulegnie zmianie, to ma zastosowanie art. 10 ust. 9 u.k.s.

5. Chwila wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Jest to dzień złożenia do komornika wniosku o wszczęcie egzekucji (z uwzględnieniem treści art. 165 § 2–4 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)⁵.

6. Chwila zakończenia postępowania. Pojęcie to w przepisach utrwalających właściwość organu postępowania cywilnego (także w art. 15 k.p.c.), należy rozumieć jako dokonanie ostatniej czynności przez organ albo uczestnika postępowania, choćby była dokonana po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.

III. Uwagi do art. 763³ § 2 k.p.c.

7. Istota uregulowania § 2. Przepis ten zezwala na przekazanie sprawy egzekucyjnej do komornika właściwości ogólnej, jeżeli w toku egzekucji świadczeń alimentacyjnych dłużnik zmienił miejsce zamieszkania. Przepis ten przewiduje jednak jeszcze dalsze, szczególne warunki przekazania sprawy.

8. Wadliwość zamieszczenia. Przepis art. 763³ § 2 k.p.c. jest przede wszystkim zamieszczony w niewłaściwym miejscu. Przepisy dotyczące w sposób szczególny egzekucji świadczeń alimentacyjnych są zamieszczone w art. 1081–1088 k.p.c. Właściwości komornika w tych sprawach dotyczy zaś art. 1081 § 1 k.p.c.

9. Luka w prawie. W wypadku przekazania sprawy, o którym mowa w art. 763³ § 2 k.p.c., podobnie jak przy przekazaniu sprawy z powodu wyłączenia komornika⁶, również brakuje uregulowania kwestii rozliczenia

o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz, pod red. R. Reiwera, Warszawa 2019, s. 779.

⁵ Odmienne, lecz błędnie, P. Dzienis, który utożsamiał chwilę wszczęcia postępowania egzekucyjnego z chwilą wszczęcia egzekucji (*op. cit.*, s. 779).

⁶ Por. I. Kunicki, *Wyłączenie komornika sądowego. Komentarz do art. 763² k.p.c. dodanego ustawą z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, PPE 2019, nr 8, teza 54 do art. 763² k.p.c.

dotychczasowych kosztów postępowania, a zatem brakuje odpowiednika art. 773¹ § 3 lub art. 773² § 4 k.p.c.

Należy przy tym uznać, że kwestia przekazania sprawy innemu komornikowi i rozliczenia kosztów pomiędzy komornikami powinny być uregulowane w sposób ogólny i jednakowy dla wszystkich wypadków przekazania. W obowiązującym stanie prawnym art. 773¹ § 3 lub art. 773² § 4 k.p.c. mogą bowiem być stosowane do wypadków nieuregulowanych tylko przez analogię.

10. Tok egzekucji. Przez pojęcie to należy rozumieć okres od wszczęcia egzekucji do jej zakończenia, a zatem od chwili dokonania zajęcia do chwili umorzenia postępowania egzekucyjnego albo do momentu uzyskania sumy z tej egzekucji. Komentowany przepis art. 763³ § 2 k.p.c. nie ma zatem zastosowania, jeżeli zmiana miejsca zamieszkania dłużnika nastąpiła w toku postępowania egzekucyjnego, ale przed wszczęciem egzekucji albo po jej zakończeniu.

11. Rodzaj sprawy. Przepis § 2 ma zastosowanie tylko do egzekucji świadczeń alimentacyjnych. Jeżeli zatem przeciwko temu samemu dłużnikowi jest skierowana egzekucja także innych świadczeń niż alimentacyjne przez tego samego albo innego wierzyciela, przekazaniu w trybie komentowanego przepisu podlega tylko sprawa o egzekucję świadczeń alimentacyjnych, natomiast przekazanie sprawy o egzekucję innych świadczeń jest niedopuszczalne. Dotyczy to jednak tylko wypadku, gdy nie doszło do zbiegu egzekucji (por. teżę następną).

12. Zbieg egzekucji. Jeżeli egzekucję świadczeń alimentacyjnych i innych świadczeń skierowano do tego samego przedmiotu, zachodzi zbieg egzekucji sądowych (art. 773¹ k.p.c.) albo egzekucji sądowej i administracyjnej (art. 773² k.p.c.). Pierwszeństwo zastosowania należy wówczas dać przepisom rozwiązującym zbieg egzekucji, ponieważ nie da się prowadzić dwóch odrębnych egzekucji z jednej rzeczy.

13. Zakres zastosowania. Komentowany przepis § 2 ma zastosowanie przy tych sposobach egzekucji świadczeń alimentacyjnych, w których właściwość komornika zależy od miejsca zamieszkania dłużnika (por. art. 844 § 1,

art. 880, 889 § 1 i art. 895 § 1 k.p.c.). Nie ma zatem zastosowania np. przy egzekucji z nieruchomości (por. art. 921 k.p.c.).

Przepis ten nie ma również zastosowania, gdy wierzyciel dokonał wyboru komornika na podstawie art. 10 u.k.s. albo złożył wniosek o wszczęcie egzekucji do komornika swego miejsca zamieszkania (art. 1081 § 1 k.p.c.).

14. Zmiana miejsca zamieszkania na terenie Polski. Przepis art. 763³ § 2 k.p.c. ma zastosowanie w razie zmiany miejsca zamieszkania przez przeprowadzenie się przez dłużnika na obszar właściwości innego sądu apelacyjnego w Polsce. Nie ma zaś zastosowania, jeżeli dłużnik przeprowadził się poza teren Polski. Komentowany paragraf nie ma również zastosowania, gdy dłużnik zmienił tylko miejsce pobytu, a miejsce zamieszkania pozostało bez zmiany.

15. Nadmierne koszty. Są to koszty nieproporcjonalnie wysokie w stosunku do kosztów powstających w innych podobnych sprawach, a przy tym mające powstać na skutek zmiany miejsca zamieszkania dłużnika, nie zaś na skutek innych okoliczności.

Wydaje się, że nadmierne, czyli znacznie zwiększone koszty mogą powstać przede wszystkim przy egzekucji z ruchomości. Nie wydaje się zaś możliwe, aby koszty takie powstały przy egzekucji z wierzytelności (np. wynagrodzenia za pracę, rachunku bankowego).

16. Fakultatywność przekazania. Komornik podejmuje decyzję o przekazaniu sprawy, działając z urzędu. W art. 763³ § 2 k.p.c. użyto jednak sformułowania „komornik może przekazać”, a zatem przekazanie sprawy jest fakultatywne, nie następuje zaś obligatoryjnie w następstwie stwierdzenia możliwości powstania nadmiernych kosztów. Oprócz kwestii możliwości powstania nadmiernych kosztów, komornik powinien zatem ocenić celowość przekazania, tj. np. czas pozostający do zakończenia egzekucji.

17. Sposób przekazania. Komornik przekazuje sprawę na podstawie art. 763³ § 2 k.p.c. mocą postanowienia. Postanowienie to podlega doręczeniu obu stronom i jest zaskarżalne skargą na czynności komornika⁷. Należy uznać,

⁷ Tak też P. Dzienis, *op. cit.*, s. 780 oraz K. Kazimierczak [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, s. 757.

że postanowienie sądu w przedmiocie tej skargi jest zaskarżalne zażaleniem z mocy art. 394 § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Komornik przekazuje fizycznie sprawę innemu komornikowi po uprawnieniu się tego postanowienia i po ewentualnym dokonaniu wyboru komornika przez wierzyciela, gdy w rewirze działa kilku komorników.

18. Komornik właściwości ogólnej dłużnika. Komornik ten, do którego sprawa podlega przekazaniu, to komornik w rewirze, którego dłużnik ma obecnie (po przeprowadzeniu się) miejsce zamieszkania.

19. Wybór komornika. Procedura wyboru komornika, do którego sprawa ma być przekazana, jeżeli w rewirze działa kilku komorników, została uregulowana w sposób dość zawiły, jest pracochłonna i czasochłonna. Wydaje się, że wyboru komornika powinien dokonywać od razu komornik przekazujący, wydając postanowienie o przekazaniu.

20. Charakter terminu. Siedmiodniowy termin wyznaczany przez komornika wierzycielowi do dokonania wyboru komornika jest terminem procesowym, ustawowym. Może zatem być przywrócony w razie jego uchybienia (art. 168 i n. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Nie może zaś być przedłużony ani skrócony przez organ postępowania.

21. Wskazanie komornika niewłaściwego. Może polegać na tym, że wierzyciel wskaże komornika, w którego rewirze dłużnik nie ma miejsca zamieszkania. W takim wypadku uprawnienie do wyboru komornika przechodzi na komornika przekazującego.

22. Zaskarżalność wyboru komornika. Dłużnikowi nie przysługuje skarga zarówno na wybór dokonany przez wierzyciela, jak i przez komornika⁸.

Wierzycielowi przysługuje skarga na wybór dokonany przez komornika⁹. Wierzycielowi nie przysługuje zaś skarga na wybór dokonany przez siebie ze względu na brak interesu prawnego w zaskarżeniu¹⁰.

⁸ Tak też P. Dzienis, *op. cit.*, s. 780.

⁹ Tak też P. Dzienis, *op. cit.*, s. 780. Odmienne, na tle identycznie brzmiącego art. 773¹ § 4 k.p.c., H. Pietrzkowski, który przyjął, że wierzyciel, który nie dokonał wyboru komornika nie może zaskarżyć wyboru dokonanego przez komornika przekazującego ([w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. t. V Postępowanie egzekucyjne*, pod red. T. Erecińskiego, Warszawa 2016, s. 138). Tak też S. Cieślak, *op. cit.*, s. 236.

¹⁰ Tak też H. Pietrzkowski, na tle identycznie brzmiącego art. 773¹ § 4 k.p.c. (*op. cit.*, s. 138) oraz S. Cieślak, *op. cit.*, s. 236.

23. **Charakter wyboru komornika.** Wybór komornika, któremu sprawa ma być przekazana, o którym mowa w komentowanym przepisie, nie jest wyborem komornika w rozumieniu art. 10 u.k.s. W szczególności zaś nie mają tu zastosowania ograniczenia przyjmowania spraw, o których mowa w art. 10 ust. 4–8 u.k.s.

6) w art. 765 po § 1 dodaje się § 1¹ i 1² w brzmieniu:

„§ 1¹. Policja udziela komornikowi, na jego wezwanie, pomocy przy czynnościach egzekucyjnych. W przypadku stwierdzenia okoliczności uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, Policja niezwłocznie powiadamia prezesa właściwego sądu rejonowego i żąda od komornika wpisania zastrzeżeń do protokołu czynności.

§ 1². Otwarcia lub przeszukania mieszkania dłużnika komornik dokonuje wyłącznie w asyście Policji.”;

I. Uwagi wspólne

1. **Istota uregulowania.** Mocą art. 261 pkt 5 u.k.s. dodano do art. 765 k.p.c. przepisy § 1¹ i 1², bez zmian pozostawiono zaś § 1, 2 i 3. Dodane przepisy dotyczą obowiązku Policji udzielania pomocy komornikowi przy czynnościach egzekucyjnych (§ 1¹) oraz obowiązku komornika otwarcia lub przeszukania mieszkania wyłącznie w asyście Policji (§ 1²).

2. **Czasowy zakres zastosowania.** Dodane do art. 765 k.p.c. przepisy § 1¹ i 1² mają zastosowanie od chwili wejścia w życie (1 stycznia 2019 r. – art. 306 *in principio* u.k.s.), także do postępowań niezakończonych przed dniem 1 stycznia 2019 r. (art. 298 ust. 1 u.k.s.). Przepisy te mają zastosowanie, jeżeli komornik dokonuje czynności w dniu 1 stycznia 2019 r. albo w dniach następnych.

II. Uwagi do art. 765 § 1¹ k.p.c.

3. **Istota uregulowania § 1¹.** W paragrafie tym uregulowane zostały dwa obowiązki Policji. Po pierwsze, udzielenia komornikowi, na

jego wezwanie, pomocy przy czynnościach egzekucyjnych (zdanie 1). Po drugie, powiadomienia prezesa właściwego sądu rejonowego w razie stwierdzenia okoliczności uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa i zgłoszenia żądania wpisania przez komornika zastrzeżeń do protokołu (zdanie 2).

4. Stosunek § 1¹ zd. 1 do § 1. Przede wszystkim niejasny jest stosunek § 1¹ zd. 1 dodanego do art. 765 k.p.c. do pozostawionego bez zmian § 1 tego artykułu. U podstaw dodania § 1¹ zd. 1 do art. 765 k.p.c. w brzmieniu: „Policja udziela komornikowi, na jego wezwanie, pomocy przy czynnościach egzekucyjnych”, musiało leżeć założenie, że na podstawie obowiązującego § 1 tego artykułu Policja nie miała obowiązku udzielania komornikowi pomocy na jego wezwanie przy czynnościach egzekucyjnych. W przeciwnym razie dodany przepis byłby zbędny. Wydaje się, że założenie to jest błędne, a zatem obowiązujący dotychczas i obecnie przepis art. 765 § 1 zd. 1 k.p.c., według którego w razie oporu komornik może wezwać pomocy organów Policji oznacza, że Policja powinna zastosować się do tego wezwania, czyli udzielić komornikowi pomocy. Przy czym dodany § 1¹ zd. 1 wyłącza zastosowanie § 1 tego artykułu na zasadzie *lex specialis derogat legi generali*.

5. Pomoc organów wojskowych. Jeżeli jednak przyjmiemy, że dopiero dodany przepis § 1¹ zd. 1 stanowi podstawę obowiązku Policji udzielenia pomocy komornikowi, to wobec braku odniesienia do organów wojskowych w dodanych § 1¹ i 1², organy te nie mają na ich podstawie obowiązku udzielania pomocy komornikowi, w wypadku oporu osoby wojskowej. O ile bowiem w dotychczasowym stanie prawnym można było wywodzić obowiązek Policji i organów wojskowych udzielania pomocy komornikowi z art. 765 § 1 k.p.c., to po wejściu w życie art. 765 § 1¹ zd. 1 k.p.c. nie da się takiego obowiązku wywodzić z § 1 tego artykułu, a zatem w odniesieniu do organów wojskowych powstała luka w prawie w następstwie wprowadzenia zbyt kazuistycznego uregulowania.

6. Czynności egzekucyjne. Pojęcie to nie zostało dotychczas dostatecznie wyjaśnione przez naukę. W szczególności zaś wydaje się, że

poszczególne przepisy prawa używają tego pojęcia w różnych znaczeniach. Należy uznać, że w art. 765 § 1¹ k.p.c. pojęcie to zostało użyte na oznaczenie każdej czynności komornika powiązanej ze stosowaniem przymusu państwowego.

7. Zakres zastosowania § 1¹ zd. 2. Ze względu na ściśle powiązanie § 1¹ zd. 2 ze zdaniem 1 tego paragrafu, należy uznać, że przepis § 1¹ zd. 2 ma zastosowanie tylko wtedy, gdy Policja udziela komornikowi na jego wezwanie pomocy przy czynnościach egzekucyjnych. Przepis ten nie ma zatem zastosowania, gdy:

- A) Policja nie udziela komornikowi pomocy, lecz dowie się z innych źródeł o możliwości popełnienia przestępstwa;
- B) komornik nie wzywał Policji, lecz Policję na miejsce czynności wezwał inny podmiot;
- C) pomoc nie dotyczy wykonywania przez komornika czynności egzekucyjnych;
- D) pomocy udziela organ wojskowy.

W wypadkach tych Policja, w razie stwierdzenia możliwości popełnienia przestępstwa, działa na zasadach ogólnych.

8. Możliwość poprawnego zastosowania § 1¹ w praktyce. Możliwość ta budzi wątpliwości. Jak zaznaczono, także zdanie drugie tego paragrafu ma zastosowanie w odniesieniu do czynności egzekucyjnych. W wypadku czynności egzekucyjnych nie jest jednak sprawą prostą rozróżnienie, kiedy mamy do czynienia z popełnieniem przestępstwa. W zasadzie bowiem każde odebranie rzeczy właścicielowi wbrew jego woli w celu sprzedaży stanowi przestępstwo (np. art. 278 § 1 k.k.¹¹). Jednakże działanie w zakresie ustawowego uprawnienia wyłącza bezprawność czynu¹². Treść komentowanego § 1¹ zd. 2 może sugerować, że policjanci, którzy nierzadko po raz pierwszy w życiu stykają się z czynnościami egzekucyjnymi wiedzą lepiej, co należy do zakresu czynności wykonywanych

¹¹ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1600 ze zm.).

¹² Por. J. Warylewski, *Prawo karne. Część ogólna*, Warszawa 2017, s. 341; J. Lachowski, A. Marek, *Prawo karne. Zarys problematyki*, Warszawa 2018, s. 133–134; A. Marek, V. Konarska-Wrzošek, *Prawo karne*, Warszawa 2019, s. 184–185.

w ramach ustawowych uprawnień komornika¹³, od komornika sądowego, mającego na ogół wykształcenie prawnicze, aplikację, asesurę i nierzadko także długoletnią praktykę w zawodzie.

Uregulowanie zawarte w art. 765 § 1¹ zd. 2 k.p.c. należy zatem uznać za zbędne i szkodliwe z punktu widzenia sprawności egzekucji. Kwestia, czy komornik naruszył prawo i czy doszło do popełnienia przestępstwa, powinna być oceniana tak jak dotychczas, na zasadach ogólnych, tj. w postępowaniu prowadzonym po fakcie.

9. Przedmiotowy zakres zastosowania. W świetle komentowanego § 1¹ zd. 2 Policja powinna powiadomić prezesa sądu rejonowego w każdym wypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa. Nie ma zatem znaczenia, kto jest podejrzanym (komornik, dłużnik, wierzyciel, osoba trzecia). Tak szerokie ujęcie wydaje się zbędne, ponieważ prezes sądu nie sprawuje nadzoru nad uczestnikami postępowania, a tym bardziej nad osobami trzecimi.

Prezes sądu, w razie otrzymania zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, powinien zawiadomić o tym organy ścigania (art. 304 § 2 k.p.k.¹⁴). Jeżeli jednak zawiadomienie skierowane do prezesa sądu pochodzi od Policji, rozwiązanie takie *de lege ferenda* wydaje się zbędne (por. teżę kolejną).

10. Postępowanie przygotowawcze. Policja, oprócz powiadomienia prezesa sądu, ma obowiązek wszczęcia postępowania przygotowawczego (art. 303 k.p.k.).

11. Prezes właściwego sądu rejonowego. Jest to prezes sądu rejonowego, w którego okręgu dokonywane są czynności egzekucyjne. Niekoniecznie zatem prezes sądu, przy którym działa komornik.

12. Zastrzeżenia do protokołu czynności. Policja ma obowiązek żądania od komornika wpisania zastrzeżeń do protokołu czynności. Obowiązek ten jest zbędny. Policja powinna bowiem udokumentować stwierdzenie faktu

¹³ Por. np. niezwykle zagmatwane uregulowania dotyczące egzekucji przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim (w szczególności art. 776¹, 778, 778¹, 778², 822, 824 § 3, art. 840 § 1 pkt 3, art. 840¹, 845 § 24, art. 923¹ k.p.c.).

¹⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1987 ze zm.).

popęlnienia przestępstwa w sposób określony w przepisach ją obowiązujących i zawiadomić prezesa sądu oraz wszcząć postępowanie przygotowawcze, niezależnie od tego, czy komornik wpisze zastrzeżenia do protokołu czynności, ani co wpisze.

III. Uwagi do art. 765 § 1² k.p.c.

13. **Istota uregulowania.** Mocą dodanego do art. 765 k.p.c. przepisu § 1² wprowadzono obowiązek korzystania przez komornika z asysty Policji w każdym wypadku otwarcia lub przeszukania mieszkania. Dotychczas obowiązek taki nie istniał, ale komornik mógł zawsze skorzystać z asysty Policji, gdy uważał to za potrzebne.

14. **Zakres zastosowania.** Przepis ten ma zastosowanie zarówno w egzekucji świadczeń pieniężnych, jak i niepieniężnych (por. np. art. 1041 i n., 1046 k.p.c.).

15. **Mieszkanie.** Należy uznać, że pojęcie to ma węższy zakres znaczeniowy od pojęcia „lokal służący zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych” użytego w art. 1046 § 1 k.p.c. O uznaniu za mieszkanie decyduje zatem przeznaczenie lokalu, nie zaś samo faktyczne wykorzystywanie lokalu do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych dłużnika¹⁵.

16. **Otwarcie.** Jest to pokonanie zabezpieczenia przeciwdziałającego swobodnemu dostępowi do mieszkania, o ile następuje przy wykorzystaniu specjalistycznych narzędzi albo specjalistycznej wiedzy (specjalista od otwierania zamków).

17. **Przeszukanie.** Jest to zagłębienie do pomieszczeń, nawet otwartych, do których komornik nie został dobrowolnie zaproszony przez dłużnika (np. inny pokój w mieszkaniu) albo do miejsc (np. szuflad) – nawet znajdujących się w pomieszczeniu, do którego komornik został zaproszony przez dłużnika, ale niewidocznych dla każdej osoby tam przebywającej.

¹⁵ Por. na ten temat I. Kunicki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom III. Komentarz. Art. 730–1088*, pod red. A. Marciniaka, K. Piaseckiego, Warszawa 2015, s. 893.

18. Skutki niezastosowania. Otwarcie lub przeszukanie przez komornika mieszkania bez asysty Policji jest działaniem bezprawnym, a zatem w razie wyrządzenia szkody jest spełniona jedna z przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej komornika i Skarbu Państwa (art. 36 ust. 1 i 2 u.k.s.).

19. Skutki uregulowania. Negatywnym skutkiem wprowadzenia analizowanego obowiązku jest podwyższenie kosztów egzekucji, mimo że skorzystanie z asysty Policji nie było potrzebne. Może to również przedłużyć postępowanie egzekucyjne, a nawet umożliwić ukrycie przez dłużnika przedmiotów podlegających egzekucji, gdy komornik w danym momencie uzna za potrzebne otwarcie albo przeszukanie mieszkania, a Policja nie jest w stanie zapewnić w tym momencie asysty.

7) w art. 767:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Na czynności komornika przysługuje skarga do sądu rejonowego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Dotyczy to także zaniechania przez komornika dokonania czynności. Skargę rozpoznaje sąd właściwy ze względu na siedzibę kancelarii komornika.”,

b) po § 3 dodaje się § 3¹–3³ w brzmieniu:

„§ 3¹. Skarga może być wniesiona na urzędowym formularzu.

§ 3². Komornik doręcza urzędowy formularz skargi dłużnikowi przy pierwszej czynności egzekucyjnej oraz stronom i uczestnikom obecnym podczas czynności dokonywanej poza kancelarią, chyba że czynność ta podlega zaskarżeniu skargą w formie ustnej.

§ 3³. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, wzór i sposób udostępniania urzędowego formularza skargi, mając na względzie ustawowe wymagania przewidziane dla tego pisma, potrzebę zamieszczenia niezbędnych pouczeń co do sposobu wypełniania formularza, wnoszenia pisma i skutków niedostosowania go do ustawowych wymagań, a także konieczność bezpłatnego udostępniania formularzy

w kancelariach komorniczych, siedzibach sądów oraz sieci Internet w formie pozwalającej na dogodną edycję treści formularza.”,

c) dodaje się § 6 w brzmieniu:

„§ 6. W przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika, sąd uwzględniając skargę, stosownie do okoliczności, może go obciążyć kosztami postępowania wywołanego skargą. Na postanowienie sądu przysługuje zażalenie stronom oraz komornikowi.”;

I. Uwagi wspólne

1. **Zakres zmian art. 767 k.p.c.** Mocą art. 261 pkt 7 u.k.s. w art. 761 k.p.c. zmieniono § 1 oraz dodano § 3¹, 3², 3³ i 6. Pozostały zaś bez zmian § 1¹, 2, 3, 4 oraz 5 tego artykułu.

2. **Czasowy zakres zastosowania.** Wskazane wyżej, zmienione albo dodane, przepisy mają zastosowanie od chwili wejścia w życie (1 stycznia 2019 r. – art. 306 *in principio* u.k.s.), także do postępowań niezakończonych przed dniem 1 stycznia 2019 r. (art. 298 ust. 1 u.k.s.).

Zmieniony § 1 oraz dodane § § 3¹, 3², 3³ i 6 mają zastosowanie, jeżeli skarga została skutecznie wniesiona do komornika w dniu 1 stycznia 2019 r. albo w dniach następnych (por. jednak niżej tezy 3–5).

3. **Zmiana zasad zastosowania art. 767 § 5 k.p.c.** Według art. 298 ust. 4 *in principio* u.k.s. do skarg na czynności komornika, składanych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, stosuje się przepis art. 767 § 5 ustawy zmienianej w art. 261. Oznacza to wyeliminowanie zastosowania przepisu przejściowego z ustawy wprowadzającej art. 767 § 5 k.p.c., t.j. art. 21 ust. 1 ustawy z 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311 ze zm.), zgodnie z którym przepisy ustaw zmienianych w art. 2 i 3, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do postępowań wszczętych po wejściu w życie niniejszej ustawy. W konsekwencji do skarg na czynności komornika wnoszonych od dnia 1 stycznia 2019 r. zastosowanie ma przepis art. 767 § 5 k.p.c. w brzmieniu

obowiązującym w tym dniu, niezależnie od tego, kiedy wszczęto postępowanie egzekucyjne, w szczególności zaś także do postępowań egzekucyjnych wszczętych przed dniem 8 września 2016 r.

Zmiana ta bardzo ułatwiła stosowanie przepisów o skardze na czynności komornika, gdyż stosowanie wielu różnych stanów prawnych do skargi, w zależności od daty wszczęcia postępowania egzekucyjnego powoduje duże trudności w stosowaniu tych przepisów. Por. jednak niżej tezę 5.

II. Uwagi do zmienionego art. 767 § 1 k.p.c.

4. **Istota zmiany.** Zmiana art. 767 § 1 k.p.c. dotyczy uchylecia zdania 3 i 4 w tym paragrafie oraz dodania nowego zdania ostatniego. Zmieniono tym samym właściwość sądu do rozpoznania skargi na czynność komornika. Po tej zmianie właściwy do rozpoznania skargi jest zawsze sąd, w którego okręgu ma siedzibę kancelaria komornika. Dotyczy to zarówno komornika właściwego z mocy ustawy, jak i komornika wybranego w trybie art. 10 u.k.s. Dotychczas zaś w razie wyboru komornika na podstawie art. 8 u.k.s.e.¹⁶ właściwy do rozpoznania skargi był sąd właściwy według zasad ogólnych, a zatem tak jakby komornika nie wybrano.

Należy jeszcze zwrócić uwagę, że jeżeli w danym sądzie rejonowym nie zostanie utworzony wydział egzekucyjny, rozpoznawanie spraw egzekucyjnych z terenu tego sądu zostanie przekazane innemu sądowi, w którym utworzono wydział egzekucyjny (art. 12 § 2 u.s.p.¹⁷). Po dniu 1 stycznia 2020 r. nie zawsze więc właściwy do rozpoznania skargi będzie sąd, przy którym działa komornik¹⁸. Skomplikuje to, i tak już zagałtawianą, strukturę organizacyjną sądów powszechnych i utrudni uczestnikom postępowania egzekucyjnego wnoszenie do sądu odpowiednich wniosków, w tym skarg na czynności komorników.

¹⁶ Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. 2018 r., poz. 1309 ze zm.).

¹⁷ Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. 2019 r., poz. 52 ze zm.).

¹⁸ M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019, s. 783.

5. Czasowy zakres zastosowania. Według art. 298 ust. 4 *in fine* u.k.s. skargi na czynności komornika dotyczące postępowań egzekucyjnych wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy komornik, w przypadku braku podstaw do ich uwzględnienia, przekazuje sądowi właściwemu zgodnie z przepisami dotychczasowymi. Oznacza to zastosowanie art. 767 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 2019 r. tylko do skarg wniesionych w postępowaniach wszczętych w dniu 1 stycznia 2019 r. albo w dniach następnych.

Rozwiązanie to stanowi zatem kolejny przykład stosowania do skargi na czynności komornika różnych stanów prawnych w zależności od daty wszczęcia postępowania egzekucyjnego i niepotrzebnego utrudniania w ten sposób stosowania prawa. Stosowanie dotychczasowych przepisów o właściwości sądu do rozpoznania skarg wniesionych w postępowaniu wszczętym przed 1 stycznia 2019 r. nie ma zaś racjonalnego uzasadnienia.

6. Ogólna ocena. Zmiana właściwości miejscowej sądu do rozpoznania skargi w razie wyboru komornika budzi zastrzeżenia. W uzasadnieniu projektu podano, że chodzi o usunięcie wątpliwości interpretacyjnych po wprowadzeniu wydziałów egzekucyjnych w sądach rejonowych¹⁹. Trudno jednak zrozumieć, na czym te wątpliwości miałyby polegać. Nadal, co do zasady, właściwy byłby sąd, przy którym komornik działa, a gdyby egzekucję prowadził komornik wybrany przez wierzyciela – sąd właściwy według zasad ogólnych. Jeżeli zaś nie utworzono by wydziału w takim sądzie, to właściwy byłby sąd, do którego przekazano rozpoznawanie spraw egzekucyjnych z okręgu tego sądu.

Wskazana zmiana właściwości sądu utrudni zaś dłużnikowi obronę w razie prowadzenia egzekucji przez komornika wybranego przez wierzyciela. Nie dość bowiem, że w następstwie wyboru komornika dłużnik będzie miał utrudniony dostęp do kancelarii komorniczej, np. w celu

¹⁹ Uzasadnienie projektu ustawy o komornikach sądowych, s. 40–41 (druk sejmowy nr 1582 VIII kadencji Sejmu, strona internetowa Sejmu <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1582>).

przejrzenia akt egzekucyjnych, to jeszcze będzie musiał wnieść skargę do sądu znajdującego się czasami na drugim krańcu województwa albo w innym województwie (na drugim krańcu okręgu sądu apelacyjnego – por. art. 10 u.k.s.). W konsekwencji będzie musiał przyjechać na wezwanie sądu albo w celu przejrzenia akt sądowych niekiedy ponad sto kilometrów.

Warto zaś pamiętać, że wierzyciel może wybrać komornika z drugiego krańca okręgu sądu apelacyjnego (mimo że może się to wiązać dla niego z dodatkowymi kosztami) tylko po to, aby utrudnić dłużnikowi obronę.

III. Uwagi do art. 767 § 3¹ k.p.c.

7. **Istota uregulowania.** Przepis § 3¹ dodany do art. 767 k.p.c. dopuszcza wniesienie skargi na urzędowym formularzu. Wybór tej formy wniesienia skargi pozostawiono jednak do dyspozycji skarżącego.

8. **Forma skargi.** Skarżący może zatem wnieść skargę w formie pisemnej zwykłej (na zwykłej kartce papieru) albo na urzędowym formularzu. Może także wnieść skargę za pośrednictwem systemu teleinformacyjnego (art. 760 § 1 k.p.c.). Skarga na czynności komornika nie może zaś być, co do zasady, wniesiona ustnie (por. jednak tezę 15).

9. **Wzory formularzy.** Wzory te podlegają określeniu przez Ministra Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia (por. art. 767 § 3³ k.p.c.). Szerzej w uwagach do tego przepisu.

IV. Uwagi do art. 767 § 3² k.p.c.

10. **Istota uregulowania.** Przepis § 3² dodany do art. 767 k.p.c. nakazuje komornikowi doręczać formularz skargi w wypadkach w nim określonych. Niewykonanie tego obowiązku przez komornika nie powoduje w szczególności przedłużenia terminu do wniesienia skargi. Może natomiast być przyczyną odpowiedzialności odszkodowawczej, jeżeli dany podmiot wykaże, że poniósł szkodę na skutek niedoręczenia mu formularza skargi przez komornika.

11. **Pierwsza czynność egzekucyjna.** Przy egzekucji świadczeń pieniężnych, prowadzonej przez komornika, pierwszą czynnością egzekucyjną jest zajęcie (por. art. 845 § 1, art. 881 § 1, art. 889 § 1 pkt 1, art. 896 § 1 zd. 1, art. 910 § 1 zd. 1 oraz art. 923, 924 i 925 k.p.c.)²⁰. Komornik powinien zatem doręczyć dłużnikowi formularz skargi przy dokonywaniu zajęcia. W początkowej części art. 767 § 3² k.p.c. nie ma wzmianki o skutkach nieobecności dłużnika przy zajęciu ruchomości. Należy uznać, że w takim wypadku komornik powinien przesłać dłużnikowi formularz skargi. Doręczenie dłużnikowi tego formularza nie jest bowiem uzależnione od obecności przy pierwszej czynności egzekucyjnej.

12. **Wadliwość sformułowania.** W treści art. 767 § 3² k.p.c. zostało użyte nieprawidłowe sformułowanie: „stronom i uczestnikom”. Strona postępowania egzekucyjnego jest bowiem jednym z uczestników tego postępowania. Prawidłowe byłoby zatem sformułowanie „stronom i innym uczestnikom” albo „uczestnikom”.

13. **Zakres doręczenia formularza.** Komornik wręcza formularz skargi tylko uczestnikom postępowania. Nie ma zaś takiego obowiązku co do osób trzecich²¹ choćby wiedział, że dokonywana przez niego czynność dotyka sfery prawnej tej osoby.

14. **Zbędność doręczenia.** Należy uznać, że doręczanie formularza skargi przez komornika jest zbędne ze względu na treść dodawanego § 3³, według którego formularze mają być udostępniane w kancelariach komorniczych, w sądach i w internecie. Doręczanie formularza skargi przy każdej czynności jest przy tym szkodliwe z tych samych przyczyn

²⁰ Odmienne, lecz bez wskazania podstawy prawnej i szerszego uzasadnienia, że pierwszą czynnością egzekucyjną jest doręczenie zawiadomienia o wszczęciu egzekucji (M. Klonowski, *op. cit.*, s. 784). Stanowisko to należy uznać za błędne. Po pierwsze bowiem, o wszczęciu egzekucji można zawiadomić dopiero po jej wszczęciu, a zatem wszczęcie egzekucji zawsze musi poprzedzać zawiadomienie o jej wszczęciu. W przeciwnym razie zawiadomienie byłoby nieprawdziwe. Wszczęcie egzekucji następuje zaś przez dokonanie pierwszej czynności egzekucyjnej, czyli w większości wypadków przez dokonanie zajęcia. Po drugie, poważne wątpliwości budzi kwestia, czy zawiadomienie o wszczęciu egzekucji jest w ogóle czynnością egzekucyjną, czy „jedynie” czynnością procesową. W szczególności bowiem zawiadomienie to nie wiąże się ze stosowaniem przymusu przez komornika.

²¹ Odmienne S. Cieślak, *op. cit.*, s. 188.

co pouczenie przez komornika o sposobie i terminie zaskarżania każdej czynności (art. 763¹ k.p.c.)²², a zatem w szczególności utrudni prowadzenie egzekucji i podniesie jej koszty. Ponadto może wyrządzić skarżącemu szkodę, jeżeli tylko z powodu doręczenia formularza będzie czuł się zobowiązany do zaskarżenia prawidłowej czynności.

15. Skarga w formie ustnej. W tej formie powinna być wniesiona skarga na przybicie przy ustnej licytacji ruchomości (art. 870 § 1 k.p.c.) oraz na czynności komornika w toku licytacji nieruchomości (art. 986 k.p.c.).

V. Uwagi do art. 767 § 3³ k.p.c.

16. Istota uregulowania § 3³. Przepis ten stanowi podstawę ustawową wydania przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia w przedmiocie określenia wzoru skargi. Minister Sprawiedliwości wykonał ten nakaz ustawowy, wydając rozporządzenie z dnia 23 listopada 2018 r. w sprawie określenia wzoru i sposobu udostępniania urzędowego formularza skargi na czynności komornika (Dz.U. poz. 2268).

17. Udostępnianie formularzy. Zgodnie z § 3 ust. 1 wskazanego wyżej rozporządzenia MS urzędowy formularz udostępnia się nieodpłatnie w kancelariach komorniczych oraz w budynkach wszystkich sądów okręgowych i rejonowych. Chodzi tu o udostępnianie formularza w formie papierowej.

Według zaś § 3 ust. 2 tego rozporządzenia MS urzędowy formularz udostępnia się nieodpłatnie na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości i sądów powszechnych. W tym wypadku urzędowy formularz udostępnia się w formie umożliwiającej edycję jego treści (§ 3 ust. 3 tego rozp. MS).

²² Por. I. Kunicki, *Wybór formy złożenia wniosku, termin do podjęcia czynności, uzyskiwanie informacji i pouczenie uczestników przez komornika. Komentarz do art. 760, 761 i 763¹ k.p.c. zmodyfikowanych ustawą z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych*, PPE 2019, nr 7, tezy 10–13 do art. 763³ k.p.c.

VI. Uwagi do art. 767 § 6 k.p.c.

18. **Istota uregulowania.** W dodanym do art. 767 k.p.c. przepisie § 6 przewidziano możliwość obciążenia komornika kosztami wywołanymi skargą, jeżeli skarga ta została uwzględniona, a sąd stwierdził oczywiste naruszenie prawa przez komornika.

19. **Oczywistość naruszenia prawa.** Skarga podlega uwzględnieniu tylko w wypadku, gdy doszło do naruszenia prawa przez komornika. Jednakże dodany § 6 ma zastosowanie tylko wówczas, gdy doszło do oczywistego naruszenia prawa przez komornika.

Oczywistość ta zachodzi przede wszystkim, gdy komornik: 1) zastosuje przepis nieistniejący, np. już nieobowiązujący (albo niemający zastosowania, w świetle przepisów przejściowych); 2) nie zastosuje przepisu obowiązującego (mającego zastosowanie); 3) zastosuje przepis obowiązujący *contra legem*, a zatem niezgodnie z jego brzmieniem (wykładnią literalnodostówną).

Następnie oczywistość naruszenia prawa zachodzi, jeżeli zastosowany przez komornika przepis jest poddany wykładni doktrynalnej (naukowej) lub operacyjnej (sądowej)²³, wszystkie podmioty dokonujące wykładni są przy tym zgodne co do sposobu rozumienia tego przepisu, a komornik przyjął odmienne jego rozumienie²⁴.

Naruszenie prawa przez komornika nie jest zatem oczywiste, gdy zastosowany przez niego przepis jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w nauce albo w orzecznictwie, a komornik zastosował jeden z rezultatów tej wykładni²⁵.

²³ Podobnie M. Klonowski, *op. cit.*, s. 785.

²⁴ Podobnie H. Langa-Bieszki [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Komentarz*, pod red. G. Sikorskiego, Sopot 2019, s. 764.

²⁵ Nic nie wyjaśnia zaś definicja oczywistości naruszenia prawa sformułowana przez M. Klonowskiego, według której przez naruszenie „oczywiste” należy rozumieć takie naruszenie, które możliwe jest do stwierdzenia przez każdą osobę legitymującą się dostateczną znajomością prawa (*op. cit.*, s. 785). W Polsce są bowiem setki tysięcy osób „legitymujących się dostateczną znajomością prawa” i każda z nich może inaczej ocenić stwierdzenie naruszenia prawa przez komornika.

20. **Stosownie do okoliczności.** Mimo spełnienia przesłanki oczywistości naruszenia prawa sąd powinien jeszcze ocenić okoliczności, które towarzyszyły naruszeniu prawa. W szczególności zaś:

- 1) okoliczności towarzyszące bezpośrednio dokonaniu wadliwej wykładni zastosowanego przepisu, a zatem np. niejasność (coraz częstsza) przepisu prawa lub trudności z dotarciem do dokonanej już wykładni tego przepisu;
- 2) zachowanie uczestnika postępowania, który powinien ponieść koszty wywołane skargą, zwłaszcza jeżeli przez swoje zachowanie przyczynił się do podjęcia określonej treści czynności.

Można także dopuścić uwzględnienie przez sąd stopnia zamożności komornika i uczestnika, który ma ponieść koszty wywołane skargą. O ile przy podobnej zamożności można jeszcze dopuścić poniesienie kosztów przez komornika, to w wypadku znacznej dysproporcji zamożności na niekorzyść komornika (np. koszty ma ponieść ponadpaństwowy koncern), obciążenie go kosztami byłoby nieuzasadnione okolicznościami.

Należy zaś uznać, że nie wchodzi w grę wzięcie pod rozwagę okoliczności dotyczących ściśle osobiście komornika, jak np. przepracowanie, problemy osobiste, czy nawet choroba. W wypadku bowiem choroby komornik powinien skorzystać z porady lekarza (zwolnienia lekarskiego – w razie niezdolności do pracy), a w razie przepracowania – z urlopu wypoczynkowego, albo powinien zatrudnić dodatkowych pracowników. Okoliczności te nie uzasadniają zaś naruszania prawa.

21. **Fakultatywność obciążenia kosztami.** Obciążenie kosztami komornika jest zawsze fakultatywne, a zatem mimo oczywistego naruszenia prawa sąd może nie obciążyć komornika kosztami. Należy jednak przy tym podkreślić, że „oczywiste naruszenie prawa” to przesłanka bardzo cenna. W zasadzie zatem w każdym wypadku uwzględnienia skargi komornik będzie mógł być obciążony kosztami postępowania wywołanego skargą.

Wobec tak szerokiego luzu decyzyjnego istnieje niebezpieczeństwo, że tylko niektórzy, tj. „nielubiani”, komornicy będą obciążani kosztami

postępowania ze skargi. W konsekwencji należy podnieść, że analizowany przepis ma charakter korupcjogenny.

22. **Stosunek do art. 36 u.k.s.** Podstawa odpowiedzialności komornika za koszty wywołane skargą jest samodzielna i odrębna od art. 36 u.k.s., a zatem za koszty te nie odpowiada solidarnie Skarb Państwa.

23. **Koszty postępowania wywołane skargą.** Pojęcie to obejmuje w szczególności: opłatę sądową od skargi, inne koszty sądowe w postępowaniu ze skargi – np. wydatki z tytułu opinii biegłego, koszty związane z działaniem uczestników postępowania oraz ich pełnomocników.

24. **Dysproporcja w stosunku do dochodu komornika.** Należy przy tym podkreślić, że koszty postępowania wywołanego skargą mogą być wielokrotnie wyższe (sama opłata od skargi wynosi 50 zł, ponadto dochodzą koszty wynagrodzenia profesjonalnego pełnomocnika i koszty ewentualnej opinii biegłego) niż opłata egzekucyjna w danej sprawie, z których to opłat, po odliczeniu znacznego „podatku” na rzecz Skarbu Państwa (art. 149 i 150 u.k.s.), komornik powinien pokryć koszty funkcjonowania kancelarii dla zapewnienia sprawności wszystkich postępowań. Ponadto, komornik może nigdy nie ściągnąć (wyegzekwować) opłaty egzekucyjnej w danej sprawie. Skarg zaś na czynności komornika w jednej sprawie może być kilkanaście.

25. **Pozytywny aspekt rozwiązania.** Obciążyć komornika kosztami postępowania wywołanego skargą będzie mógł sąd (referendarz sądowy – art. 759 § 1¹ k.p.c.) w razie uwzględnienia skargi. Może to skłonić komorników do szerszego uwzględniania skarg w trybie art. 767 § 5 k.p.c.

26. **Obowiązek sygnalizacji.** Niezależnie od obciążenia komornika kosztami wywołanymi skargą, w przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika, sąd sygnalizuje ten fakt prezesowi właściwego sądu rejonowego (art. 166 ust. 2 u.k.s.). Wskazany obowiązek sygnalizacji zachodzi niezależnie od tego, czy sąd stwierdzi oczywiste naruszenie prawa przez komornika przy rozpoznawaniu skargi czy w innych okolicznościach.

27. **Ogólna ocena.** Dodany do art. 767 k.p.c. przepis § 6 budzi zasadnicze zastrzeżenia. Odpowiedzialność organu postępowania za koszty postępowania wywołanego błędną decyzją nie była dotychczas znana w prawie polskim²⁶. Rozwiązanie takie, aby nie budziło obaw o naruszenie zasady równości wszystkich wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP), powinno być wprowadzone w sposób ogólny w całym postępowaniu cywilnym albo nawet we wszystkich postępowaniach prowadzonych przez organy państwa oraz samorządu terytorialnego, a zatem w szczególności wobec sędziów, ministrów, prezydentów miast. Tylko, że takie uregulowania są nieznane także w innych państwach, ponieważ ich wprowadzenie może spowodować paraliż decyzyjny organów postępowania. Osoby wchodzące w skład organów będą bowiem bały się podjąć precedensową, odważną lub nieszablonową decyzję, aby nie ponosić odpowiedzialności majątkowej w razie jej uchylenia albo zmiany. Wszystkich wypadków, jakie niesie życie, nie da się zaś uregulować w przepisach prawa.

²⁶ Odmiennie M. Klonowski, który jednak błędnie utożsamiał ponoszenie kosztów postępowania przez organ administracji, wydający zaskarżoną decyzję z ponoszeniem ich przez osobę fizyczną, wchodzącą w skład tego organu (*op. cit.*, s. 785–786). W wypadku organu administracji koszty te ponosi twór abstrakcyjny (np. gmina) z pieniędzy publicznych (tj. podatników). W wypadku zaś komornika kosztami jest obciążana konkretna osoba fizyczna oznaczona z imienia i nazwiska i ponosi je z własnych (prywatnych) środków, nie zaś abstrakcyjny twór – komornik w znaczeniu organu postępowania, ze środków publicznych. Postulat obciążenia konkretnej osoby fizycznej wchodzącej w skład innych organów postępowania (np. sędziego, prezydenta miasta) kosztami postępowania wywołanego środkiem zaskarżenia w razie oczywistego naruszenia prawa przez organ przy wydaniu zaskarżonego orzeczenia (decyzji) – w imię równości wobec prawa wszystkich osób wchodzących w skład organów postępowania został zamieszczony niżej w niniejszej tezie.

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

NR 9/2019

WSPIERAMY PROFESJONALISTÓW

al. Niepodległości 703A
81-853 Sopot

tel.: +48 58 550 38 75
faks: +48 58 712 90 65
e-mail: marketing@currenda.pl
www.currenda.pl/przegląd
www.sklep.currenda.pl

Nakład PPE: 600 egz.

Cena: 69 zł